

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08706

MAYSELEKH FAR KINDER

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מעשה לעד פאר קינדער

צווייטער באנד

באארבעט און צונויפגעשטעלט
א. גאלאמב

פאראג יידישע שול אין מעקסיקע

— 1947 —

פון קוואל
מאקסיקע

1947

CUENTOS PARA NIÑOS

LIBRO SEGUNDO

PREPARADO POR EL PROF. A. GOLOMB

EDITADO POR:

COLEGIO ISRAELITA DE MEXICO

— 1947 —

דאס קינד און זיין חומש

איז געווען א ייד. איז ער געווען א גוטער און א פרומער, און גאט און לייט האבן אים ליב געהאט. האט מען אים גערופן: „דער גוטער ייד“. האט דער גוטער ייד געהאט גאלד און זילבער און אלדאס גוטס. נאך קיין קינדער האט ער ניט געהאט.

זארגט און דאנהט דער גוטער ייד: וואס טויג מיר דאס גאנצע גאלד און זילבער, אז מיר זיינען עלנט ווי א שטיין, אז אין שטוב איז נישטא קיין קינד, און אז איך און מיין ווייב וועלן שטארבן ווער וועט נאך אונדז קדיש זאגן, א ליכט אנצינדן און אונדזער נאמען דערמאנען?...

האבן דער גוטער ייד און זיין ווייב גאנצע טעג גע-וויינט און געקלאגט. און ווען די קינדער פון שטאט פלעגן גיין פון חדר אין די אונטן אהיים, פלעגט דער גוטער ייד ארויסגיין און זיי טיילן צוקערלעך און זיסקייט. און די

קינדער האָבן אים זייער ליב געהאט פאר זיין גוטסקייט
און פאר די שיינע מתנות.

איין מאָל זאָגט דער גוטער ייד די קינדער:

— אויף מיר האָט גאָט קיין רחמנות ניט, אפשר האָב
איך זיך פארזינדיקט מיט עפעס אַ גרויסער זינד און גאָט
שטראַפֿט מיך דערפאר. טוט איר, קינדער תפילה פאר
מיר, אפשר וועט גאָט רחמנות האָבן און איך וועל האָבן
אַן אייגענעם זון. האָבן די קינדער גאָט געבעטן פאר דעם
גוטן יידן און אין אַ יאָר ארום האָט טאָקע זיין ווייב געהאָט
אַ זון. איז ער געווען שיין ווי די זון. האָט ער געמאַכט אַ
גרויסע סעודה, האָט פאררופן אַלע אַרעמעלייט פון אַלע
אַרומיקע שטעט און מען האָט זיי געגעבן עסן און טרינקען
קעזן דריי טעג נאָך אַנאָנד. און וויין האָט זיך געגאַסן ווי
וואַסער, און אַלע יידן האָבן זיך פארמאַטערט צו עסן די
געבראַטענע טייבעלעך.

און דער גוטער ייד און זיין ווייב האָבן געהיט זייער
זון ווי דאָס שוואַרצאַפֿל פון אויג און דאָס קינד איז געווען
זייער גאַנץ לעבן.

זינגט דאָס קינד אַ לידעלע —

שפילט פאר זיי אַ פידעלע;

לאָזט דאָס קינד אַ קרעכץ אַרויס —

פאַלט ביי זיי דאָס האַרץ אַרויס.

. ב .

אַז דאָס קינד איז אַלט געוואָרן פינף יאָר, האָט דער
טאַטע אים איינגעוויקלט אין טלית, פון אַלע בייזע אויגן

פארדעקט און אים אין חדר אריין אוועקגעטראָגן. געקו-
מען אין חדר, קומט זיי דער רבי אַנטקעגן.

— גוט מאַרגן רבי!

— גוט מאַרגן, גוט יאָר אייך! וואָס וועט איר עפעס

זאָגן גוטס, גוטער ייד?

— איך האָב מיין זון אין חדר געבראַכט, תורה זאָל
ער לערנען, אַ גוטער ייד זאָל ער זיין.

— מוזל טוב, אייך! — זאָגט דער רבי — אז אַ ייד

ברענגט דאָס ערשטע מאָל דעם זון אין חדר איז עס אַ

יום טוב. דאָרף מען זאָגן מוזל טוב. און איצט — זאָגט

דער רבי צום קינד — קום אַקאַרשט אַהער, יינגעלע, צו

מיר, האָב ניט קיין מורא און זאָג:

קמץ אַלף — א

קמץ בית — ב

האָט דער גוטער ייד געמאַכט אַ יום טוב פאַר אַלע

קינדער פון שטאָט, און אַלע אַרעמע קינדער האָט ער גע-

טיילט גוטע זאַכן צום עסן און קליידער אַנצוטאָן, און

פאַר פּופציק אַרעמע קינדער האָט ער יענעם טאָג באַ-

צאָלט שכר-לימוד פאַר אַ גאַנצן זמן.

דאָס קינד האָט זיך זייער גוט געלערנט, און גאָר אין

אַ קורצער צייט אַרום האָט עס שוין אָנגעהויבן לערנען

חומש. דער טאַטע פלעגט אים אָבער אַלע מאָל אויף די

הענט טראָגן אין חדר אריין און פון חדר צוריק אַהיים.

האָט זיך דאָס קינד פאַר זיינע חברים געשעמט. זיי

פלעגן לאַכן פון אים:

— געזען א ביסל א חומש-יינגל, — און דער טאטע
 טראגט אים נאך אויף די הענט. האָט ער געבעטן ביי טא-
 טע-מאמע, און זיי האָבן אים געלאָזט גיין צופוס.
 — גיי מיין קינד — זאָגט די מאמע — און גאָט זאָל
 דורך היטן!

און דער טאטע לייגט אים ארויף די הענט אויפן קאפ
 און בענטשט אים.
 דאָס קינד פרייט זיך וואָס מען לאָזט אים גיין אליין.

נעמט ער זיין חומש און לאָזט זיך גיין. און דער טאטע
 מיט דער מאמען קוקן אין פענצטער אים נאָך און זיי
 קוועלן פאר נחת.
 — האָסטו געזען ווי זיין פנימל שיינט? — פרעגט די
 מאמע.

— די תורה וואָס ער לערנט שיינט אים, אין די אויגן!
 — ענטפערט דער טאטע.

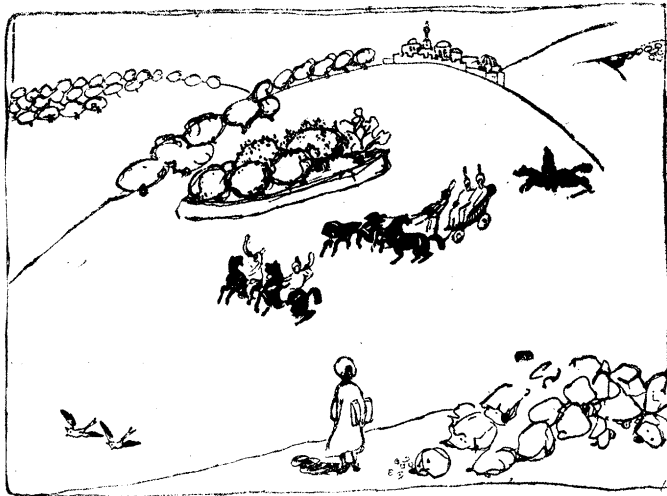
— הלוואי זאל אים נאך קיין ביז אויג ניט שאטן! —
כאפט זיך ארויס די מאמע.

בייס דיר בעסער אָפּ דיין צונג, — ווערט דער פאטער
ברוגז. וואס האסטו מורא? ער גייט דאך לערנען, לערנען
גייט ער דאך!

— איך ווייס ניט, זאגט די מאמע, — נאך עפעס קלאפט
מיר אין הארצן. זאל עס זיין צום גוטן!

.ג.

און דאָס קינד גייט און פרייט זיך: א קלייניקייט, ער

איז שוין א גרויסער! ער גייט דאָס ערשטע מאָל איינער
אליין אזוי ווייט, אין חדר!

און די זון שיינט, און די פייגעלעך זינגען. און עס איז
אזוי ליכטיק און א ווינטל גלעט אים די באַקן.

גייט ער אזוי פארטראַכט און פארקריכט אויף אַן אַג-

דער וועג פארקוקט זיך אויף די וואלקנס וואס שווימען
אויפן הימל, אויף די פייגעלעך וואס פליען אונטער זיי,
און ער זעט ניט ווי אראפ א בארג איז אים אנגעלאפן א
גרויסע קארעטע, מיט דריי פערד געשפאנט און פאר דער
קארעטע טראגן זיך, ווי א שטורעם צוויי רייטער אויף
פארשוויצטע פערד מיט אפענע מיילער און פון זייערע
נאזלעכער יאנט א דאמף ווי פון א קוימען — דער רויך.

און איידער דאס קינד האט זיך ארוםגעקוקט, האט
אים א רייטער א כאפ געטאן, א שלעפ איז דער רופטן און
א שליידער געטאן אין קארעטע און מען פליט שוין
ווייטער.

ווי א דונער קלאפן די פארקאוועס פון די פערד, ווי
א שטורעמווינט יאנט די קארעטע, און אט איז שוין אלץ
פארשוונדן, גארנישט שוין נישטא מער: ניט די רייטער,
ניט די קארעטע, ניט דאס קינד, אויס.

ד

פון נאך האלבען טאג זיצן אין זייער שטוב דער גוטער
ייד און זיין ווייב און ווארטן אויף זייער קינד. קוים זיך
אויפן אונט דערווארט, קינדער גייען שוין פון די חדרים,
און זייער קינד איז נאך אלץ נישטא. גייט דער גוטער ייד
אין חדר אריין, פרעגט דעם רבין:

— ווו איז מײן קינד? ער איז דאך היינט אין חדר

געגאנגען!

— ניין! זאגט דער רבי דערשראקן — אייער קינד איז

היינט אין חדר ניט געקומען! איך האב געמיינט, אפשר

איז ער ניש געוונט, צי וואָס? אין חדר איז ער היינט דעם
גאנצן טאָג ניש געווען.

איז דער גוטער ייד געלאָפן איבער אלע וועגן און אי-
בער אלע שטעגן; זיין קינד געזוכט, איבער אלע גאסן און
הויפן ביי קינד- און קייט זיך גאָכגעפרעגט:

— צי האָט איר ניש געזען מיין קינד, מיין איין און
איינציק קינד?

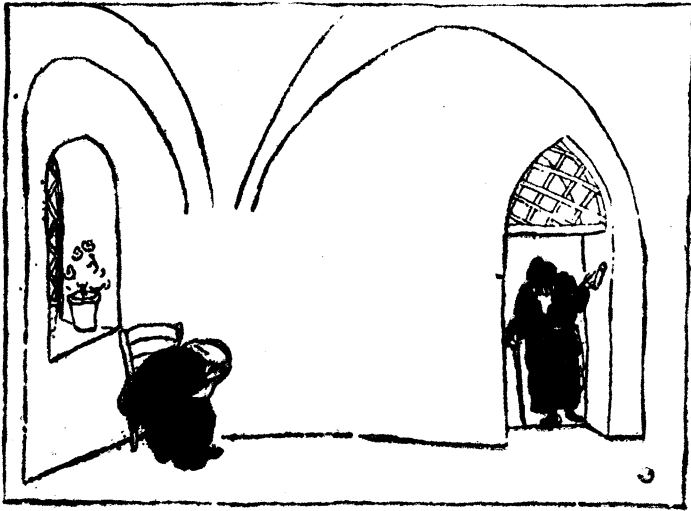
— ניין און ניין! קיינער האָט ניש געזען און קיינער
האָט פון אזא קינד ניש געהערט. נישאָ, אָט ווי אין וואַסער
פארפאלן געוואָרן!

גייט דער גוטער ייד איינגעדרייט אין דרייען; ער קען
זיין אומגליק ניש דערטראָגן. גייט ער און קלאָגט, זיין
קינד באַוויינט ער. זיינע פיס ברעכן זיך אים:

ווי וועט ער גאָר אין שטוב אריינקומען און דער מאַ-
מען די וויסטע בשורה אַנזאָגן.

אַבער דער מאַמעס האַרץ האָט שוין אַריין געפילט די
צרת. ער האָט איר שוין גאַרניש געדארפט דערציילן. אַז
ער איז אַריין אין שטוב אַריין, אַן דעם קינד, האָט די מאַ-
מע געחלשט און מען האָט זי קוים אַפגעמינטערט.

אין יענער נאַכט זיינען זיי ביידע גרוי און אַלט גע-
וואָרן, די אויגן האָבן זיי זיך אויסגעוויינט און אַ לאַנגע,
לאַנגע צייט האָבן זיי געוויינט און געקלאָגט, זייער קינד
באַוויינט און קיינער האָט זיי טרייסטן ניש געקאַנט.

ה.

אין דער קארעטע וואס האט דאס קינד פארנאפט
 — איז געפארן א פוילישער פריץ, א גרויסער פריץ. א ריי-
 כער און א גרויסער הערשער איז ער געווען אין לאנד.
 האט ער זיך צעקריגט מיט א צווייטן פריץ, האט ער זיך
 געלאזט איבער זיין שונאם שטעט און דערפער און גע-
 כאפט פון דארטן דערוואקסענע מענטשן און קינדער.
 אט אזוי פלעגן זיך אמאל פירן די פריצים.

און אז מען האט געבראכט דאס פארנאפטע קינד
 צום פריץ אין שטוב אריין, און ער אליין האט קיין קינדער
 ניט געהאט, איז עס אים זייער געפעלן געווארן, ווייל מיר
 ווייסן שוין אז דאס איז געווען א שיינדייט פון א קינד —
 און ער האט עס גענומען צו זיך פאר א קינד. מען האט עס
 געקעכלט און געגעבן פון דעם בעסטן, טאקע ווי מען

האַלט אַ פּריציזש קינד און שפּילעכלעך אַ סך האָט מען
אים געבראַכט און וואָס נאָך דאָס מויל קען אויסריידן.
דאָס קינד האָט אָבער קיין זאך נישט גענומען. קיין זאך
נישט געגעסן, עס האָט געבענקט אַהיים, נאָך טאַטע-מאַ-
מען. און ווען קיינער פּלעגט נישט זען, פּלעגט עס אַרויסנע-
מען זיין חומש און לערנען פאַר זיך. נאָך דעם פּלעגט עס
אויס באַהאַלטן קיינער זאָל אים נישט זען. און אזוי פּלעגט
עס זיך פאַרקלייבן אין פאַרבאַרגענע ווינקעלעך צו לער-
נען אין זיין חומש. דאָרטן פּלעגט עס זיך אַנלערנען און
אויך גאָט בעטן. און אזוי פּלעגט דאָס קינד בעטן:

— גוטער, געטרייער גאָט! ברענג מיך צוריק צו מיין

טאַטן, צו מיין מאַמען!

איין מאָל האָט מען געראַמט דעם פּאַלאַץ און מען
האַט געפונען דעם חומש, האָט דער דינער גענומען דעם
חומש און האָט אים אַריינגעשטעלט אין ביבליאָטעק פון
פּריץ. אַז דער יינגל איז געקומען צו דער באַהעלטעניש
און ער האָט דעם חומש נישט געפונען אויף זיין שטענדיקן
אַרט, האָט ער שטיל, אין זיך, באַוויינט זיין לעצטן גוטן
פּריינד פון דער היים און זיך בשום אופן זיך נישט געקאַנט
טרייסטן. אַ פאַרשוואַרצטער איז ער אַרומגעגאַנגען, און
קיין דאַקטער האָט נישט געוואָסט וואָס דעם קינד איז. גאַנ-
צע נעכט פּלעגט דאָס קינד באַוויינען זיינע עלטערן און
זיין חומש.

.1

האַט גאָט דערזען דעם קינדס צרות און זיין געוויין
איז געקומען פאַר אים. האָט ער באַשלאָסן אים צו ראַ-

מעווען. מאכט זיך איין מאָל אַז דער קייסער ווערט קראַנק
און קיינער פון די דאָקטוירים קען אים ניט אויסהיילן.
ווערט דער קייסער אין כעס און הייסט זיי אַלעמען
אַרויסטרייבן, און ער זאָגט אזוי:

— ברענגט מיר דעם ספר פון די רפואות, איך וועל
זיך אַליין היילן!

דער פריץ — וואָס האָט דאָס קינד געכאַפט — איז
דאָס געווען ביים קייסער דער געהילף. איילט ער צו זיך
אזוי, כאַפט דאָס ערשטע בוך וואָס קומט אים אין האַנט
און לויפט צוריק צום קייסער. דער קייסער נעמט דאָס בוך,
עפנט עס — ערשט ער קען גאָר ניט לייענען. רופט מען
אַלע געלערנטע און אַלע קלוגע לייט פון לאַנד און מען
ניט זיי לייענען פון דעם מאַדנעם ספר — קיינער קען ניט,
קיינער פאַרשטייט ניט. שטייען זיי אַלע פאַרן קייסער מיט
אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, פאַרשעמטע.

זאָגט איינער פון זיי צום קייסער:

— אַדוני קייסער! ביי מיין פאַטער האָב איך אַמאָל
געזען אַ יידן, האָט ער געהאַט ביכער, זיינען זיי געווען
געשריבן אָט ווי דאָס בוך. מוז עס אויך זיין אַ יידיש בוך.
זאָל מען ברענגען אַ יידן, וועט ער איבערלייענען פאַרן
קייסער וואָס אין בוך איז געשריבן.

לויפט מען איבער דער גאַנצער קיניגלעכער שטאַט
און מען זוכט אַ יידן, און מען האָט ניט געפונען, ווייל מען
האַט זיי נאָך אַ מאָל אַרויסגעטריבן פון דעם קייסערס
שטאַט.

זאגט דעם קייסערס געהילף:

— גרויסער קייסער! איך מוז זיך מודה זיין: איך בין אמאל דורך א יידיש שטעטל דורכגעפארן. האב איך דארטן א יידיש קינד דערזען. איז עס מיר געפעלן גע-ווארן און איך האב עס צו זיך גענומען. און עס איז ביי מיר אין פאלאץ. אפשר קען ער עס לייענען אין אַט דעם בוך און דערקלערן פארן קייסער.

— ברענגט גיך און געשווינד אהער צו מיר דאס קינד! — האט אויסגעשריען דער קייסער. און דער געהילף איז געלאפן פיל און בויגן צו זיך אהיים און האט געבראכט דאס קינד צום קייסער.

און דאס קינד האט זיך שטארק דערשראקן און עס האט אים דאס הארץ שטארק געקלאפט האט ער שטי-לערהייט, אין זיך, געבעטן ביי גאט ער זאל אים העלפן, און אזוי איז ער אריין צום קייסער אין צימער. ווי דער קראנקער קייסער האט דערזען זיין שיין, דער-שראקן פנים, איז ער אים געפעלן געווארן, און ער רופט אים צו צו זיך, און ער פרעגט אים:

— זאג מיר נאך, יינגעלע, צי קענסטו לייענען און דערקלערן אין אַט דעם בוך, וואס איך האלט?
האט דאס קינד א קוק געטאן און דערזען:
אוי, עס איז דאך זיין חומש, וואס ער האט אזוי גע-בענקט נאך אים! האט ער זיך גאָר פאַרגעסן ווו ער איז, און פון פרייד אויסגעשריען און א פאטש געטאן מיט די הענט:

— גוואלד, מיין חומש איז דאָן — און באַלד ווי נאָר ער
האַט עס אויסגעשריען, האָט ער זיך דערמאַנט וווּ ער
איז, האָט ער זיך דערשראַקן און זיך צעוויינט. האָט דער
קייסער רחמנות געהאַט אויפן קינד, רופט ער אים צו און
זאָגט מיט אַ גוטן שמייכל, אַט אזוי ווי אַ טאַטע רעדט צו
זיין אייגענעם קינד:

— וואָס האָסטו זיך צעוויינט, קינד מיינס, שרעק זיך
ניט פאַר מיר, דערצייל מיר אַלץ! דערצייל, קינד!
האַט דאָס קינד זיך געשטאַרקט און ער זאָגט:

— ניין גרויסער קייסער, ניט פאַר דיר האָב איך זיך
דערשראַקן. איך ווייס — אין גאַנצן לאַנד ריידן אַלע, אז
דו ביסט אַ גוטער, ווייס איך אז דו וועסט מיר קיין
שלעכטס ניט טאָן. איך האָב אַבער זיך ניט געקאַנט איין-
האַלטן. איך האָב דאָ דערזען דעם ספר, וואָס איז געווען
מיין איינציקע פרייד אין מיין לעבן, מיין איינציקער אַג-
דענק פון מיין היים, און ווען איך פלעג אים לייענען באַ-
האַלטענערהייט, פלעגט מיר גרינגער ווערן אויפן האַרצן.
איז פון מיר דער ספר פאַרלאָרן געגאַנגען, האָב איך נאָך
אים געטרויערט, — און איצט, אז איך האָב מיין ספר
דערזען, האָב איך זיך ניט געקאַנט איינהאַלטן און אַ
געשריי געטאָן. זיי מיר מוחל, גרויסער קייסער!

איז דעם קייסער געפעלן געוואָרן, ווי דאָס קינד רעדט
אזוי קלוג, ניט ער אים אַ גלעט און זאָגט:

— גוט, קינד, אַבער דערצייל מיר וואָס איז עס פאַר

א בוך.

— דאָס איז דאָך אַ חומש, אַ חומש, פון דער תורה!
האַט דאָס קינד אויסגעשריען. אַז איד בין אלס געוואָרן
פינה יאָר, האָט מיר מיין טאַטע געקויפט דעם חומש צו
לערנען אין אים. און אויב דעם גרויסן קייסער איז וויל
געפעלן צו הערן וועל איד איך לייענען. האָט ער גענו-
מען זיין חומש און ער לייענט, און אלע דעם קייסערס גע-
לערנטע און קלוגע שטייען, הערן און ווונדערן זיך: דאָס
וואָס זיי קענען ניט, קען אַ קליין יידיש קינד! זיי פאַר-
שטייען אַבער ניט קיין וואָרט, ניט דער קייסער און ניט
זיינע האַרן.

— נו, און פאַרטייטשן קענסטו אונדז אויך? — פּרעגט
דער קייסער מיט גרויס פּריינדשאַפט און ליבע.

— אויב גאָט האָט געגעבן און איד האָב ניט פאַרגעסן
וועל איד איך אלעמען אלץ דערקלערן. — ענטפערט
דאָס קינד.

און אלע אלטע און געלערנטע לייט מיט דעם קיי-
סער זיצן און שטייען אַרום און זיי הערן און ווונדערן זיך:

אין דעם לאַנד זיינען אַלע געווען געצנדינער און זיי האָבן
קיין מאָל נישט געהערט פון דער תורה. איז זיי אַלעמען
שטאַרק געפעלן געוואָרן וואָס דאָס קינד האָט זיי גיין-
לייענט, און פון גרויס צופרידנקייט איז דער קייסער גע-
זונט און שטאַרק געוואָרן פון זיין קראַנקייט. שטעלט ער
זיך פון זיין בעט, נעמט דאָס קינד אויף די הענט, גיט
אים אין שטערן אַ קוש און פרעגט אים:

— זאג מיר, קלוג קינד, וואָס זאָל איך דיר געבן און
מיט וואָס זאָל איך דיר באַצאלן פאַרן אויסהיילן מיך פון
מיין קראַנקייט?

— קיין זאך וויל איך נישט! נאָר טו מיר גוטס און שיק
מיך אָפּ צו מיין טאַטע-מאַמען!

— גיך און געשווינד זאָל מען אַפּפירן דאָס קינד! —
האַט דער קייסער אַ געשריי געטאָן.

האַבן דעם קייסערס מענטשן באַלד אַ נעם געטאָן:
דאָס קינד, מען האָט אים אויסגעפּוצט, מען האָט אים
אַנגעלייגט פּולע קעשענעס מיט גאָלד און מיט זילבער
און געשמאַקע צוקערלעך אויפן וועג האָט מען אויך נישט
פאַרגעסן און אין קייסערס קאַרעטע אים אָפּגעשיקט צו
זיין טאַטן און צו זיין מאַמען.

2

גיך לויפן דעם קייסערס פּערד, פּונקען שפּריצן פון
אונטער זייערע פיס, פלינק טראַגט זיך די קאַרעטע אי-
בער די וועגן, איבער בערג און איבער טאָלן, איבער פעל-
דער און איבער וועלדער. פריילעך קלינגען די גלעקלעך

ביי די פערד אויף די העלדזער, א שטויב בלייבט הינטער
דער קארעטע, — און אינעווייניק זיצט דאס קינד און עס
קלאפט אים אין הארצן: ער וויל שוין וואס גיכער קומען
אהיים, און עס איז ווייט פון קייסערס שטאט צום קינדס
שמעטל. און אין אלע דערפער און שמעטלעך ווו די קא-
רעטע פארט דורך, לויפן ארויס קינדער פון די הייזער,
פארשמעלן מיט די הענטלעך די אויגן פון דער זון און
קוקן פארזונדערט אויף די פערד, וואס לויפן מיט אויס-
געשמרעקטע צינגער, אויף דער קארעטע וואס טראגט
זיך, אויף די באדינער וואס זיצן פון פארנט מיט שוואר-
צע רעק, מיט גאלדענע קנעפ, מיט הויכע שווארצע היט
און מיט לאנגע בייטשן אין די הענט.

גליין-גלאן, גליין-גלאן

ווער פארט? ווער פארט?

דער קייסער מיט די קינדער?

ניין! ניט קיין קייסער פארט עס, — עס פארט א יידיש
קינד וואס מען האט אים צוגעכאפט פון זיין טאטע-מאמע
און איצט פארט ער צוריק צו זיי. און עס שיינט אין הימל
א קלארע ווארעמע זון, און ווייסע וואלקנדלעך שווימען
אונטער דעם בלויען הימל, און אונטער די וואלקנס פליען
און זיי זינגען, און עס שמעקן די גראזן און בלומען ביי
די זייטן פון וועג, אבער...

— פארנוואס געדויערט עס אזוי לאנג? — זיצט אין קא-
רעטע דאס קינד און טראכט. ער וויל שוין זען זיין טאטע-
מאמע!

ח.

און טאטע-מאמע? — זיי זיצן די גאנצע צייט און זיי
זיינען און זיי קלאגן. זיי קענען אלץ זיך ניט טרייסטן נאך
זייער קינד וואס זיי האבן פארלארן.

— אזא טייער קינד געוועזן!...

א טומל, א געפילדער, א געיעג און געלאף: דעם קיי
סערס קארעטע איז אין שמעטל. יונג און אלט, קינד און
קייט לויפן אויפן ביזן ווונדער.

— היי, יידן, פרעגט מען פון קארעטע — ווייסט איר

ניט ווו עס וווינט דער גוטער ייד? זיין זון פארט צו אים!

אין איין מינוט האבן זיך די אלטע לייט דערוואסט
און ארויסגעלאפן אנטקעגן. דער טאטע האט געלאכט,
די מאמע האט געוויינט און אלע יידן זיינען געשטאנען
ארום און ארום און זיך געפרייט.

און גלייך דעם ערשטן שבת האָבן טאטע-מאמע אַ
שמחה געמאכט,

האַט גאנץ שטעטל געקוואַלן און געלאַכט.

האַט מען געטאנצט און געזונגען.

מיט דער מעשה האָבן שטעט געקלונגען.

האַט מען געמאכט אַ גרויסן לחיים,

פאַרביסן מיט קיכל —

און די מעשה פאַרשריבן אין אַ ביכל.

גאָט באַצאָלט פאַר גוטס

אמאל

איז געווען א ייד, האָט מען אים גערופן ר' ליי-
זער. און ער האָט געווינט אין א קליין דערפל אין די
בערג. הויכע בערג ארום און אונטן ביי א קליין טייכל
וואָס לויפט מיט א גערויש צווישן די שטיינער שטייען
וואָס לויפט מיט א גערויש צווישן די שטיינער שטייען
עטלעכע קליינע שטיבעלעך באַרג אראָפּ, איינס העכער
פון דעם צווייטן, איינס איבער דעם צווייטן. אין אלע
שטיבלעך האָבן געווינט פויערים, און אין איינעם האָט
געלעבט ר' לייזער מיט זיין ווייב חנה. דוכפאַרער, אורחים,
פלעגן אין יענעם דאָרף זיין זעלטן. אז דאָס דערפל ליגט
באהאַלטן אין די בערג, ווייט פון די וועגן וואָס פירן פון
שמעט צו שמעט.

איז ר' לייזערן מיט זיין ווייב אומעטיק געווען — איי-
גער אליין צווישן פויערים, און קיין קינדער האָבן זיי אויך
נישט געהאט, — איז אין שטוב געווען צו שטייל, צו או-
מעטיק.

האָבן זיי גענומען האַלטן פון דער מיצווה הכנסת אור-
חים. גייט דורך א וואַנדערער, אַן אַרעמער — גיט מען אים

עסן און טרינקען און א ווייבן און ווארעמען געלעגער
אויף ביינאכט צו שלאפן. און אויף מאַרגן ווען דער אַרע-
מער אורח פלעגט זיך קלייבן אין וועג אריין, פלעגט אים
ר' לייזער נאָך מיטגעבן עסן אויפן וועג — צידה לדרך, און
א פיינע מטבע אין האַנט אריין.

פלעגט אמאָל זיך מאַכן אַ שעמעוודיקער אורח וואָס
ווייל נישט נעמען קיין נדבות, פלעגט אים ר' לייזער די
נדבה באהאלטן אין זיין פעקל אַ מתן בסתר, דער אורח
זאָל נאָר נישט וויסן פון וואַנען די נדבה האָט זיך גענומען.

און ר' לייזער מיט זיין ווייב האָבן געהאַפט אז אין
זכות פון דער מיצווה הכנסת אורחים וואָס זיי היטן אָפּ
וועט זיי נאָט געבן אַ קינד. און חנת ר' לייזערס פלעגט
אין דער שטיל וויינען און בעטן ביי נאָט ער זאָל איר צו-
שיקן אַ קינד. און ווען זי פלעגט אַן אורח געבן עסן, פלעגט
זי אין דער שטיל מורמלען ווי צו זיך אליין:

— רבוננו של עולם! גוטער גאָט, הארציקער גאָט! זע
צו מיין פיין און מיין אומעט, און שיק מיר אין זכות פון
דער מיצווה וואָס איר טו אַ קינד וואָס זאָל לערנען און
טומלען, וואָס זאָל וויינען און שרייען, כדי עס זאָל נישט
אזוי טרויעריק און אזוי שטיל זיין אין שטוב.

אין דאָך אַבער דאָס דערפֿל געלעגן ווייט פון די גרוי-
סע וועגן, פלעגן זיך אין דערפֿל מאַכן זעלטן אורחים.
האָט ר' לייזער גערונגען אַ פויעריש יינגל ער זאָל זיצן ביי
די וועגן און ער זאָל צו אים ברענגען אלע אַרעמע גייער

און פאָרער וואָס דארפן א נאכטלעגער, אלע הונגעריקע
זיי זאלן אָפּעסן, אלע דאָרשטיקע זיי אַנצוטרינקען.

ב.

איין מאָל קומען זיך צונויף אין הימל אלע מלאכים
פאר גאָט און זיי הייבן אָן צו דערציילן וואָס פאר א מענ-
טשן עס זיינען אלץ פאראן אויף דער וועלט — גוטע און
שלעכטע, זינדיקע און צדיקים, שמוציקע און ריינע, טומ-
לעך-שרייער און שטיל-באשיידענע, ביזע און גוטהאר-
ציקע.

דערציילט איין מלאך —

איבער די בערג איז ער געפלוניגן, גאָר פאַרבלאָגן-
דזשעט, האָט ער דאָרטן טיף אונטן, צווישן די בערג א
קליין דערפל דערזען, אפילו די מלאכים האָבן מסתמא
אן דעם דערפל פארגעסן. און אין דעם דערפל האָט ער,
דער מלאך, געפונען א מציאה: א פשוטער ייד וווינט
דאָרטן מיט זיין ווייב, זיינען זיי אזוינע גוטע, אזוינע האר-
ציקע, אז ס'איז גאָר א ברכה פון גאָט, אלע הונגעריקע
זעטיקן זיי אָן, אלע דאָרשטיקע טרינקען זיי אָן, אלע פאר-
וואַלטע גיבן זיי אן אָפרו, און עס איז גאָר נישטאָ גאָר
אזוינע גוטע מענטשן ווי ר' לייזער און זיין חנה.

שטעלט זיך אזועק דער בייזער שטן וואָס וויל גאָר
שלעכטס טאָן צו מענטשן און וואָס ער טראכט אויס
אויף מענטשן אַלדאָס בייז און ער ווערט אין כעס: ווי
קען ער דער בייזער שטן גאָר הערן ווי מען דערציילט
גוטס אויף מענטשן!

— ס'איז א לינג! — שרייט דער שטן, — אלע מענטשן זיינען שלעכט און בייז, נישטאָ קיין גוטע מענטשן אויף דער וועלט! און אַט ר' לייזער מיט זיין חנה זיינען אויך שלעכטע, נאָר זיי פארשטעלן זיך פאר גוטע, נישטאָ קיין גוטע מענטשן אויף דער ערד! אזוי שרייט דער בייזער שטן און שטעלט אָן זיינע מויזנט בייזע אויגן אויף אלע אנדערע מלאכים, ביז זיי דערשרעקן זיך פאר אים און ווערן שטיל.

— אַט וועל איך אראַפניין, — שרייט ווייטער דער בייזער שטן, — און איך וועל ווייזן, אייער ר' לייזער דאָרטן איז נישט בעסער פון אלע אנדערע שלעכטע און בייזע מענטשן וואָס זיי פירן אָן די גאנצע ערד. איך וועל איך ווייזן!

ג.

און דאָרטן צווישן די מלאכים איז אויך געווען אליהו הנביא. הערט ער ווי דער שטן רעדט אזוי און ער טראכט ביי זיך:

— דער שטן איז א בייזער און א שלעכטער און א גרויסער אַפנארער דערצו, — קען ער אַפנארן א מענטשן, פארפירן אים, איינריידן אים צו מאַן שלעכטס און נאָך דעם וועט ער אליין, דער שטן, קומען און מסרן אויף דעם אַרעמען און נאָרישן מענטשן וואָס האָט זיך געלאָזט איינריידן, און ער וועט נאָך אַנמאַכן צרות די אַרעמע מענטשן. זאָגט אליהו הנביא:

— איך וועל גיין אויספרובירן ר' לייזערן מיט זיין ווייב צי זיי זיינען אמתע גוטע אָדער נאָר פארשטעלטע. איך

גיי אַפּט צווישן מענטשן, איך קען זיי בעסער, אַבער איך
נאָר זיי קיין מאָל נישט, איך פארפיר זיי נישט און איך
רייד זיי נישט איין צו שלעכטס. לאַמיר גיין זען צי ר' ליי-
זער איז גוט מיטן גאנצן האַרצן אַדער ער וויל נאָר אַפּ-
נאָרן גאָט און לייט. זאָגן די מלאכים — גיין! גיי און זאָל
דיר גאָט העלפֿן.

לאַזט זיך אליהו הנביא אראָפּ און פארשטעלט זיך
פאר אן אַרעמאן, א בעטלער וואָס גייט איבער די הייזער.
קומט ער, אליהו, פאר א בעטלער פארשטעלט, אין ר'
לייזערס דאָרף פונקט שבת בייטאָג ווען יידן רוען און גייען
נישט אין ווייטע וועגן.

קלאַפּט ער אין ר' לייזערס טיר אָט ווי ער גייט אין זיי-
נע וואַכערדיקע צעריסענע קליידער מיטן שמעקן און מיט
דער טאַרבע אויף די פלייצעס. און ר' לייזער שלאַפּט גאָר
נאָכן שבתדיקן עסן און רוט זיך אים פאר דער גאנצער
וואַך. הערט ער פון שלאַפּ — מען קלאַפּט אין טיר; ווונ-
דערט ער זיך: ווער קומט עס איצט אום שבת צו אים?
עפנט ער אויף די טיר און ער דערזעט — א ייד גייט עס
אום שבת אין א ווייטן וועג. און דער בעטלער, דער גייער
פרעגט:

— זייט איר א ייד? טאָ גוט מאַרגן אייד!

טראַכט זיך ר' לייזער: אפילו קיין „גוט שבת“ זאָגט
ער נישט, נאָר א וואַכערדיקן „גוט מאַרגן“, און ער פרעגט
זיך אויף א יידן, האַלט ער נישט פון קיין שבת? וויל ער
פרעגן דעם גייער, אַבער ער האַלט זיך איין און ער
טראַכט: איך דארף געבן עסן דעם הונגערדיקן, איך דארף

געבן א טרונק דעם דארשטיקן, א נאכטלענגער דעם פאר-
מאטערטן, א היילונג — דעם קראנקן, א הילף — דעם
נויטבארערפטיקן. — אבער זיטראפן עמיצן — דאס דארף
איך נישט.

און דער ארעמער בעטלערישער גייער, דער פאר-
שטעלטער אליהו הנביא, גיט א זאג צו ר' לייזערן:
— גיב מיר עסן און טרינקען, ווייל איך בין טויט הונ-
גערדיק און פארמאטערט פון דעם שווערן וועג דא אין
איערע בערג.

וונדערט זיך ר' לייזער אויף אזא יידן, אבער ער זאגט
אים קיין ווארט נישט פארוואס ער היט נישט קיין שבת
און ער רעדט צו אים אזוי גראב, נישט אנשטענדיק, אפי-
לן קיין „זייט אזוי גוט“ נישט געזאגט. מילא, — טראכט
ער: אלערליי פאראנען מענטשן ביי גאט אויף דער
וועלט, נישט איך דארף עמיצן מוסרן, עמיצן שטראפן.

פירט ער דעם ארעמען גאסט אריין צו זיך אין שטוב,
גיט אים וואסער דעם שטויב פון וועג אפצוואשן, גיט ער
אים עסן און טרינקען, און אליהו הנביא מאכט זיך ווי ער
עסט — אלע טעלער ליידיק געמאכט און ער בענטשט נישט,

און ער דאנקט נישט גאט פאר דעם גוטן אפרו וואס ער
האט אים צוגעשיקט, און ר' לייזער זאגט אים גארנישט
און פרעגט אים גארנישט, זיצט ער און קוקט אריין אין
זיינע שבתדיקע ספרים ווי ער טוט אלע שבת נאכן
שלאף און חנה זיין ווייב לייענט אין אירע שבתדיקע ספ-
רים, און דער אורח ווי גאר ער האט אפגעגעסן, קיין

וואָרט נישט געזאָגט, און בענטשן נישט געבענטשט,
קײן דאנק קײנעם נישט געזאָגט, זיך אויסגעצויגן אויף
דער פארבעטער בעט און איינגעשלאָפן און גענומען
כראָפען, כאַטש אנמלויה פון שטוב.

שפעטער האָט ר' לייזער געדאוונט מינחה, מעריב.
דער אורח נישט. פון דעסוועגן האָט ר' לייזער און זיין
ווייב חנה דעם אורח טייער געהאלטן ווי א גוטן גאסט
און נישט געלאָזט ניין ווייטער ביז ער וועט איבערנעכ-
טיקן ביי זיי, חנה האָט אים אויסגעבעט א גוטן געלעגער
— ער דארף זיך אויסרווען פון זיין שווערז וועג.

ד.

אויף מאַרגן אז דער בעטלער איז אויפגעשטאנען פון
זיין שלאָף האָט ער שוין געפונען ר' לייזערן ווי ער שטייט
און דאוונט. האָט ר' לייזער פארהאלטן דעם אורח ביז
פרישטיק, האָט אים געגעבן גאָר א פיינע גרבה און זיך
מיט אים געזעגנט גאָר פריינדלעך.

דאָ האָט שוין אליהו הנביא זיך נישט איינגעהאלטן,
נעמט ער אָן ר' לייזערן פאר דער האנט. און ר' לייזער
זעט פארווונדערט, אז דער אורח איז עפעס גאָר אן אנ-
דערער. שוין גאָר נישט דער פריערדיקער גראַבער נפש,
גאָר עפעס שיינט פון אים די גוטסקייט ווי פון א מלאך.
קוקט ער און ער שווייגט. און דער פארשטעלטער אורח
גיט א שמייכל און ער זאָגט:

— זיי וויסן, ליבער ייד, אז איך בין אליהו הנביא, און
איך בין געשיקט געוואָרן דיך אויסצופרווון, זען צי איך

זייט גוט מיט אן אמת, אָדער איר מאכט זיך נאָר פאר
גוטע. איצט האָב איך געזען, אז דו ביסט א גרויסער
אוהב ישראל — דו האָסט ליב אלע יידן, אפילו די נישט
פרומע אויך, אימלעכער ייד איז דיר טייער, און דו נעמסט
זיך נישט איבער מיט דיין גוטסקייט, דו האַלסט זיך גיט
גרויס און דו טוסט עס מיטן גאנצן הארצן. טאָ זאָג מיר
איצט וואָס אייך פעלט און איך וועל בעטן פאר אייך ביי
גאָט ער זאָל אייך ממלא זיין.

דערשרעקט זיך ר' לייזער דערהערנדיק די ווערטער
און ער קען פאר שרעק אפילו קיין וואָרט נישט ארויס-
ריידן. צעשמייכלט זיך אליהו הנביא און זיין פנים שיינט
פון גליק, וואָס דער שטן דער בייזער האָט גיט געטראָפן,
און ער זאָגט צו ר' לייזערן:

— דארפסט מיר גאָרנישט זאָגן. איך ווייס אליין וואָס
אייך פעלט. און זאָגט נישט: איבער א יאָר אין דער
צייט וועט איר געבענטשט זיין מיט א זון, און זיין ליכט
וועט שיינען פאר אלע יידן אין אלע צייטן און רופן זאָלט
איר אייער זון, וואָס וועט ביי אייך געבוירן ווערן. ישראל! ...
און ווי נאָר דאָס אָפגעזאָגט — און שוין נישטאָ, נעלם
געוואָרן אליהו הנביא, נישט געוואָרן. און ר' לייזער האָט
זיך אזוי דערשראָקן אז ער איז געפאלן און געהלשט. האָט
חנה זיין ווייב דערהערט זיין פאל אין צווייטן צימער, איז
זי אריין א דערשראָקענע און גענומען וויינען און מינ-
טערן איר מאן, ביז ער האָט זיך אויפגעכאפט און ער האָט
איר אלץ דערציילט. האָבן זיי ביידע אָפגעמאכט ביי זיך
קינעם קיין וואָרט נישט דערציילן וועגן דעם ווונדער-

לעכן גאסט און וועגן זיינע רייד. האבן זיי שטילערהייט
גאט געדאנקט און געווארט.

ה.

אין א יאָר ארום האָט מאַקע חנה ר' לייזערס געבאָרן
א זון און מען האָט אים א נאָמען געגעבן ישראל. האָבן
מאַטע-מאַמע צו זיין ברית געמאַכט א גרויסע סעודה פאַר
אַרעמע און א סך צדקה געגעבן. אַבער ר' לייזער און זיין
ווייב זיינען שוין געווען אלטע לייט און זיי זיינען גע-
שטאַרבן ווען זייער זון ישראל איז נאָך גאָר יונג געווען.
האַט זיך דער קליינער יתום ישראל געהאַדעוועט אליין
און אז ער איז אויסגעוואַקסן איז ער געווען ר' ישראל בעל
שם טוב, דער רבי פון אלע יידן.

וועסטו זארגן פאר דיין מארגן. וועסטו ניט דארפן בארגן.

(א מעשה פון פארצייטן)

ווייט, איז אין פארצייטיקע יארן געווען א גרויסער רייכער מאן, האט ער געהאט א סך גאלד און זילבער און טייערע שטיינער און אלע גוטע זאכן. און א זון האט דער עושר געהאט אן איין און איינציקן. האט דער זון געהאט פון כל טוב, וואס נאך א מויל קען אויס-ריידן האט ער געקראגן. האט אים גארנישט געפעלט, סידן אפשר פויגל-מילך.

טראכט זיך איין מאל דער רייכער מאן:

— עס איז נישט גוט אזוי וואס מײן זון טוט גארנישט און האט אלץ. א מענטש איז געבאָרן צו האָרעווען און נישט צו זיין א פוילער. דעריבער וועל איך אים מער אין שטוב נישט האלטן. זאל ער איבער דער וועלט פאָרן, זאל ער זען ווי מענטשן לעבן און זאל ער אליין פארדינען און ווערן א מענטש ווי עס דארף צו זיין.

רופט אריין דער רייכער מאן זיין זון און זאגט אים

אזוי:

— הער מיין זון. א מענטש דארף האָרעווען און ניט לעבן פון דעם גרייטן. דיר איז צו גוט. און אז גאט וועט צונע- מען פון דיר די רייכקייט וואָס וועסטו טאָן? דעריבער וועל איך דיר מער אין שטוב נישט האַלטן. נאָ דיר, איך האָב פאר דיר געקויפט א שיה מיט אלע סחורות, גיי אַרײַן אין שיה, פאַר אין אלע עקן וועלט, האַנדל אַרײַן, פאַרדין און אז דו וועסט פאַרקויפן גאָר די סחורה וואָס אין שיה און האָבן א סך געלט, מענסטו קומען צוריק צו מיר און איך וועל זען אז דו ביסט געוואָרן א מענטש ווי עס דארף צו זײַן. און דערווײלע וועסטו אין ווייטע לענדער זען ווי מענטשן לעבן אויף גאָטס וועלט און דו וועסט ווערן א קלוגער און א דערפאַרענער מאַן, און אלע וועלן פאַר דיר האָבן דרך ארץ.

האַט דער אַלטער טאטע אָפגעזאָגט דאָס און זיך מיט זײַן זון געזעגנט, אים געקושט און זיך גוט אָנגעוויינט אויף זײַן האַלדן, און געהײסן דעם זון גײן. איז דער זון אוועק צום ברעג פון ים וווּ די שיה איז געשטאַנען, בא- קוקט און באַטראַכט די שיה און אלץ וואָס אין איר, און געהײסן די מאַטראַסן זיך לאָזן אין ים אַרײַן.

— וווּהיז? — פרעגט דער קאַפיטאַן

— וווּהיז די אויגן טראָגן, ענטפערט דער יונגער זון פון רייכן מאַן וואָס איז מיט אײַן מאָל געוואָרן דער דעה זאָגער אויף אזא גרויסן רייכטום און אויף מענטשן. און מען פאַרט א טאָג, מען פאַרט א צווייטן, מען איז שוין אין מיטן ים, — און אָט איז עס געוואָרן מיט אמאָל א שטורעם, פינצטער דער הימל, שוואַרץ דער

ים, און עס רוישט און עס שמורעמט, און עס דונערט
 דער הימל און ים צוזאמען, כוואליעס ווי די גרויסע היי-
 זער לויפן אן מיט כעס און רוגזה און שלאָגן אין די זייטן
 פון שיה, און די שיה וואַקלט זיך, וואַרפט זיך ווי אַ שפענדל
 פון כוואליע צו כוואליע. אַט איז אַנגערלאָפן אַ ווינט און
 צעפליקט די זעגלען פון שיה, אַט קומט אַ צווייטער און
 צעברעכט די מאַסטביימער. ווי אַ שערבל האַלט זיך די
 צעבראַכענע שיה אויף די כוואליעס. און דער ווינט
 ווערט אלץ בייזער, ווי טויזנטער הינט וויעט ער דער
 ווינט, דער שמורעס ווערט אלץ שטאַרקער, די כווא-
 ליעס — אלץ העכער און געדיכטער; אַט גיט אַ זעץ אַ
 כוואליע אין זייט פון שיה, איינע און אַ צווייטע — די
 שיה איז שוין צעלעכערט און זי זינקט, זינקט מיט אלץ
 וואַס אין איר. דער יונגער באלעבאַס האַט דאָס דערזען.
 האַט ער געכאַפט אַ גרויסע ברעט און אַ שפרונג געטאָן
 אין ים אריין, און די ברעט טראָגט אים, טראָגט — ער
 ווייס אַליין ניט ווהיין. ווער ווייסט וווּ עס זיינען אַלע זיינע
 מענטשן? ער שמרענגט אָן זיינע אויגן, ער זעט נישט
 קיינעם. און ווען די זון האַט גענומען אויפשיינען אין
 פרימאַרגן האַט ער דערזען ווי דער הימל און ים האָבן
 זיך באַרויקט, שטיל דער ים, נישט צו דערקענען אַ אַט
 איז ער געווען אזוי שמורמיש. און אין ווייטן מיזרח וווּ
 די זון איז אויפגעגאַנגען האַט ער דערזען אַ פאַס ערד,
 ווי אַן אינדזל אין מיטן ים, און די ברעט טראָגט אים
 גלייך צום ברעג. האַט ער גאַט געדאַנקט וואַס ער האַט

אים געראטעוועט און איז געפאלן א מידער אויף דעם
זאמד פון ברעג און איז איינגעשלאָפן.

ב

וויפל ער איז אזוי געשלאָפן ווייסט ער נישט — א
שעה צי א טאָג — ווער ווייס — נאָר אויפגעכאַפט האָט
ער זיך פון שטארקן הונגער. האָט ער זיך אויפגעהויבן
ווי שוואַך און פאַרמאַטערט ער איז נישט געווען און
ער האָט זיך געלאָזט איבער דעם ברעג זוכן — אפשר
וועט ער עפעס געפינען צום עסן.

ווי ער גייט אזוי אויף דעם ליידיקן זאמדיקן ברעג,
ערשט ער זעט: א פיין געפלאסטרטער וועג ציט זיך
פון ברעג טיף אין אינדרל אריין. לאָזט ער זיך גיין אויף
דעם וועג. — אז עס איז דאָ א וועג, זיינען דאָך דאָ די וואָס
האַבן דעם וועג געמאַכט. גייט ער אזוי א שעה און צוויי
און ער דערזעט פון ווייטן א שטאַט. א גרויסע שטאַט
מיט הויכע שיינע מויערן, מיט טורעמס און מיט שפיצן.
פרייט ער זיך — אָט דאָ וועט ער געוויס קריגן צו עסן.
און ער פאַרגעסט אז ער איז הונגעריק, גיך גייען זיינע
פיס ביז ער קומט גענטער צו די ווענט פון שטאַט. נאָר
וואָס איז דאָס?

— ווי ער האָט זיך דערנענטערט צו דער שטאַט איז
דאָרטן אין שטאַט געוואָרן א טומל: אויף די שפיצן פון
די טורעמס האָבן מענטשן אנגעהויבן צו פייפן, און עס
איז געוואָרן א געלאָת, די גלעקער האָבן זיך צעקלאַנגען,
ער הערט פויקן און טרומייטן אָן א שיר... האָט ער זיך

פארטראכט און זיך אפגעשטעלט. ערשט עם עפענען
זיך די טויערן פון שטאָט. א גאנצע מחנה מענטשן גייט
אים אנטקעגן, א כאָר פון מיידלעך אין ווייסן זינגט פון
פאַרנט, קאָפעליעס מוזיק שפילן פון הינטן. און הינטער
די מענטשן גייט א קאָראַט באַגילדט, איינגעשפּאַנט צו
זעקס פאַר פערד איינס נאָך איינס. און די גאנצע מחנה
קומט צו צו אים און מען שרייט: „לעבן זאָל אונדזער קי-
ניג, לעבן זאָל דער קיניג!“...

— וואָס איז דאָס, א חלום? טראַכט דער אַרעמער
גייער. נאָר ער האָט נישט קיין צייט צו טראַכטן ווי עם
גייען צו אים צו צוויי פון די עלטסטע, זיי נעמען אים אונ-
טער די אַרעמס און מען זעצט אים אריין אין דער גילדע-
נער קאָראַט, זיי ביי די זייטן, און א פּורמאָן געפּוצט מיט
גאַלד און זילבער פון פאַרנט און — מען פאַרט אין
שטאָט אריין.

— וואָס טוט זיך דאָ מיט מיר? — וויל דער פרעמדער
פרעגן און די אלטע ענטפערן: שווייג, דו טאַרסט דאָ
קיין זאך נישט פרעגן. דו ביסט טאקע אונדזער קייסער,
אַבער פרעגן קיין זאך ביי קיינעם טאַרסטו נישט. און
אזוי איז מען אריינגעפאַרן אין שטאָט. מענטשן טאנצן
אין די גאסן און מען זינגט:

יחי המלך!

לאָמיר זיין פריילעך!

לעבן זאָל דער קיניג

דער קיניג זאָל לעבן

אל דאָס גוטס זאָל

אים גאָט געבן,
געבן זאל אים גאָט
וואָס ער וויל אריין
ונאמר אמן!

ג

און אזוי איז דער געראטעוועטער, הונגעריקער
פרעמדער געוואָרן א קיניג אין א פרעמדן רייכן לאַנד.
און ער קיניגט שוין א וואָך און צוויי און דריי — און ער
קען אלץ נישט פארשטיין וואָס דאָ טוט זיך מיט אים.
איין מאָל רופט ער אריין צו זיך זיין געטרייסטן
קנעכט און זאָגט אים: דו מוזט מיר איצט אלץ דערציילן,
אלץ אויסזאָגן. ביז א העלפט פון מיין מלוכה גיב איך דיר
אוועק פאר דעם אמת וואָס דו וועסט מיר זאָגן.

זאָגט דער קנעכט אזוי צו זאָגן: אדוני מלך, מיין האַר
און קיניג! טאָרן טאָר איך נישט דערציילן דיר דעם
סוד. זיי וויסן אז אלע מיר האָבן א שבועה זיך געשוואָרן
דיר גאָרנישט צו דערציילן ביזן סוף, נאָר אזוי ווי דו
ביסט א גוטער און א פרומער האָב איך געפרעגט ביי
די חכמים פון דער שטאָט און זיי האָבן מיר דערלויבט
דיר צו דערציילן אויב דו וועסט פרעגן. האָב איך גע-
ווארט און איך פריי זיך איצט וואָס דו האָסט מיך גע-
פרעגט. און די מעשה איז דאָ אזא: זיי וויסן אז מיר דאָ
זיינען אויף א גרויסן און א רייכן אינדול. און מיר זיינען
מענטשן פון אז אנדער וועלט: מיר שלאָגן זיך נישט און
מיר פירן נישט קיינע מלחמות אזוי ווי איר. און אלע אונ-

דוערע מענטשן האבן זיך געשוואָרן אז איינער טאָר
נישט הערשן איבער דעם צווייטן, ווייל גאָט האָט בא-
שאַפן אלע מענטשן גלייך, און אלע שטאַמען פון איין
טאַטן און פון איין מאַמען. ווייל קיינער פון אונדז נישט
זיין קיין קייסער איבער דעם לאַנד. אָבער אַז אַ קייסער
קען מען דאָך נישט, האָבן מיר באַשלאָסן צו נעמען
איטלעך מאָל אַ פּרעמדן וואָס דער ים ברענגט צו אונדז
און אים מאַכן פאַר אַ קייסער. אזוי אָבער ווי דער קיי-
סער קען ווערן ביי זיך גרויס און מיינען אז ער איז אי-
בער אונדז אַ באַלעבאַס אויף אלע מאָל, האָבן מיר אַן
אַפּמאַך צו האַלטן אַ קייסער נאָר איין יאָר. נאָך דעם
יאָר נעמען מיר דעם קייסער, מיר נעמען אראָפּ פון אים
די קרוין, מען טוט אים אויס די קיינלעכע קליידער,
מען זעצט אים אריין אין אַ קליין שיפּעלע און מען פירט
אים אוועק אויף יענעם אינדזעלע וואָס דו זעסט פון
ווייטן דאָרטן ווייט אין מיטן ים און מען לאָזט אים
דאָרטן איינעם אליין, און מיר וואַרטן אויף אַ נייעם
מענטשן צו מאַכן אים פאַר אַ קייסער... אָבער קיינער
טאָר נישט וויסן — האָט דער קנעכט געזאָגט — אז איך
האָב דיר דערציילט.

ווי דער קייסער האָט אויסגעהערט די מעשה, איז ער
געוואָרן זייער דערשראָקן: אָט אין גיכן וועט זיך דאָס
יאָר ענדיקן, און וואָס וועט זיין מיט אים שפּעטער. ער
האַט זיך אָבער געמאַכט האַרץ און איז געזעסן רויק אויף
זיין טראָן. און ווי ער וואַלט געווען אין גאַנצן רויק פּרעגט
ער דעם קנעכט: —

— נו, און וואס איז געווארן מיט די פריערדיקע קיי-
סאָרים אויף יענעם קליינעם אינדזעלע?

— מען ווייסט נישט — האָט דער קנעכט געענט-
פערט — שילוחים וואָס אינדזער לאַנד האָט געשיקט
האַבן קיינעם אויף דעם אינדזעלע נישט געפונען. זיי
האַבן געמוזט דאָרטן שטארבן פון הונגער.

האַט זיך דער יונגער קייסער פארטראכט גאָר
שטארק. דריי טעג און דריי נעכט האָט ער געטראכט
און געטראכט און האָט זיך דערטראכט. ער האָט אויס-
געקליבן צען פון זיינע בעסטע קנעכט און האָט זיי
שטילערהייט ביינאכט אוועקגעזעצט אויף אַ שיף און
אויף יענעם אינדזל אָפגעשיקט: גייט דאָרטן, בויט היי-
זער, פלאנצט ביימער און וויינגערטענער, אקערט די
ערד און זייט דאָרטן אלע גוטע געוויקסן. אָבער גע-
דענקט קיינער זאָל נישט וויסן און וואָס עס וועט איך
פעלן זאָלט איר צושיקן איינעם פון איך ביינאכט צו
מיר און איך וועל איך אלץ געבן. און וואָס עס וועט
אויף דעם אינדזל אויסוואקסן וועט זיין אונדזער אלע-
מענס. איטלעכער וועט האָבן אַ גלייכן חלק. און די
קנעכט האָבן אזוי געטאָן ווי דער קלוגער קייסער האָט
זיי געהייסן. און די מענטשן פון שטאָט האָבן גאָר נישט
געוואוסט.

און אז עס איז געקומען די צייט, דאָס יאָר האָט זיך
געענדיקט, זיינען געקומען די מענטשן פון שטאָט צו
מאכן אים אויס קייניג. — האָט זיך דער קייניג גאָר נישט

דערשראָקן. נאָר נישט געוויינט און זיך געלאָזט פריי-
לעד פאָרן אין זיין ניי לאַנד.

געקומען. איז שוין געווען גרייט אַלדאָס גוטס. און
דער קייסער האָט זיך געפרייט וואָס ער דאַרף שוין מער
נישט זיין קיין קייסער און ער מיט זיינע געמדייע
מענטשן וואָס זיינען שוין מער קיין קנעכט נישט געווען
נאָר גלייכע באַלעבאטים האָבן געמאכט א סעודה א
גרויסע.

זיי האָבן געטרונקען און געגעסן
און מיר זיינען פון ווייטן געזעסן.
זיי האָבן נאָט געדאַנקט און געלויבט
און מיר האָבן אמן געזאָגט.

מיזעלע מיזעלע

אין א פעלדל, צי אין א וועלדל,
שטייט אויף הינערפּים א הייזל,
האַט געווינט אמאָל, דערציילט מען,
דאָרט א קעצל מיט א מיזל.

האַט געליבט די קאַץ דאָס מיזל
און פון אַרבל פּלעגט עס שפּייזן,
האַט געקליידט עס און געשוכט עס
קליינע שיכעלעך פון אייזן.

איז געגאָן מיט דעם אויף שמחות
און אויף חתונות און בריתן
אזוי לאַנג מיט דעם געשלעפּט זיך,
ביז ס'האַט שיכעלעך צעריסן.

זיצט שוין מיזל אויפן אויוון ...
איז די קאַץ אַוועק מיט קאַטער
אויף א שפּרוך זיך אויסצולערנען
ביי דעם שפּרעכער, ביי דעם מאַטער

פאר דעם מייזל אויף צו לעבן,
עס זאל קאנען זיך פארדינען,
ביון מויל אריין זאל האבן,
איבער בערדל זאל דעם רינען.

האט זיי אויסגעלערנט מאטער,
האט זיי „בריוולעך“ מיטגעגעבן,
וואס אויף מאטערש און אויף טערקיש
איז אין זיי געווען געשריבן.

און זיי אָנגעזאָגט, געלערנט,
וואס צו מאַן מיט זיי זאל מייזל,
און פון דעמאלט, און מע ווייסט שוין,
ווינט א שפרעכער אין דעם הייזל.

קומען קינדערלעך מיט ציינדלעך
אויף א האַר ווען זיי שוין הענגען,
קוים וואָס האַלטן זיך און שאַקלען
און צום אייוועלע זיי ברענגען.

און זיי שטעלן זיך אַנידער
און די אייגעלעך זיי הייבן,
און די הענטעלעך פארלייגן
און זיי זאָגן שטיל מיט גלויבן:

„מייזל-מייזל, גרויסער שפרעכער ...
ציינדל-ביינדל מיר דיר ווארפן
און מיר בעטן דיר אַן אַנדערס
אונדז אַן אייווערנעם צו שארפן.

אונדז אן אייזערנעם צו געבן: —
מיר דיר — ביין, און דו אונדז — איין,
און דערפאר דיין גאנצן לעבן
געמען אונטער דיר צו שפייזן.
ייד מיט זייגערלעך, מיט ווייזערס,
און מיט טעלערלעך פון הימל,
און מיט גאנצע קרענץ פון שאַלעכץ,
און מיט קעלער-דומה און שימל.
זעק מיט באַרשט און פעק מיט שמות,
און פון פויגל-מילך קאַטלעטן,
און מיט מאַרק-טעג און ירדים
און מיט סקריפ פון מיר און בעטן.
אַלץ, וואָס סימויל נאָר קאָן אויסריידן,
און אז געלט וועט אונדז נישט בלייבן,
געמען מיר זיך אַלע פורים
גיין נדבות פאַר דיר קלייבן.
אַלע יאָר און ביז דיין עלטער,
און, אז ציין וועט דיר ניט סטייען,
זאָגן צו מיר, אַלע קינדער,
דיר דאָן לעמעשקע צו קייען.

מ א ר צ ע פ א נ ע ס

געווען א טאטע מיט א מאמע.

דער טאטע איז דין,

די מאמע איז גראב,

און קינדער ווי באב.

וויל איינס עסן קניידלעך,

א צווייטס — היידלעך,

און די אויסטראכטערקע חנה —

וויל א מארצעפאנע.

ווייס נישט קיינער ווו די מארצעפאנעס ליגן.

ווייס נישט קיינער ווו א מארצעפאנע קריגן.

זאגט דער טאטע: מארצעפאנעס וואקסן אויף א בוים,

גלייך אן עפל, גלייך א באר און גלייך א פלוים.

זאגט די מאמע: מארצעפאנעס קויפט מען אין די קראמען.

זאגט א שוועסטער: מארצעפאנעס וואקסן ווי די שוואמען.

קומט א בריוונטרעגער מיט א בריוו:

מארצעפאנעס ברענגט מען מיט א שיה,

פון א שטאט אזא וואס הייסט האוואנע,

וואקסט דארט אויף יעדן בוים א מארצעפאנע.

קומט א שוסטער מיט א זויל:
— מארצעפאנעס! — לאכט ער מיט א פולן מויל —

מארצעפאנעס עסן גרויסע, גרויסע פריצים.
אונדזער איינער קען צווישן זיי נישט זיצן.
און אפילו ראטשילד, וואס האט א רייכן טאטן און א
רייכע מאמע,

עסט איין מאָל אין א יאָר א מארצעפאנע.
מארצעפאנע הין — האט מען גערעדט —
און מארצעפאנע הער,
ערשט ס'עפנט זיך די טיר,
און ס'קומט אן יאָסל בער.

יאָסל-בער — איז פונקט מן השמים.
ער ווייסט ווו קארן וואקסט, און וואס איז קלייען,
און ווו די האָזן וווינען,
און וואס עס עסן בערן,

און ווו די טייכן גייען.
און וואס די פייגל קלערן.
ער ווייס אפילו אין אפריקע אלע שמעט און לענדער,
ער ווייס, בקיצור, אלץ און — ענדע.

זיינען אלע אים באפאלן ווי די פליגן,
זאל ער זאגן ווו די מארצעפאנעס ליגן.

און יאָסל בער איז נאך געווען דערצו א ליץ.
פינטלט ער צו חנהן מיט די אויגן:

זעמיס נאָר, זעמיס! אַ מויד אַזאַ, אַ חנה!
ווייל דווקא נאָר אַ מאַרצעפּאַנע!
הער זשע, עס איז אַ שטאַט אַזאַ פאַראַן —
לינג מאַרצעפּאַנעס דאַרט אויף גאַלדענע געפעסן,
נאָר ווי עס הייסט די שטאַט האָב איך פאַרגעסן.
לאַכן אַלע פון דער אויסטראַכטערקע חנה:
— נאָ דיר גאָר! פאַרגלויסט אַ מאַרצעפּאַנע!
און ס׳וויינען דאַרטן ליידיקנייער, שפּאַסער
וואָס טוען ניט אַרײַן אַ האַנט אין קאַלטן וואַסער.
לאַכן אַלע פון דער אויסטראַכטערקע חנה
— נאָ דיר גאָר! פאַרגלויסט אַ מאַרצעפּאַנע
און פאַרן קען אַהינצן יעדער,
אויף אַ פּוּר און פּערד און רעדער.
לאַכן אַלע פון דער אויסטראַכטערקע חנה!
— נאָ דיר גאָר! פאַרגלויסט אַ מאַרצעפּאַנע.
און פּלוצלונג צעלאַכט זיך יאַסל-בער אַרײַן
און כאַ-כאַ-כאַ-כאַ, און כאַ-כאַ-כאַ —
אַ מאַרצעפּאַנע איז אַ קיכעלע אַזאַ,
און מען באַקט עס איז און אויזן,
און מען מעג שוין יאַסל בערן זיכער גלויבן.
און אַ מיידעלע אַזאַ ווי חנה
מעג פאַרקאַשערן די אַרבל בוי די עלנבויגן
און זיך אַוועקשטעלן ביים מולטער קנעטן
און ס׳וועט שוין עפעס טויגן.
און טאַקע יאַ, אַזוי איז שוין געווען די מעשה.
ס׳האַט די אויסטראַכטערקע חנה אויסגעבאַקט אַ
מאַרצעפּאַנע
איז איר די גאַנצע שטאַט געווען מקנא.

אַלְקֵע

הינטער ווארשע, עק אַכאַטע,
אַ הויף מיט בלאַטע.

ווינט דאַרט אַלקע
מיט דער בלויער פאַראַסאַלקע.

דער טאַטע אַ שמיד,
די מאַמע אַרבעס ברויט.

דער דאָך איז איינגעבויגן האַלב,
אונטערן דאָך ווינט אַ שוואַלב.

אין שטוב אַ טיש, און אַ בעט,
און אַ בוידעם מיט גרעט.

און לעפל, און טעלער און טעפּ, און קריג,
און אַ קינד אין וויג.

און דאָס מיידעלע אַלקע
מיט דער בלויער פאַראַסאַלקע.

אַ מויד פון זעקס יאָר,
מיט גאַרענע האָר.

איז אין דרויסן העל
און דער זאַמד איז געל,

נעמט אַלקע זאמד קנעטן,
אַלע חברטעס פאַרבעטן.

רופט די מאַמע די מויד,
אַז עס צימערט אַ שויב,

און דער טאַטע, דער שמיד,
העלפט מיט:

— גיי אין שטוב!

מען דאַרף דאָס ברודערל וויגן,
וואַשן טעפּ און קריגן.

מען דאַרף וואַסער ברענגען,

מען דאַרף העמדעלעך שווענקען,

מען דאַרף קאַרטאָפּל שיילן,

מען דאַרף מעשהלעך דערציילן,

אַ ביסעלע לייענען,

אַ ביסעלע שרייבן —

געדענק, כּוועל דיד פון שטוב פאַרטרייבן!

גייט אַלקע וואַסער ברענגען,

העמדעלעך שווענקען.

זעט זי:

גענדז גייען.

גייט די גאַנדז גורע,

און די גענדזעלעך אין שורה —

פּעדערן ווייסע,

פּיס רוּיטע,
און דער גאַנער, דער שומת.

עפנט אַלקע
די בלויע פאַראַסאַלקע,
האַט זי אַ שטוב און אַ דאַך
און גענדזעלעך אַ סך.

וויל אַלקע מיט גענדזעלעך גיין
ביז די זון וועט פאַרגיין.

רופט די מאַמע די מויד,
אַז עס ציטערט אַ שויב,

און דער טאַטע, דער שמיד;
העלפּט מיט:

— גיי אין שטוב!

עס איז אין דער וואַכן,
מען דאַרף קאַשע קאַכן,

מען דאַרף האַלץ שפּאַלטן,
מען דאַרף וויקעלעך בינדן,

אַ ביסעלע לייענען,

אַ ביסעלע שרייבן —

געדענק, כּוועל דיך פון שטוב פאַרטרייבן!

גייט אַלקע האַלץ שפּאַלטן.

דאַס קינד האַלטן.

זעט זי:

פייגעלעך פליען,

א שורה לאנג, ווי א באן,

און איבער זיי אן אעראפלאן.

פליגעלעך ווייס,

פייגעלעך הויך,

און איבער זיי וואלקנס,

ווי בלויער רויך.

עפנט אלקע די בלויע פאראסאלקע

האט זי א שטוב און א דאך

און פייגעלעך א סך.

ווי אלקע דא שטיין,

ביז די זון וועט פארגיין.

רופט די מאמע די מויד,

אז עס ציטערט א שויב.

און דער טאטע, דער שמיד,

העלפט מיט:

— גיי אין שטוב!

מען דארף זאקן צירעווען,

מען דארף פעדעם קירעווען.

מען דארף קניפלעך דרייען,

קנעפלעך פארגייען,

א ביסעלע לייענען,

א ביסעלע שרייבן —

געדענק, כוועל דיך פון שטוב פארטרייבן!

גייט אַלקע פאַרעם דרייען,
קנעפלעך פאַרנייען,
גיבן קנעפלעך זיך אַ שאַט,
און צעלויפן זיך איבער דער שטאַט.

ווערט יעדעס קנעפל אַ ראַד,
יאָגן זיך די רעדער קאַראַהאַד.

אינס יאָגט זיך איבער דער גאַס,
קויקלט זיך און פירט אַ פאַס.
צוויי דרייען אַ וועליסאַפּער,
דריי רעדער פירן אַ ברעט,
פיר רעדער האָבן זיך צעשלאָגן,
אינגעשפאַנט זיך אין אַ וואַגן.

עפנט אַלקע
די בלויז פאַראַסאַלקע,
האַט זי אַ שטוב און אַ ראַד
און רעדער אַ סך.

ווייל אַלקע דאָ שטיין,
ביז די זון וועט פאַרגיין.

רופט די מאמע די מויד,
אַז עס ציטערט אַ שויב,
און דער טאַטע, דער שמיד,
העלפט מיט:

נאָר אַלקע ווייל נישט הערן, ווייל נישט וויסן,
די רעדער רודערן און בויגן זיך צו איר, און גדיסן.
נעמט אַלקע אַלע רעדער אין אַ שפּאַן
און מאַכט אַ לאַנגע באַן.

און ס'פייפט די באַן און אַלקע פאַרט אוועק,
העט ווייט, העט ווייט איבער אַ ווייסן וועג.

א מעשה מיט א האז

איינס און איינס איז צוויי,
צוויי און איינס איז דריי, —
האָב איך מיר אַ לידעלע,
לידער-לידער-ליי.

זינג איך מיר דאָס לידעלע,
הייב איך עס מיר אָן:
אויף אַן אַלטן בוידעמל
האַט געווינט אַ האָן.

בוידעמל אויף שטיבעלע
און שטיבעלע איז קליין,
האַט אַן אַלטע באַבעלע
דאָרט געווינט אַליין.

איז דער באַבען אומעטיק,
אומעטיק און וויסט,
זוכט זי זיך און דרייט זי זיך,
דרייט זי זיך אומזיסט.

זוכט זי זיך אַן אַרבעט אויס,
אַרבעט זיך שוין שוואַך,
לייגט אַוועק, פאַרטראַכט זי זיך,
דערמאַנט זי זיך אַ זאַך:

האַט זי דאָך אַ האַנדעלע,
אויף בוידעמל אן עוף,
גייט אַרויס אין הייזעלע
און דורך טרעפ אַרויף.

אויף-אַרויף, אויף לייטערל,
קוקט זי זיך דאָרט איין
דורכן קליינעם פענצטערל
שלאַגט דאָרט אָפּ אַ שייַן.

שטייט דאָרט אין אַ ווינקעלע
אַ שטייגעלע פאַרמאַכט,
טאַגט און נעכטיקט האַנדעלע
בייטאַג דאָרט און ביינאַכט.

גיט זי דעם און האַדעוועט
פון אַרבל און פון האַנט.
דאָס עופעלע, עס שרעקט זיך גיט:
די באַבעלע באַקאַנט.

עסט זיך עס, און פיקט זיך עס,
און כאַפט זיך עס, און שלינגט,
און מיט האַנערש אייגעלע
צו באַבעלע זיך ווינקט:

פיק און פיק און, איילנדיק,
מיט פיקערל אין קאַפּ, —
און צופרידן באַבעלע
גייט אין שטוב אַראָפּ.

און אזוי און אלע טאג,
דורך בוידעם און דורך לאך,
און אזוי, און זיבן טעג,
און זיבן טעג אין וואך.

גייט אראפ און גייט ארויף,
און אלע טאג אויף סיני,
די באבעלע מיט האַנדעלע,
זיי בלייבן זיך געטריי.

איז אזוי אוועקגעגאן
יארן, יארן לאנג,
מאכט זיך אבער איין מאָל גאָר
די באבעלע ווערט קראַנק.

ווער-זשע וועט באדינען איצט
אז באבעלע איז שלאָף,
און קיין קרובים האָט זי נישט, —
אויף בוידעמל דאָס עוף?

אז קיין קרובים האָט זי נישט,
אז קיינער קומט אַרײַן,
אויסער נאכט און פענצטערל,
פאַרטאָג אַ בלויע שיין?

ליגט אזוי די באַבעלע
אין שלאַפקייט און אין בעט,
אַ גאַנצן טאָג צו זיך אַליין,
צו זיך אַליין און רעדט:

„וואָס באַדאַרף זי קרובים גאָר,

„אַז איזן איז זי קראַנק,

„וואָס באַדאַרף אינגאַנצן גאָר,

„אַז ציען וועט ניט לאַנג?

„אַבער עוף אויף בוידעמל —

„עס לויפט זיך איצטער אום

„און שטעקט אַרויס דאָס קעפעלע

„פון שטייגל אין דער קרום,

„עס קוקט אַרויף אויף לייטערל,

„אויף באַבעלע און וואַרט,

„ס'דאַכט דעם טריט אויף טרעפעלעך

„פון באַבעלע דעם דאַכט.

„ווער-זשע וועט באַזאָרגן עס,

„דאָס האַנדעלע, דאָס עוף,

„אַז די באַבע שלאָפן וועט

„מיט אייביקן שוין שלאָפן? ...”

אַט אזוי די באַבעלע

געלעגן איז אין בעט

אַ טאָג און צוויי, דעם דריטן טאָג,

און אלץ צו זיך גערעדט.

איז אוועק דער דריטער טאָג,

געקומען — אויפדערנאַכט,

האַט די טיר פאַמעלעך זיך

אין שטיבל אויפגעמאַכט.

איז אריין דאס האַנדעלע,
דאָס האַנדעלע צו איר,
און נאָך זיך און אַפענע
געלאָזן האָט זי די טיר.

איז אריין אַ שטיקער מאַן,
אַליין און שטיקערהייט,
איז צו באַבע צוגעגאַן
און פליגל אויסגעשפּרייט.

איז געשטאַנען לאַנג אזוי
ביי באַבע און ביי בעט,
און געשוויגן לענגער נאָך,
און גאַרניט נישט גערעדט.

ביז געקומען האַלבע נאַכט,
געטאַן זיך האָט אַ דריי,
און צו האָן אַ ווונק געטאַן,
און האַנדעלע — אַ קריי.

האַט געקרייט דאָס האַנדעלע,
זיך אַנגעגאַסן רויט,
איז אויף בעט דאָן שטיל געווען —
די באַבעלע שוין טויט.

איז פון דאָן און אַלע נאַכט,
און וויסיק זאָל עס זיין,
אַז האַנדעלעך זיי מוען דאָן
נשמות מזכיר — זיין.

דער פרעמדער

קאלט און פינצטער איז די נאכט,
טיר און טויער צוגעמאכט.
פענצטער בלינדע אן א שיין
שטארן אין דער נאכט אריין.

קאלט און פינצטער, קאלט און שפעט,
שלאפט זיך יעדער אין זיין בעט.
שלאפן שלאפט נאך ניט דער ווינט
און די בילנדיקע הינט.

אויך דער פרעמדער שלאפט נאך ניט, —
און מיט וואקלענדיקע טריט
און אין שמאטעס, שטיק אויף שטיק
און פארנארטלט מיט א שטריק.
מיט א טארבע אויף די הענט —
שארט ער הארט זיך ביי די ווענט.
זעט ער ווייט א פאלאץ שטיין
לאזט ער זיך צום פאלאץ גיין.
בין עם קרייט דער ערשטער האן,
קלאפט ער אין דעם פאלאץ אן:

סטוק! סטוק! סטוק! — ווער קלאפט אין טיר?

טוק! טוק! טוק! —

— גוטע מענטשן, עפנט מיר!

איך בין עלנט אויף דער וועלט,

מיד פון הונגער און פון קעלט ...

סטוק! סטוק! — פרעמדער, גיי אוועק.

טוק! טוק! טוק! —

אונדזער קליינעם קינד ניט וועק.

זאט און ווארעם און לוי-לוי —

שלאפט זיך אונדזער קינד אין רו ...

ביינט דער פרעמדער איין דעם קאפ,

קערט זיך פון דעם פאלאץ אָפּ.

זעט ער ווייט אַ שטיבל שטיין,

לאזט ער זיך צום שטיבל גיין.

ביו עם קרייט דער ערשטער האָן,

קלאפט ער אין דעם שטיבל אָן:

סטוק! סטוק! סטוק! — ווער קלאפט אין טיר?

טוק! טוק! טוק! —

— גוטע מענטשן, עפנט מיר!

איך בין עלנט אויף דער וועלט,

מיד פון הונגער און פון קעלט ...

און דער פרעמדער ווארט ניט פיל,

עמיץ שארט זיך אין דער שטייל

ביי דער טיר און ביי דעם שלאָם.

קומט ארויס דער באַלעבאַס:

— פרעמדער, פרעמדער, קום אריין,
 וועסט מיין גוטער אורח זיין.
 און דער פרעמדער בייגט זיך איין,
 קריכט אין שטיבל קוים אריין.
 קומט אריין און אַטעמט שווער,
 קוקט אהין און קוקט אהער,
 און ער זאגט ארויסעט גלייך:
 — נו, אַ פינצטערניש ביי אייך!
 ענטפערט אים דער באַלעבאָס:
 — קויפן נאָפּט נישטאָ פאַר וואָס.
 — וו-וו-וו, איז ביי אייך דאָ קאַלט,
 — ממש ווי אין מיטן וואַלד.
 ענטפערט אים דער באַלעבאָס:
 — קויפן האַלץ נישטאָ פאַר וואָס.
 — הייסט עס, ס'איז ניט פריילעך דאָ,
 און קיין ברויט איז אויך נישטאָ?
 ענטפערט אים דער באַלעבאָס:
 — קויפן ברויט נישטאָ פאַר וואָס.
 אַך און וויי צו מיינע זינד,
 אז מיין הונגעריק קינד
 האָט געוויינט פאַרשמאַכטערדייט:
 טאַטע, גיב אַ שטיקל ברויט!
 און אַן כוחות ליגט עס שטיל
 איצטער אויפן האַרטן דיל...

קראצט דער פרעמדער זיך אין קאפ,
לאזט זיך אויפן דיל אראפ,
שפרייט זיין אלטע טארבע אויס
און ער זאגט אזוי ארויס:

— אז ס'איז פינצטער דא און קאלט,
ממש ווי אין מיטן וואלד.

אז קיין ברויט איז אויך נישטא,
לייג איך זיך מיר אט-א-דא ...

איז ווי נאָר ער זאגט אזוי,
טוט דער ערשטער האָן אַ קריי.

ווי עס קרייט אזוי דער האָן,
צינדט דער לאַמפּ אליין זיך אָן.
און דער איוון גוט און פיין
צינדט מיט האַלץ אליין זיך איין.

און עס ווערט אליין דער טיש
פול מיט טעלער, פלייש און פיש
און מיט חלות און מיט ברויט,
ווי אויף יום-טוב צוגעגרייט.

און דער פרעמדער — אַט געווען,
אַט געווען און אַט געזען —

פּלוצלונג טוט אַ זאָג און לאַכט:
— באַלעבאַס, אַ גוטע נאַכט!

און ער פלייט, ווי ער איז גרויס,
דורך אַ שפּאַלט פון טיר אַרויס.

— אוי! אוי! ניסים, אדער וואס? —

טראכט ביי זיך דער באַלעבאַס.

נאָר ער זעט: דער אויוון ברענט,

און דער טיש אַ פולער שטייט

מיט מאַכלים צוגעגרייט.

טראכט דער באַלעבאַס ניט פיל,

הייבט ער אויף דאָס קינד פון דיל,

וואָשן זיי זיך, עסן פרום,

זעצן זיך ביים טיש אַרום.

עסן זיי און לויבן גאָט

פאַר זיין חסד און גענאָד.

און אין דרויסן פייפט דער ווינט,

און אין פאַלאַץ וויינט דאָס קינד.

לויפט מען איבערן פאַלאַץ אום

און מען זוכט אַ לאַמפּ אַרום.

זוכט מען דאָרט און זוכט מען דאָ,

און קיין לאַמפּ איז אַרץ נישטאָ.

און אַרץ שטאַרקער וויינט דאָס קינד,

און עס בילן בייז די הינט.

און אין דרויסן פייפט דער ווינט.

שאַרט ער האַרט זיך ביי די ווענט

שאַרט ער זיך אַזוי אוועק

אין דער גאַכט אין ווייטן וועג.

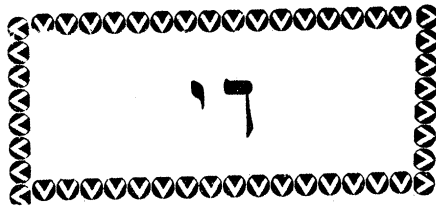
און אין דרויסן פייפט דער ווינט,

נאָר דעם פרעמדן אַרט עס ניט,

מיט אַ טאַרבע אויף די הענט —

און מיט וואַקלענדיקע טריט,

א האן און א הון

מעשה הייבט זיך אן. און געשען איז די מעשה אין דער שטאט קיניגבארג. געווען אמאל אזא שטאט ביי יידן. אין שטאט קיניגבארג איז געווען אזא איינפיר: צו א חתונה פלעגט מען טראגן אנטקעגן דעם חתן א האן און אנטקעגן דער כלה א הון. און געווען איז דער האן אין קיניגבארג אזוי חשוב, ווייל די קיניגבארגער זיינען אלע געווען גוטע, פרומע און פלייסיקע לייט, און דער האן פלעגט זיי אלע פארטאג צו תורה און ארבעט וועקן.

מאכט זיך איין מאל — א האן מיט א הון זיינען חתן-כלה געווארן, חתונה-צייט האבן די קיניגבארגער זיי אויף די הענט צו דער חופה געטראגן, הברלות* האבן גע-לויבטן, קלעזמער — געשפילט, פידלען און צימבלען און קעסלפויקן און מאצן, און אונטער דער אייגענער חופה

(* הברלות — גרויסע, געפלאכטענע וועקסענע ליכט וואס מען פלעגט אָנציינדן נאָר שבתצונאָכט ווען מען מאַכט הברלה.

האָבן די קיניגבאָרגער זייער אייגענע קינדער אויסגעגעבן
און זיי געבענטשט און געוונטשן: „איר זאָלט אַזוי ווערט
זיין ביי זיין ליבן נאָמען און איר זאָלט זיך לעבן ווי אַ האָן
מיט אַ הון, אמן!“
און אַזוי איז דאָרטן געווען, ביז די מעשה איז געשען.

ב

איין מאָל איז אין קיניגבאָרג אַ שמחה געווען:

אַ פּויק, אַ טרומיט,

עס לויפט קינד-און-קייט.

און צימבל און פלייט,

און פידל און באַס —

עס הילכט די גאַס!

און לעקעד אַ קופּע,

און קוילעטש מיט מאַן,

מען פירט צו דער הופּה

אַ הון מיט אַ האָן!

און אין מיטן דערינען — אַן אומגליק: אַ פּאַלק סאַל

דאַטן גייט! קלעזמער פאָרויס און שפּילן, און סאַלדאַטן

שפּאַגען און זינגען:

שורא, מורא — הורא!

הויכע מענער זינגען מיר,

רויטע קליידער טראָגן מיר,

מיט די אויגן ברענען מיר,

מיט די שפיזן שלאָגן מיר!

פון די שוואַכע לאַכן מיר,

פון די שטארקע מאכן מיר
שורא, מורא — הורא,
שורא, מורא — הורא!! ...

„הערט אויף צו רימפלען!“, האָט אַ סאַלדאַט פֿלוצים
אַ מעריקע געטון אויף די חתונה-קלעזמער, „דורך אייער
געזעמל הערט מען נישט אונדזער געפילדער. הערט אויף,
זאָגט מען אייך!“

„הערט איר אויף!“, האָבן די מחותנים געטענהט, „ביי
אונדז איז אַ חתונה! ווי קען דאָס זיין אַ חתונה אָן קלעז-
מער? איר ווילט אונדז די חתונה פאַרשטערן?“

„אזודאי ווילן מיר!, האָבן די סאַלדאַטן געשריגן,
„אויף דעם זיינען מיר דאָך סאַלדאַטן, חתונות צו פאַר-
שטערן! נישט אַהער די חתן-כלה! וווּ זיינען חתן-כלה?
מיר זיינען הונגעריק אויף טויט: וועלן מיר דעם חתן
עסן מיט ברויט, די כלה מיט חלה!“

און די סאַלדאַטן האָבן זיך אַ וואָרף געטון אויף די
מחותנים מיט די בלויע שווערדן און אויסגעכאַפט די
חתן-כלה.

אויסגעכאַפט די חתן-כלה,

דאָס ביי זיי אַזאַ נאַטור,

וואָלט געווען אזודאי ביטער,

ווען נישט דאָרט בור-דור-מור.

„ווער איז דאָס אזוינס בור-דור-מור?“

„הער, וועסטו וויסן! — געווען אין קיניגבארג אַ ריז,
געשפרונגען איז ער אויף אַ מייל, געשלאָגן אויף צוויי
און געהייסן האָט ער בור-דור-מור. האָט ער אַ ברום גע-

מון ווי א בער: ב ו ר ר ר ! זיינען אלע סאלדאטן געפא-
 לן מיטן פנים צו דרייערד און די ציין זיך אויסגעשלאגן; האט
 ער א גאנער געטאן ווי א אינדיק: א ל ד ו ר ר ר ! האבן
 זיי געטאן ווידער א שפרונג אויף און געבליבן שטיין פאר-
 הילצערט ווי די דעמבעס; האט ער א מורקע געטאן ווי
 א קאץ: מ ו ר ר ר ! האבן זיי געשטעקט די פינגער
 אין די אויערן, אנטלאפן, און די פיס פארלוירן.
 און די קלעומער האבן א זעץ געטאן א פריילעכס און
 געפירט די התן-כלה צו דער חופה.
 מזל-טוב, מזל-טוב!

דער סמבטיון-פליער

באָבע איז געזעסן און האָט געשמדיקט אַ זאָק, די קינד-
דער זיינען געזעסן לעבן איר און די באָבע האָט דער-
ציילט:

— ווייט ווייט, וווּ די וועלט האָט נאָר אַן עק, הינטער
אַלע ימים, דאָרטן וווּ די זון שיינט קיין מאָל ניט, דאָרטן
זיינען פאראן די פינצטערע בערג, די הרי חושך. הויך
זיינען זיי, די וואַלקנס שלאָפן ביינאכט אין זייערע
שפאַלטן און הימלען טראָגן זיי, די פינצטערע בערג.
דווקא ליכטיקע, ווייסע, פון שניי. און פינצטער חושך
איז אין די הרי חושך, און קיינער קען זיי נישט דורכגיין,
און קיינער האָט נישט געזען וואָס דאָרטן מוט זיך. און
הינטער די הרי חושך איז פאראן דער טייך סמבטיון.
האָט נאָך קיינער נישט געזען און קיינער האָט נישט גע-
הערט וועגן אַ צווייטן טייך אזא.

אין יענעם טייך סמבטיון שטראָמען צוזאמען וואסער
מיט פייער, און דאָס וואסער האַלט אין זידן, און שטיי-

נער הייסע פליען פון טייכס גרונט אין דער הייד. דער סמבטיון שלידערט זיי הויך-הויך אין די כמארעס אריין און די כמארעס שלידערן זיי צוריק אין סמבטיון אריין. און עס קאכט, און עס רוישט, און עס קלאפט אזוי זעקס טעג אין וואך, זעקס טעג און זעקס נעכט, פון שבת-צו-נאכט ביז פרייטיק פאר נאכט, ווען מען בענטשט ליכט און מען מאכט שוין שבת. דעמאלט ווערט דער סמבט-יון שטיל, רויק — א טייד ווי אלע טייכן.

אזוי רוט דער סמבטיון א גאנצן שבת ביז ביינאכט, און ווי נאך דער שבת גייט אוועק, יידן זאגן גוט וואך, אזוי הייבט אן דער סמבטיון ווידער צו קאכן און ווידער צו רוישן און מען קען אים נישט אריבערגיין.

אבער ווען עמיצער וואלט נאך אריבער דעם סמבט-יון וואלט ער געווען גליקלעך:

ער וואלט געקומען אין לאנד פון די רויטע יידעלעך. אט וואלט אים גוט געווען!

— באבע, — קען זיך איין קינד נישט איינהאלטן, — און פארוואס איז דארטן ביי די רויטע יידעלעך אזוי גוט?

— טא ווארט, וועסטו באלד וויסן, — זאגט די באבע. ביי די רויטע יידעלעך שיינט די זון אלע טאג, און ביינאכט ווען אלע שלאפן — דעמאלט רעגנט עס, און די בערג זיינען דארטן פון גאלד, די טייכן — פון סאמע קוועקזילבער, די הינט בייסן דארטן נישט, און די וועלף רייסן נישט, און א וואלף מיט א שעפסעלע ווינען צווא-

מען, און א לעמפערט ליגט צוזאמען מיט א ציגעלע,
און א לייב מיט א רינד, און א שלאנג מיט א קינד שפילן
זיך כסדר — נישטאָ קיין שלעכטס ביי די רויטע יידע-
לעך.

און זיי זיינען זייער גרויסע, די רויטע יידעלעך —
הויכע מענער זיינען זיי, די וואַלקנס ליגן זיי אויף די
אקסלען, אונדזערע א פאָר מענטשן קענען ביי זיי
אויף דער האַנט ארומגיין שפּאַצירן, און אז א רויטער
יידעלע זאָל א הוסט טאָן וואַלט א דיוויזיע דייטשן זיך
צעבלאָזן ווי די פּעדערן. עס איז אַבער נישטאָ קיינער
וואָס זאָל אונדז קענען פירן צו זיי אָדער ער זאָל קענען
ברענגען די רויטע יידעלעך אהער צו אונדז...

אַט אזוי דערציילט די באַבע און זי טוט א קרעכץ.
האַט זי דערווייל א קוק געטאָן און באמערקט אז יאָסע-
לע דער שטיפער שלאָפט שוין אזוי זיצנדיק. האַט די
באַבע דעם זאָק וואָס זי שטריקט אוועקגעלייגט, די מעשה
וואָס זי האַט דערציילט איבערגעריסן און יאָסעלען אין
בעטעלע אריינגעלייגט, אלע אנדערע קינדער שלאָפן
געשיקט.

— א גוטע נאכט, שלאָפט געזונטערהייט.

ב

די קינדער זיינען אַבער ביינאכט נישט געשלאָפן
רויך: יאָסעלע האַט די גאנצע שטוב אויפגעוועקט פון
שלאָף מיט זיינע געשרייען.

— יאָסעלע, וואָס איז דיר? — זיינען טאטע מאמע
דערשראָקן צוגעלאָפן צו אים, — וואָס איז דיר געשען?
יאָסעלע האָט גענומען רייבן די אויגן, ער האָט זיך
ארומגעקוקט און אָנגעהויבן צו וויינען: — פארוואָס האָט
זיך געענדיקט דער חלום! אַזא שיינער חלום געווען!

ג

בינאכט האָט זיך יאָסעלען געחלומט, אַז ער איז שוין
אויסגעוואַקסן א גרויסער און ער לאָזט זיך צו די רויטע
יידעלעך וואָס הינטער די הרי חושך, הינטער דעם טייך
סמבטיון. ער פאַרט אָבער נישט, ער פליט. זיכער —
מען קען אין די פינצטערע בערג פארבלאָנדזשען, דער
סמבטיון לאָזט נישט אריבער, אָבער ער פליט מיט אן
אַעראַפּלאַן, אין דער לופטן איבער די בערג. און אַט איז
ער שוין געקומען. די רויטע יידעלעך האָבן אים דערזען
און זיך דערפרייט: א גאסט אַזא, פון די ווייטע מקומות!
האָבן זיי אים טייער געהאלטן, געגעבן אים עסן און טרינק-
קען. און אים אין זייערע גרויסע קעשענעס ארומגע-
טראָגן.

און זיי האָבן אים אלץ געוווּן. און וואָס יאָסעלע האָט
געזען האָבן מיר דאָס נישט געזען אין גאַנצן לעבן: ער
האַט געזען בערג פון גאַלד און פון קופער און פון זיל-
בער, טייכן האָט ער געזען פון מילך און פון האָניק און
אויף ביימער זיינען געוואקסן ברויט און חלות. און ניש-
טאָ דאַרטן קיין אַרעם און רייך — אלע זיינען גלייך.

און יאָסעלע האָט זיי דערציילט ווי יידן לעבן אין די לענדער. און אז די רויטע יידעלעך האָבן געהערט פון ייִדישע צרות דאָ, האָבן זיי געוויינט מיט ביטערע טרערן. און די טרערן זיינען אזוינע גרויסע געווען אז יאָסעלע האָט זיך אין די טרערן געקאָנט באַדן. און די רויטע יידע-לעך האָבן געמאכט אן אסיפה:

זיי האָבן פארזאמלט אלע זייערע מענטשן און מען האָט גענומען טראכטן ווי צו העלפן די אנדערע יידן. האָט מען געטראכט און געטראכט זיבן טעג און זיבן נעכט אלץ געטראכט און נאָך די זיבן טעג און די זיבן נעכט האָט מען זיך דערטראכט, אז די רויטע יידעלעך וועלן שיקן זייערע מענטשן צו אונדז צו הילף. א מנין — צען רויטע יידעלעך דארף מען שיקן אין אונדזערע לעג-דער, וועלן אלע פאר זיי מורא האָבן און מען וועט שוין מער נישט טאָן יידן קיין בייז און אלע וועלן שוין ווערן גוט און פרום.

האָט מען אין לאנד פון די רויטע יידעלעך שופר גע-בלאָזן און מען האָט אויסגערופן הויך אז אלע זאָלן וויסן: — ווער עס וויל זיך לאָזן פליען מיט יאָסעלען צו די

אנדערע יידן זיי צו ראטעווען פון זייערע צרות!

און ווי דער קלאנג איז פארשפרייט געוואָרן איבערן לאנד האָבן זיך א סך רויטע יידעלעך געמאַלדן: זיי ווילן פליען מיט יאָסעלען ראטעווען די יידן.

האָט מען דאָרטן געדארפט ווארפן גורל ווער עס זאָל פאָרן. און אַט האָט מען שוין אָפגעקליבן דעם מנין רוי-טע יידעלעך. און זיי זיינען שוין גליקלעך: זיי וועלן

ראטעווען די יידן פון צרות! און דער עלטסטער פון די
רויטע יידעלעך, אן אלטער מאן מיט א גרוי-ווייסער
באָרד איז געקומען און האָט דעם מנין געבענטשט און
זיי געוונטשן זיי זאָלן וואָס גיכער אָפטאָן וואָס זיי דארפן
און קומען אהיים גליקלעכע. און זיי האָבן זיך אריינגע-
זעצט אין אַעראָפּלאַן און זיי פליען הויך און העכער.
גלייך צו אונדז, און יאָסעלע האָט אויפגעהויבן דעם
אַעראָפּלאַן אַלץ העכער, העכער, די שטייגער פון סמ
בטיון זאָלן אים נישט דערגרייכן, און ער איז צופרידן
וואָס ער פירט א הילף פאר יידן — האָט ער זיך א ביסל
פאַרטראַכט, נישט באַמערקט אין דער פינצטער פון די
הרי חושך א שפיץ, זיין אַעראָפּלאַן האָט זיך אָפגעקלאַפט
און

... יאָסעלע האָט גענומען וויינען און שרייען פון שלאָף.
שפעטער, אויף מאָרגן ווען אלע האָבן פון יאָסעלעס
הלום געוואוסט האָט די מאַמע אים א קוש געטאָן, דער
טאָטע האָט מיט א שמיכל אים איבערן קאָפ געגלעט,
און די חברים האָבן אים א נאָמען געגעבן "יאָסל דער
סמבטיון-פליער"

ר"ג בעומר

בעומר" איז א לשון-קודש-וואָרט. ניין, ניט איינס,
ניט צוויי — מאַקע גאַנצע דריי, דריי ווערטער: לאַמעד —
דרייסיק, גימל — דריי, בעומר — אין סנאַפיקל.
וואָס-זשע מיינט דאָס?
איר מעגט עס הערן:

אַמאָל איז געווען אַ גרויסער צדיק. בר יוחאי האָט ער
געהייסן. זיין וואָרט ווי פרישער רעגן אויף טרוקן גראָס. זיין
קול ווי דער דונער. זיין בליק ווי דער בליץ.
צו וואָס איז בר יוחאי געגליכן געווען? צו אַ כמארע:
אַ כמארע מיט רעגן, מיט דונערן און בליצן אַנגעלאָרן.
און דער רעגנבוין אין דער כמארע קיינמאָל ניט באַוווּן
זיך. אַ שטרענגער אַזא ער געווען, בר יוחאי, אַ קפרן. אויף
די זינדיקע טויטשרעק ער אַנגעוואָרפן. קומט אים אַ
רשע פאַר די אויגן, טוט ער, בר יוחאי, אַ קוק אויף אים —
אַ הויפן ביינער ווערט פון אים!
און פון אַלע עקן לאַנד תלמידים אין די הונדערטער,

די מיינטער צו בר יוחאי זיך געצויגן, אונטערן רעגן זיי-
נעם, קרעפטיקן, מתהדיקן, ווילן זיי ווי יונגע ביימעלעך
אין פריילינגצייט זיך צעבליען און צעוואקסן.

און אפגעברייטע פון זיין בליק, צעטומלטע פון זיין
בליץ, מחנותווייז, ווי מייבעלעך צעשראקענע, זיי צע-
פלוין זיך, אהין-אהער צעזייט זיך און צעשפרייט זיך:
„ניט ווער עס וויל, קומט צום לייב, פארנעמט זיין
בריל!“

בר יוחאי טיף אין יעדנס הארץ אריינגעקוקט. יעדן
דורך און דורך דורכגענומען מיטן קוק, און וויי צו דיר, וויי,
אויב דיין הארץ ניט ווי דיין מויל; אויב אין מויל א מלאך
און אין הארץ א גלח! האסטן אויף דיין הארץ א פלעק, א
שפרענקעלע — טראג זיך אפ! אנטלויף אויב דאס לעבן
דיר לייב; ווער מעג קומען צו בר יוחאי זיך לערנען גיין אין
זיינע וועגן? דער, וואס קען אויפן בארג סיני גיין, פונעם
דונער תורה הערן.

און ווער קען אויפן בארג סיני גיין?
ווער זיין מויל צו בייזן ניט געבראכט,
זיין הארץ קיין פאלשקייט ניט געטראכט,
ניט געשפעט און ניט געלאכט,
קלוג ווי דער טאג און שטיל ווי די נאכט.
און אזוינע אין גאר דעם לאנד זיך אָנגעקליבן קוים
פינף און דרייסיק, פינף און דרייסיק איינס אין איינס! אלע
— זויבערע, באשמעקטע ווי די זאנגען אויפן פרישן פעלד,
וואס דעם הימל דאס געבענמשט.

און די פינף און דרייסיק, אלע — איין הארץ, איין
 נשמה. אלע אין איינעם ביי איין טיש געלערנט, ביי איין
 טיש געגעסן, אונטער איין דאך געשלאָפן; אונטער איין
 דאך, אויף דער ערד, מיט אַ פויסט צוקאָפּנס, אין די קליי-
 דער געשלאָפן. געלעבט אין נויט, געגעסן זאלץ מיט
 ברויט און תורה געלערנט. און אלץ אין איינעם.
 „דאָס סנאָפיקל“ האָט מען זיי גערופן. פינף און דריי-
 סיק אין סנאָפיקל געווען. און בר יוחאי — דער גארטל,
 וואָס דאָס סנאָפיקל נעמט ער אַרום. ער מיטן סנאָפיקל —
 זעקס און דרייסיק; לאַמעד-וואָו הייסט דאָס אויף לשון-
 קודש. ווו אַ צדיק פון צדיקים-לאַנד, הייסט ער דערפאַר
 לאַמעד-וואָוניק.

ב

מאכט זיך אמאָל, צוויי פון די לאַמעד-וואָו, אנע און
 באַנע, חתונה האָבן גרייטן זיך. און קיין חתונה-קליידער
 ניטאָ. גייען זיי אום אומעטיק-פאַרזאָרגט אַ טאָג און צוויי,
 ביז דערפון דערוויסן זיך אזוי און פאַזאָי, זייערע חברים.
 וואָס-זשע טוען זיי? גייען אַרויס און פאַרשטעלן זיך פאַר
 נבלה-שינדער (אַ מיאוסע מלאכה, נאָר מיט ברכה!) אַ וואָך
 דורכאָנאָנד נבלות אין די גאַסן געשונדן און דערנאָך פאַרן
 גאַנצן פאַרדינסט זיידענע מלבושים געקויפט. מיט רויזן-
 זאַפט זיי באַשפּריצט, מיט נעגעלעך און געווירצן אַנגע-
 דופט און אַנען און באַנען אַוועקגעגעבן — חתונה-
 געשענק.

אַפּגעטאַנצט די חתונה זאָגט אזוי צו פאַזאָי:

„ברודער פאזא, אין דער הייליקער תורה שטייט:
„א טייך גייט ארויס פון ערד און טרינקט אן דאס לאַנד
חווילה, וואָס דאַרטן איז דאָס גאַלד. איז ווייסטו וואָס? לאַ-
מיר קיין חווילה זיך אוועקלאָזן, אוצרות אַנזאמלען, אויף
די קעמלעך אַנלאָדן, אַהיים ברענגען, צווישן אלע אַרעמע
פון שטאַט צעטיילן. וועלן אלע אַרעמע געהאַלפן ווערן
און מיר מיט זיי.“

זאָרג און באַרג שוין ניט קיין שמער,

זיין און לערן מיט באַנער!

„גוט“, ענטפערט פאזא, „אזוי בלייבט עס!“

אויף מאַרגן קאָיאָר, דער האָן נאָר אַ קריי געטאָן, ביי-
דע חברים די טאַרבעלעך אויף די פלייצעס און — קיין
חווילה! גאַלד זוכן גייען זיי.

און אז צוויי אוועק, וויפֿל אין סנאַפיקל געבליבן? דריי
און דרייסיק — ל"ג בעומר.

זאָגן די דריי און דרייסיק: „וואַלטן מיר אויך אזוי ווי
אזא און פאזא געטאָן, וואַלט שוין גאָר גוט געווען; אזא
און פאזא גאַלד פאַר גאָר דער שטאַט, מיר מיט זיי —
פאַר גאָר דעם לאַנד!“

הערט דאָס בר יוחאי, כמורעט ער זיך אָן — פאַרצי-
טערט ווערט דאָס סנאַפיקל.

און ביזע, געדיכטע ברעמען האָט ער, בר יוחאי, גע-
האַט. איבער די אויגן זיינע די ברענענדיקע זיינען זיי גע-
פאַלן. מיט געפעלעך צוויי פלעגט ער זיי אויפהייבן. הייבט
ער די ברעמען אויף און ער דונערט: „גאַלד גאָר? גאַלד?“

איז וואָס-זשע קיין חווילה? אזוי ווייט? ... מיט מיר קומט!
איך איך ווייזן גאָלד! ריין גאָלד, גינגאָלד! אמתן
„זהב טהור!“

און בר יוחאי זיינע תלמידים פון שטאַט אַרויסגעפירט,
צו אַ טאָל אין פרייען פעלד געבראַכט. צו אַ טאָל גע-
בראַכט און אזוי אַ זאָג געטאָן:

טאָל, טאָל, גרינער טאָל!

זאָל זיך גיסן,

זאָל פליסן,

גאָלד און גינגאָלד אַן אַ צאָל

באָלד דערויף אַ ווינטעלע אַ בלאַז, איבער גראַז און
זאָנגען זיך אַ טראַג און גאָלד און גינגאָלד זיך גענומען גיסן,
איבערגיסן. קעגן דער זון דער ליכטיקער העליש גאָלד
געפלאַסן ווי די כוואַליעס פון חדקל, וואָס דאָס לאַנד חווי-
לה ער נעמט אַרום. „אַט גאָלד! אמת גאָלד! גאָלד פון
מזל-ברכה! און יענז גאָלד, וואָס יענע זוכן דאָרט — טויט
און קללה!“ אזוי בר יוחאי צו זיינע תלמידים די דריי און
דרייסיק געזאָגט.

זיינען שוין די דריי און דרייסיק קיין חווילה ניט גע-
גאָנגען. אין דער היים בני הימישע פעלדער און טאָלן גע-
בליבן, פעלד געאַקערט, תורה געלערנט, ספרים געשרי-
בן. און אזוי און פאָזאָי? זיי וואָגלען, זיי וואַנדערן פון
שטאַט צו שטאַט, פון איין לאַנד אין אַנדערן.

פאָרן, פאָרן

אויף אַ קעמל, אויף אַ שיפל

טעג און יאָרן

און חדשים ווייס איך וויפל.

הכלל: געפארן קיין חווילה, געקומען פון חווילה און
ניט מיטן בייטשל חלילה. צוועלף קעמלען פירן זיי;
צוועלף קעמלען שווער באלאדענע, גינגאלד אַנגעלאדע-
נע; גינגאלד פון חווילה. ניט קיין שפאס, ניט קיין ווער-
טעלע צו זאגן! איז דאך אַבער אן אומגליק באשערט,
הערט-זשע וואָס עם טרעפט זיך.

ג

אויפן וועג אהיים, שוין ניט ווייט פון זייער געבורט-
שטאָט, ביינאכט דורכן ווילדן וואַלד זאזי און פאזאי מיט
די קעמלען געצויגן.

אין יענעם וואַלד, צו יענער צייט, דער גולן בר תמליון
מיט זיין באַנדע זיך אויפגעהאלטן.

אויף אים האָט מען געזאָגט: ער איז אמאל איבערן
שפיץ מויער ארום דער שטאָט מחוזה געלאָפן, אַ רייטער
אויף אַ פערד אים אונטן נאַכגעיאָגט און ניט דעריאָגט.

און נאָך האָט מען דערציילט: אויף צוויי בריקן אי-
בערן טיך רוינגאז צוויי מוילאייזלען געשטאנען, און בר
תמליון פון איין אייזל צום אנדערן געשפרונגען, האַלטנ-
דיק צוויי בוסות אין די הענט, פון איין כוס אין אנדערן גע-
נאַסן און קיין טראָפן ניט פאַרגאַסן. און מיינט איר אפשר,
אַ שטילער דרויסן דעמאָלט געווען? האָט איר אַ טעות.
אין יענעם טאַג אַ שטורעמווינט דעכער געריסן, איז הימל
געשמיסן!

ציען זיי, אזוי און פאזאזי, מיט זייערע קעמלען דורכן
וויילדן וואלד און זעכציק גבורים מיט שווערדן בלויע
ארום די קעמלען די אוצרות באוואכן. מיט א מאל — גול-
ניס! א געיעג, א געשלעג, די גיבורים האקן, בראקן — די
גולנים ניט דערשראקן. די מלאכה קענען זיי אויך: אי
שפאלטן א קאפ, אי שניידן א בויך. קורץ, די גיבורים,
כאפן די פיס אויף די פלייצעס און זיי אזוי, ווהין, ווער עס
קען. און די גולנים אזאין און פאזאזן געכאפט, נאקעט און
בארוועס זיי אויסגעטון, מיט רימענס מיט פעסטע, מיט
שטארקע פאר די הענט און פאר די פיס און צוויי דעמבעס
זיי צוגעבונדן, און די מוילער זיי מיט קליאטשע פאר-
שטאפט — שרייען זאלן זיי ניט קענען.

„דאס אייך דערפאר, ווייל קעגן דער מחנה פון בר
תמליון איר געשמעלט זיך! אז גליק וועט איר האבן —
די וועלף אייך אויפגעסן, אניט — פאר הונגער וועט איר
שטארבן!“ געזאגט די גולנים און די צוועלף קעמלען גאלד
אנגעלאדענע אין דער נאכט אריין, דער פינצטערער,
אזעקגעפירט.

ד

אין יענער נאכט איז פארוואגלט געווארן דער שלאף
פון „ל"ג בעומר“; די דריי און דרייסיק, וואס אין סנאפיקל
געבליבן, שלאפן ניט געקענט. ס'הייסט — שלאפן
זיינען זיי דוקא יא געשלאפן. נאך זיי אזוי! טיפער ווי
תמיד. נאך וואס דען? זיי געשלאפן, און די הערצער אויף,
וואכנדיק. מיט א מאל איינער זיך א הייב אויף. „איך גיי!“

זאגט ער, „מען רופט!“ און נאך אים אלע איינער נאכן אן-
 דערן, „ווארט! איד איד, איד גיי אויך!“ און אלע ווי איי-
 נער לאזן זיי זיך גיין פארשלאפענע, פארטאיעטע, ווהין?
 ווהין די אויגן טראגן. עס רעדט זיך אזוי, „ווהין די אויגן
 טראגן.“ די אויגן דאך גאר מיט שלאף פארהתמעט ניט
 ווהין די אויגן — ווהין דאס הארץ טראגט, אהין גייען זיי.
 און דאס פינצטערניש פארדעקט די ערד. און א גאס-
 רעגן מבולט, מבולט מיט נאכט אויף דער וועלט. און די
 דריי און דרייסיק גייען און גייען, שורותוויוו גייען זיי, צו
 צען, צו צען אין א שורה. און דריי פארויס ווי א סגל. די
 אויגן פארמאכט די אויערן פארשלאסן, דאס הארץ אפן.
 דאס הארץ וואך, דאס הארץ הערט.
 און וואס הערט עס, דאס הארץ? דעם רוף! דעם רוף,
 וואס רופט זיי ערגעץ ווו אין דער נאכט; דעם רוף, וואס
 פון די געלעגערס זיי א הייב געטון, אויף דעם גאס ארויס-
 געטראגן. און נאכן רוף מיט פארמאכטע אויגן גייען זיי.
 אין שטיקקייט שוואדצער, אין פינצטערקייט גאסער,
 עס פירט זיי דער רוף איבער געסלעך און גאסן, גאס איין,
 גאס אויס — ארויס. פון שטאט ארויס אין
 וואלד אריין: אין שטאט אזוי — וואס זשע וועט אין וואלד
 שוין זיין? ערשט: א דונער א קנאל, און אלע מיט א מאל די
 אויגן א עפן. הימל עפן זיך — אזוי און פאזא! נאקעטע,
 בארוועסע, פאר די הענט און פאר די פיס געבונדן צו צוויי
 ביימער זיינען זיי. זיי ציטערן און פלאטערן און שרייען
 געוואלד. ניט מיטן מויל. דאס מויל פארשטאפט — מיט

אויגן האלב-פארגליווערטע שרייען זיי, רופן זיי, בעטן זיי:
„העלפט!“

און וואָס די לאַמעד-גימל בעומר באַלד דאָ געטון?
דאָס פאַרשטייט דאָך שוין אַ קינד, וואָס צוויי קען נאָר
ציילן. איז וואָס-זשע בלייבט מיר צו דערציילן? אזוי און
פּאָזי גענומען דערציילן וואָס מיט זיי זיך געטראַפּן-פאַר-
לאַפּן, אַלץ פּון אַלף ביז תּוּ. און אז געקומען זיינען זיי
דערצו, ווי די גולנים די צוועלף קעמלען גאַלד אַוועקגע-
פירט, די הענט אויף די קעפּ האַבן זיי פאַרוואַרפּן און
טרערן פּון די אויגן זייערע זיך געגאַסן.

זאָגן די לאַמעד-גימל: „גאַלד? גאַלד ווילט איר? קומט
מיט אונדז! קומט מיט אונדז! מיר אייך ווייזן גאַלד, אמת
גאַלד! אייער גאַלד, זעט, טויט און קללה ברענגט עס,
אונדזער גאַלד — לעבן און ברכה!“

און געפירט זיי אזאין און פּאָזי און געבראַכט אַהין
אין יענעם טאַל, אין טאַל פּון גילדענע זאַנגען, ווהין בר
יחאי אַמאַל מיט זיי געגאַנגען.

פּון דעמאָלט אָן אז עס קומט דער טאַג, ווען „ל"ג
בעומר“ די חברים אין טאַל אַרויסגעפירט, דאָס אמתע
פּרישע גאַלד זיי צו ווייזן, גייען קינדערלעך אין די גרינע
טאַלן גאַלד זוכן. און מיט פּייל-און-בויען באַוואַפּענען זיי
זיך. זיי זאָגן זיך, די קונדיסים, אין שפּאַס: „מיר גייען דאָך
גאַלד זוכן. איז טאַמער, ווי אַ זאך מאַכט זיך, אונדז, ווי
אזאין און פּאָזי, גולנים באַפּאַלן — מיט פּייל-און-בויען
זיך אַקעגנשטערן!“

אנדערע אויפן פרייען פעלד א פייער צעלייגן, פאר
די הענט נעמען זיי זיך אן, און ארום דעם פייער א טאנץ
גייען זיי. זיי טאנצן און זינגען:

בר יוחאי, בר יוחאי!
לאמיר טאנצן אויף דער פריי!
אויף דער פריי איז צוקערזיס —
בינדט דעם גולן הענט און פיס!
בר יוחאי, בר יוחאי!
בינדט דעם גולן פיס און הענט —
קומט דאס פייער און עס ברענט!
דורכן פייער קנאל און שריי:
לאמיר טאנצן אויף דער פריי!
בר יוחאי, בר יוחאי!

חד גדיא

לאמיר זינגען דארט און דא,

משה, נעם די פידל:

דעם חד-גדיא, חד-גדיא —

כאטש דאס לידעלע איז אלט,

נאך סיוועט ווערן יינגער באַלד ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

צי די סטרונעס אלע אָן,

ווייל דאָס לידל הייבט זיך אָן!

יעדער ווייס דאָס — גרויס און קליין —

אז ביים אלטן טאָטן,

איז אַ ציגעלע געווען ...

הערט אַ משא-מתן:

קומט אַ קעצל — ס'איז ניט פויל,

כאפט דאָס ציגעלע אין מויל ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

כ'האָב נאָך געהערט אין וויגעלע

דאָס לידל פון דעם ציגעלע ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

טוט זיך פון דער קייט א רים
א פיסקאטע הינטל,
טוט דאס קעצעלע א בים,
יאנט גלייך ווי א ווינטל ...

יאנט אויף אלע פיר צוריק,

איבער וואסער אן א בריק ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

יאג זיך, טראג זיך, הינטעלע —

ניט תמיד ווייט א ווינטעלע! ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

וואס ס'איז ווייטער דארט געשען

וועל איך אייך באלד זאגן:

קומט א שטעקעלע צו גיין,

כאפט דאס הינטל שלאגן ...

דאס הינטל שרייט — ס'איז א געוואלד!

ביז עס ווערט אנטשוויגן באלד ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

שמעקן, שמעקן, שמעקעלע

פון יעדער זייט איין עקעלע!

קומט דאס פייער אויפן ארט —

פשוט מיט סכנות ...

און צעברענט זיך דא און דארט

גאר אן רחמנות.

ביז אין הימל גייט דער רוך

און פארברענט דאס שמעקל אויך ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

פייער! פייער ... אוי עס בריט ...
אוי, דאָס לעבן קאַכט און זידט ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

האַט דאָס וואַסער דאָס דערזען —
אוי, די הילף איז טייער —
קומט דאָס וואַסער גלייך צוגיין
און פאַרלעשט דאָס פייער ...
וון ס'איז נאָר געווען אַ פונק,
איז פאַרלאַשן באַלד אַלצדינג ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

וואַסער! וואַסער! גיס און גיס,
וון דו לויפסט, גיב-אַפ אַ גרום ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

קומט אַן אַקס, אַליין גיט גרויס,
נאָר מיט הערנער גרויסע,
טרינקט דאָס גאַנצע וואַסער אויס,
ווי מען טרינקט אַ כוסה ...
מיט דער צונג זיך שטאַרק באַלעקט —
ס'האַט די כוסה אים געשמעקט ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

אַקסן דאָ, און אַקסן דאָרט ...
אַן אַ לשון, אַן אַ וואָרט ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

קומט דער שוחט- פעט ווי שמאלץ,
מיט א שארפן מעסער,
מאכט דער מעסער איבערן האלדו —
בלוט רינט גאנצע פעסער ...

נאָר אַ כּרִיפּ האָט מען געהערט,
ליגט דער אָקס שוין אויף דער ערד ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

שוחט, שוחט, — גרינגע האנט ...
סיגיסט זיך בלוט אין גאנצן לאַנד! ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

קומט דער מלאך-המות צוגיין —
ער האט געפונען א קרבן —
האט דער שוחט אים דערזען
איז ער האלב געשטאַרבן.

דער שוחט וויינט און פרעגט: „פאר וואס?“
האט ער באקומען א שנעל אין דער נאז ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

דער מלאך-המות קלאפט אין דער טיר:
עפן, עפן, איך קום נאך דיר ...
חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

לאזט זיך גאט אראפ אליין —
ער טרייבט ניט קיין קאטאוועס ...
האט ער אויף דער ערד דערזען
דעם אלטן מלאך-המות ...

גאָט האָט זיך צוגערירט צו זיין שוים
 איז פון מלאך געוואָרן אויס...
 חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!
 גאָט איז צוריק צום הימל אַרויף —
 יעדעס לידל האָט אַ סוף.
 חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

אַ מעשה מיט אַ ציג אַ ווייסער

איז דעם טאטן אַדמען טרויעריק געווען
 דינטערן פארמאכטן טויער פון גז-ערן.
 האָט ער זיך געבראַכט אַ ציגעלע אַ ווייס
 פאַר אים זיין ביטער גורל אויסצוריידן.
 האָט דער רשע קין דעם קאַטער אַנגעשיקט
 ביים ציגעלע דעם גאַנגל צו צערייסן,
 האָט דער טאַטע אַדם יאַמערלעך געוויינט
 אויף זיין חבר, אויפן ציגעלע דעם ווייסן.
 האָט דער גוטער הבל דעם פרומען הונט געבראַכט —
 דעם קאַטער, דעם רוצח, צו דערוואַרגן,
 האָט קין פון דער ערד אַ בוים אַרויסגעפליקט,
 דעם כלב, דעם בעל-יושר, צו דערהרגען.

איז אַוועק אַ מעשה
 מיט אַ ציג ווייסער,
 פונקט ווי אין חד-גדיא שטייט.
 הבל האָט זיך איינגעשטעלט
 און קין האָט געווילדעוועט
 ביז ער האָט זיין ברודער געטייט.
 איז אַוועק אַ מעשה
 מיט אַ ציג ווייסער,
 פונקט ווי אין חד-גדיא שטייט.

א ציגעלע א ווייס

אויף דער גרינער לאַנקע
שפילט א ציגעלע א ווייס,
שפילט א ציגעלע א ווייס.
גיט א צופ א גרעזל גרין,
שפרינגט אהער און שפרינגט אהין,
יאַגט זיך מעקענדיק אין קריין.

פון דעם גרינעם וועלדל
קומט דער בייזער וואַלף צוגיין,
קומט דער בייזער וואַלף צוגיין.
מיט די אויגן בליצט ער ווילד,
מיט די ציינער קריצט ער ווילד
פאַקט דאָס ציגעלע, דאָס קריין.

— וועלפל, האָב רחמנות!
וויינט דאָס ציגעלע אין שרעק,
וויינט דאָס ציגעלע אין שרעק:
— מיט די ציינער ביים מיך ניט,
עס מיך ניט, צערייס מיך ניט,
לאַז מיך אָפּ און גיי אַוועק!

אַבער פון דער ווייטן,
צילט א יעגער שטילערהייט,
צילט א יעגער שטילערהייט.
טוט זיין ביקס א הויכן קנאַל.
גיט דער בייזער וואַלף א פאַל.
טאַנצט דאָס ציגעלע פאַר פרייד.

א שבת אין גן-עדן

מאָל פארצייטן איז אין א לאַנד א ווייטן געווען
א ייד און מען האָט אים גערופן רב יודע דער שבת-הי-
טער. און גערופן האָט מען אים אזוי ווייל זיין גאנץ לעבן
האָט ער געהיט דעם שבת מער ווי אלע אנדערע יידן. א
גאנצע וואָך פלעגט ער אַרבעטן און עסן וואָס עס מאַכט
זיך, אויף שבת אָבער פלעגט ער זיך איינקויפן די בעסטע
און די טייערסטע עסנס און געטראַנקען — אלץ לכבוד
שבת. און אז עס פלעגט קומען דאָנערשטיק פלעגט שוין
ר' יודע פון שטאָט נישט ארויספאָרן — מען דארף זיך
דאָך גרייטן צום הייליקן שבת! זיין ווייב פלעגט קנעטן
און באַקן, רייניקן און וואַשן די צימערן אלץ לכבוד שבת.
פרייטיק פלעגט ער שוין זיין געשעפט פארמאכן, שטייל
און רויק, נישט געהאנדלט, נישט געוואַנדלט, נישט גע-
קויפט און נישט פארקויפט — ס'איז שבת. ביי אלע מענ-
טשן איז נאָך וואָך און ביי רב יודען איז שוין פרייטיק
אויך שבת.

גאנץ פרי פלעגט ער גיין אין באָד אריין זיך וואשן און רייניקן לכבוד שבת, זיך זיבן מאָל אָפּטונקען און אָן אויס-געצוואַנגענער אַ ריינער פלעגט ער גיין אַהיים, זיך איבער-טאָן שבתדיק און זיך זעצן זאָגן שיר השירים מיטן שבת-דיקן ניגון. אין אַלע הייזער איז נאָך וואַכעדיק, און ביי רב יודען ברענגען שוין די שבת-ליכט, דער טיש איז גרייט מיט וויין און שבת-חלות. רב יודע זיצט שבתדיק, יומטובדיק, זיצט און לערנט, זיצט און זאָגט און זינגט שבתדיקע זמירות.

די ווייב זיינע זיצט אויך אייסגעפּוצט אין שבתדיקע בגדים, מיט אַ שטערן טיכל, מיט אַ טשיפּיק, באַפּוצט מיט בריליאַנטן און מיט בייטשלאַך קרעלן אויפן האַלדז. זי זיצט און קוקט שטיל אין אירע ספרים.

אַט אזוי פלעגט באַגעגענען דעם שבת רב יודע דער שבת-היטער. און ווי ער פלעגט פארברענגען דעם גאנצן שבת — וועגן דעם פארשפּאַרט מען שוין צו דערציילן. טרעפט זיך איין מאָל נאָר אַ מלחמה און מען טרייבט ארויס אַלע יידן פון דער שטאָט. לאָזט זיך רב יודע מיט אַלע יידן אין וועג אריין לויפן. עס איז טאקע נאָר מיט-וואָך, מער נישט, אָבער ער האַלט אין איין בעטן ביי גאָט, ער זאָל קומען אויף שבת אין אַ יידישן ישוב אריין, ער זאָל קענען האַלטן שבת ווי אַלע מאָל.

און עס איז אַ קאלטע ווינטערדיקע נאכט. אַ שניי שנייט און אַ ווינט ווייט, פון ווייטן הערט מען די שיסע-רייען, — און יידן לויפן אַלץ ווייטער פון דער בייזער מל-

חמה. לויפט מען אין וואלד אריין — דאָ וועט דער ווינט
נישט אזוי שטארק בלאָזן, דאָ וועט נישט אזוי שטארק
קאלט זיין, דאָ וועט מען זיך אפשר קענען פון דער מל-
חמה אויסבאהאלטן. פארשלאָפענע און הונגעריקע קינד-
דער וויינען ביי די מאמעס אויף די הענט פון קעלט און
פון שרעק, פון הונגער און פון נישט דערשלאָפן.

און רב יודע האָט זיך אָפגעשטעלט אונטער א בויס
צו דאוונען מעריב. דערוויילע זיינען אלע יידן ווייטער
אין וואלד אוועק און רב יודע איז געבליבן אליין.

לאָזט ער זיך אליין גיין, — האָט ער אָבער אין דער
פינצטער און אין שניי דעם וועג פארלאָרן און ער בלאָג-
דזשעט. בלאָנדזשעט ער אזוי א גאנצע נאכט, און וואָס
ווייטער ער גייט, אלץ געדיכטער ווערט דער וואלד. און
עס ווערט שוין טאָג, קוים שיינט אריין די קאלטע זון אין
וואלד דורך די געדיכטע פארשנייטע ביימער-קעפ, אָבער
עס איז דאָך פאָרט טאָג, און עס איז שוין דאָנערשטיק,
מאָרגן פרייטיק איז ערב שבת, — און ער איז אליין אין
טיפן וואלד אָן א ברעג און אָן א סוף. רוט ער נישט און
גייט אלץ ווייטער, טראכט ער נישט פון הונגער און פון
שלאָף, און ער גייט — אפשר וועט אים גאָט ברענגען
ערגעץ צו א יידן שבת צו האַלטן. אָבער וואָס ווייטער
ער גייט אלץ טיפער ווערט דער וואלד, און מען קען ניט
זען קיין ברעג פון וואלד. פון קיין זייט נישט פון צווישן
די ביימער שיינט נישט אריין קיין ברעקל פריי ליכט,

נאך ביימער און ביימער, פארשנייטע צווייגן און פאר-
 שנייטע קאלטע ערד. און אָט באמערקט ער צווישן די
 צווייגן פון די ביימער ווי די זון הייבט זיך שוין אָן צו וועגן,
 צו פארגיין, און עס ווערט שוין ווידער נאכט. שוין דאָנער-
 שטיק צו נאכט, און מאָרגן אין דער צייט וועט דאָך שוין
 זיין שבת! און אין וואלד איז נאָך פינצטערער, און נאָך
 קעלטער. רב יודע האָט שוין נישט קיין כוח צו גיין, אָבער
 ער גייט אלץ ווייטער. ער זאָגט תהילים און בעט אלץ
 ביי גאָט ער זאָל אים ארויספירן אויפן ריכטיקן וועג און
 ער זאָל קומען אויף שבת אין אַ יידישער היים אריין.

און ווי פארמאטערט ער איז פאלט ער אַנידער אויף
 אן איינגעפאלענעם בוים און שלאָפט איין. און עס חלומט
 זיך אים אַ חלום, ווי אַן אלטער מאַן מיט אַ באַרד ווייס ווי
 שניי קומט צו אים, לייגט אים זיינע הענט ארויף אויפן
 קאָפּ און זאָגט אים שטיל אזוי ווי אַ קליין ווינטעלע וואָלט
 אַ בלאָז געטאָן: „האָב קיין מורא נישט, נאָט האָט גע-
 הערט דיין בעטן און דיין דאוונען, און ער האָט מיך צו
 דיר געשיקט איך זאָל דיר טרייסטן.“ און עס האָט טאַקע
 אַ בלאָז געטאָן פון ערגעץ אַ וואַרעם ווינטעלע, האָט אַ
 גלעט געטאָן רב יודעס פנים, ווי אַ וואַרעמע האַנט וואָלט
 זיך צו אים אָנגערירט, — און ער האָט זיך אויפגעכאַפט.
 און דער חלום האָט אים געמונטערט, געגעבן כוח, האָט
 ער מיט שניי די הענט געוואשן, גאָט געדאַנקט און זיך
 ווייטער געלאָזט אין וועג.

אָבער דער וואָלד ציט זיך ווייטער און ווייטער, אָן אַ
סוף און אָן אַ ברעג, און עס איז שוין פרייטיק, און די זון
שטייט שוין אין מיטן הימל, ער זעט זי דורך די געדיכטע
צווייגן פון די ביימער. עס איז פרייטיק האַלבער טאָג.
ווייטער גייט ער נישט. ביי רב יודען איז פרייטיק בייטאָג
שוין שבת!

זעט ער א שטיין, ראַמט ער אָפּ דעם שניי, זעצט זיך צו
און ער זאָגט:

— האָסטו גאָט נישט געבראכט מיך אויף שבת אין אַ
יידישער שטוב, וועל איך דאָ אין וואָלד האַלטן שבת, האָב
איך נישט געקאָנט גיין אין באָד אריין לכבוד שבת, וועל
איך מיט שניי וואשן די הענט און דעם פנים; האָב איך
נישט קיין שבתדיקע מלבושים אָנצוטאָן, וועל איך אין די
וואַכעדיקע שבת האַלטן, און דער וואָלד מיט די פארשניי-
טע זילבער-ווייסע צווייגן-קרוינען וועט זיין פאר מיר די
יול ווו צו דאוונען. און רב יודע האָט זיך גענומען זאָגן
שיר השירים ווי ער פלעגט עס טאָן אלע פרייטיק ביי זיך
אין דער אויסגעפוצטער שבתדיקער היים.

און ווי ער זינגט אזוי, דוכט זיך אים אז עמיצער זינגט
מיט מיט אים, ער קערט זיין פנים אין אלע זייטן — קיי-
נער איז נישטאָ, גאָר ביימער און שניי. אָבער ער הערט
אזוי קלאַר ווי עמיצער זינגט גלייך מיט אים... זינגען עס
די ביימער צי וואָס? און עס ווערט אים פריילעך, וואַרע-
מער גאָר, אָט ווי אלע מאָל פרייטיק ווען ער האָט זיין היים
געהאַט און דאָרטן זיין שבת אָפּגעהיט. זאָגט ער דעם

שיר השירים נאך שטארקער, מיט זיין גאנצן הארצן און
ארום אים, מיט אים זינגט זיך מיט דער שיר השירים.
ערשט ער הערט ווי עמיצער וואלט צו אים געזאגט
קלאַר און דייטלעך:

— הייב אויף דייןע אויגן און זע!...

ער טוט אזוי, ער קוקט אין אלע זייטן, ערשט ער זעט
פון ווייטן — עס שטייט א פאלאץ אין מיטן וואלד, פון די
פענצטער גיסן זיך גאַנצע טייכן ליכט, און די ווענט שיי-
נען און גלאנצן פון דרויסן מיט אלערליי קאלירן. לאַזט
ער זיך גיין צום פאלאץ — עס איז נאך די זון אויפן מיטן
הימל — מען מעג נאך גיין.

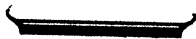
קומט ער צום פאלאץ צו. איבער דעם גאלדענעם טוי-
ער לייכטן און גלאנצן גאלדענע ווערטער: „זה השער
לה, צדיקים יבואו בו“ — וואָס אויף יידיש מיינט עס —
דאָס איז דער טויער פאר גאָט, נאָר צדיקים זאלן אהער
אריין. בלייבט ער שטויבן, רב יודע. איז ער דען אזא צדיק?
מעג ער אריינקומען אהער? און קיין מענטש זעט מען
נישט, און קיין קול הערט מען נישט, שטייל איז ארום
קייער נישטאָ ביי וועמען צו פרעגן. שטייט ער און ער
טראכט, ערשט דער טויער גיט זיך אליין אן עפן און ער
הערט קלאַר און דייטלעך ווי א קול זאָגט צו אים: גיי
אריין, שטיי נישט אין דרויסן. לאַזט ער זיך גיין, און אין
הארצן קלאפט אים, אז ער קען אפילו קיין וואָרט נישט
ארויסריידן. און איידער ער איז נאך צוגעגאנגען צו דער
ערשטער טיר, אזוי האָט זי זיך פאר אים געעפנט, א זאל

א גרויסער, און א סוף און א ברעג. זעט ער אין זאל צוויי
לאנגע געדעקטע שבתדיקע מיטן און אויף זיי שטייען
צוויי זילבערנע אָנגעצונדענע שבתדיקע לייכטער מיט
זיבן רעדן און מיט זיבן לייכט אין זיי, און די לייכט לייכטן
זיי די זיבן זונען. און אן אלטער מאן פונקט אזא זיי ער
האַט אין זיין הלום אין וואַלד געזען גייט צו צו אים און
זאָגט אים:

— זיי וויסן, ר' יודע, און דו ביסט אין גן עדן ווו קיין לע-
בעדיקער מענטש איז נאָך נישט געווען און ער קען נישט
זיין. גיי ווייטער, פרעג נישט קיין זאך און שרעק זיך נישט.
איז ער געגאנגען דורך איין זאל און א צווייטן און אזוי
אין זיבן זאלן. און איטלעכער זאל איז שענער פון דעם
פריערדיקן. אַט האָט זיך אים גענומען דוכטן אז מען
זינגט ארום אים אין די זאלן, שבתדיקע ניגונים און תפי-
לות זינגט מען. אַבער קיין מענטשן האָט ער נישט גע-
זען. ערשט אין זיבעטן זאל איז געווען זיי אין שול. א מיני
יידן זיינען געזעסן. ער איז אריין, האָט מען אים געגעבן
„שלום עליכם“ און מען האָט גענומען דאוונען. זיס און
געשמאַק האָט מען געזונגען דאָס דאוונען, אַבער דעם חזן
האַט ער נישט געזען. לעבן אים איז געשטאנען דער אל-
טען מאן וואָס אין הלום. ער האָט אים געוואַלט פרעגן,
אַבער ער האָט אים נישט געלאָזן — „פרעג קיין זאך ניט
און ווונדער זיך נישט“. נאָכן דאוונען האָט מען זיך גע-
זאָגט „גוט שבת“, גוט שבת-גוט יאָר“ און דער אלטער
מאן האָט אים אָפגעפירט אין א צווייטן זאל ווו מען האָט
געזעסן און געזונגען שבתדיקע זמירות...

און אזוי איז אריבער דער גאנצער שבת. שבתצונאכט
נאך הברלה האט דער אלטער מאן צו אים געזאגט: דער
שבת איז געענדיקט, איצט גיי אהיים. ער האט אים גע-
האלפן דורכגיין דורך אלע זאלן און טויערן ביז ער איז
ארויס פון וואלד.

ווי פארווונדערט ער איז געווארן ווען ער האט גלייך
דערקענט דעם ריכטיקן וועג צו זיין שטעטל, צו זיין היים.
ארץ איז צוריק געווען ווי פריער. מענטשן האבן אים גע-
האלטן אין איין פרעגן ווו ער איז געווען, אבער ער האט
קיינעם נישט דערציילט זיין סוד, אז ער איז לעבעדיקער-
הייט געווען אין גן עדן.

דער פאַרזיכטיקער האָז

ערגעץ וווּ — ניט גאַנט, ניט ווייט,
אויף אַ בערגל אין דער זייט,
אַפגערוקט פון ברייטן שלאָך
שטייט אַ שטיבעלע פון סכך,
ווי פון דר'ערד אַרויסגעוואַקסן,
צווישן מאַן און הויכע פלאַקסן.

דאַרטן צווישן פלאַקס און מאַן
ווינט אַ קאַטער מיט אַ האָז;
הייסט דער קאַטער פעטער קיץ
און דער האָז רב מיצלמיץ.
ניט פון היינט — שוין זיבן יאָר
דאַרט אין שטיבל ווינט דאָס פאַר
און ס'האַט קיינער ניט געוואוסט.

פלוצים קיצן זיך פאַרגלוסט
גאַר אַ פעסקע מיט אַ טראַלד
און אַן אוידינגל פון גאַלד,
פאַרט ער אויפן יאָר-יאָרד,
פאַרט און נעמט דעם האָז ניט מיט.
ביי דער שטוב געלאַזט דעם האָז

און ער זאגט אזוי אים אן:
 „לעבן שטיבעלע ארום
 דרייט דער פוקס, דער פוקס זיך אום;
 מיט א גראבן קאנטשיק שמייסט ער,
 איבער בארג און מאַלן רייזט ער,
 וווּ אַ האַן כאַפּ-כאַפּ אין מייסטער.
 זיך-זשע שטייל און זיך-זשע קלוג,
 מו אין פענצטער ניט קיין קוק,
 מיט די פליגל מו קיין פליעסקע
 און זיך גאַרגלען דאַרף מען ניט!
 נו, איך אייל זיך צום יאָרד:
 איך מוז קויפן מיר אַ פעסקע
 און אַ רינג צום רעכטן אויערל,
 זיך געזונט! פאַרשלים דאָס טויערל!“

„זיי געזונט און פאָר געזונט!
שטעל ניט אָפּ זיך מיטן הונט!“

היים; אין דרויסן ברענט די היץ,
אויפן מאַרק דרייט אום זיך קיץ
אין דער מערקיש-דויטער פעס.
באַלד וועט ווערן אַ מעת לעת,
ער דאַס אוירינגל נאָך דינגט:

און דער פוקס דאַרט לעבן הייזל
שווייגט דערווייל ניט, ניין, ער קלינגט
מיט צוויי טעצלעך און ער זינגט:
„צדיקל, צדיקל,

פייער-דויטיק ספּאַדיקל,
שטעק אַרויס דאַס פּיסקעלע,
שענק איך דיר אַ קרישקעלע!
קינדערלעך געזעסן,
קוילעטשלעך געגעסן,
קרישקעלעך געבליבן,
קיינער ניט געקליבן.“

וויי, דער האָן, ער האַלט ניט אויס,
שטעקט דאַס פּיסקעלע אַרויס,
שפּרינגט דאַס פּיקסל אויף די טרעפּ
און — דאַס הענדעלע שליפּ-שלעפּ!

און רב קיץ פאַרשטויבט, פּיטש נאָס ער
לעשט דעם דאַרשט מיט סאַרעוואַסער,

און ער וואָרטשעט: „ניט קיין קאלטס!“
און דאָס רינגל דינגט ער אַלץ;
וויל מען פופצן, גיט ער פערצן.

נו, הכלל, אן עק, אין קורצן:
אמ, אמ, א, עם האלט ביים קויפן —
הענדרום-פענדרום נעמט ער לויפן
איבער דעכער, איבער שטיבער,
איבער קוימענס, איבער גריבער,
ווי א קיילעכל פון ביקסל
פליט ער — מרעפט דאס כיטרע פיקסל.

זיך מיט שטייפקייט איינגעצויגן,
און א שפרונג דעם פוקס אין ד'אויגן!
טראגן פייער גרינע שפינען —
בידע אויגן אויסגערונען!
(נו, דער פוקס גערעוועט, קינדער!)
לאזט שוין אפ דעם האן דער בלינדער.
איז דער האן פארחלשט געבער,
קוים, קוים פרעגט ער: „טויט, צי לעב איך?“
ענטפערט אים רב קיז קיין ווארט ניט,
שפעט, די זון שטייט אויף קיין ארט ניט,
שוין געזעצט זיך, באלד פארגייט זי;
כאפט דעם האן ער אויף דער פלייצע
און — אוועק, אין דארף געלאפן.
איז נאך דאס אפטייקל אפן,
קויפט ער דארטן אין אפטייקל,
וואסערלעך פון טייך חרקל
אין צוויי גרויסע גרינע פלאשן
און ער נעמט דעם חבר וואשן.

ווערט דער האָן ווי ניי געבוירן
און קריצט אויס אויף אלע טויערן
מיט זיין שפיציק-שאַרפן נאַגל:
„גוט צום הוסט אַ גאַנלמאַגל.
געמט דיך אַ פאַרקילונג שטעכן —
רוף דעם שפרעכער זאַל ער שפרעכן!
זאַגט מען דריי מאָל „האַרע-קאַרע“
פעלט זיך אויכעט אַן עין-הרע.
אַט אזוי דער האָן פאַרשריבן.
און אליין זיך וואָרט געגעבן:
ער קיין קרישקע עסט ניט מער,
און אפילו ניט קיין קער ...
און דעם צווייטן טאָג שוין פאַסט ער.
און ער לייגט צו „הופקע-פלאַסטער“,
זיך די ווונדן צו פאַרהיילן ...
ווער ווייסט שענערס — זאַל דערציילן!

איז א קליין שטיבעלע

איז א קליין שטיבעלע
ווינט אן אלטע יידענע
מיט אירע זיבן קינדער —
אלע אויף ביז ווונדער:

מיט אזוינע געזער,
מיט אזוינע אויגן,
מיט אזוינע אויערן,
מיט אזוינע קעפּ
מיט אזוינע האַר,
מיט אזוינע בערד,
מיט אזוינע בייכער,
מיט אזוינע רוקנס,
מיט אזוינע זייטן,
מיט אזוינע פיס,
מיט אזוינע הענט.

גאַרנישט ניט געגעסן,
גאַרנישט ניט געטרונקען,
נאָר זיי טאַנצן, שפּרינגען,
לידער נאָר זיי זינגען.

שמי פער ייען

א שפילקע האט א קאפ,
אבער קען ניט קלערן.
א נאדל האט אן אויער,
אבער קען ניט הערן.

א טיש האט פיס,
אבער קען ניט גיין.
א טשייניק האט א מויל,
אבער ניט קיין ציין.

א ווינט-מיל האט פלינגל,
אבער קען ניט פליען.
א בעט האט פיס,
אבער קען ניט גיין.

קישנס האבן פערערן —
זיינען ניט קיין פיינגל.
נעצן האבן לעכער —
זיינען ניט קיין ביינגל.

פאר וואָס קרייט דער האַז

דער ערשטער מענטש האָט געהייסן אָדם.
אָדם האָט געהאט צוויי זין. איינער האָט געהייסן קין
און איינער הבל.

איין מאָל זאָגט קין צו הבל:

„ברודער הבל, לאַמיר צווישן זיך צעטיילן די וועלט!“

„גוט!“ זאָגט הבל, „אז דו ווילסט, זאל זיין אזוי!“

האָט קין גענומען די פעלדער און וועלדער און הבל

— די שאַף און רינדער.

אויף מאַרגן פירט הבל ארום זיינע שעפעלעך פאשען.

שרייט קין: „אוועק! וואָס טוסטו אויף מיין פעלד?“ שרייט

הבל: די וואָל פון דיין קלייד — פון מיינע שעפעלעך האָס-

טו געשוירן! גיב אָפּ! טו אויס!“

האַבן זיי זיך געקריגט, געקריגט, ביז קין האָט געכאַפט

א שטיין, געוואָרפן אין ברודער הבל און אים דער-

הרגעט.

האָט גאָט פארשאלטן קינען, ער זאָל אומוואַנדערן ווי

א ווינט אויף דער וועלט.

האָט קין גענומען וואַנדערן וואַלד איין, וואַלד אויס,

און ער איז געוואָרן דער מאַטע פון אלע וואָלד גולנים.
רופט מען אלע קינס קינדער און קינס אייניקלעך —
רוחות, רוחות הייסט ווינטן.

בייזע ווינטן, שלעכטע ווינטן
הוליען קערן וועלטן,
רייסן דעכער, מאכן חרוב
אַרעמע געצעלטן.

און די רוחות קינס קינדער, מאכן חרוב די שטיבלעך
פון אַרעמע לייט, הרגענען, פארגיסן בלוט...
א סך, א סך בלוט האָבן שוין די רוחות פארגאַסן. נאָר
דאָס בלוט, קינדערלעך, גייט נישט פארלוירן.

די זון שיקט אראָפּ אויף דער ערד אירע ליכטיקע
שטראַלן און זיי קלויבן צונויף יעדן טראָפּן בלוט. און
וואָס טוט די זון מיט דעם בלוט? זי מאכט פון אים א
רויטן, א פייערדיקן ים. און יעדן אינדערפרי קאַכט זי אין
אים אָפּ אן אנדערן רוח.

דערפאַר, אז איר וועט אויפשטיין אין דער פרי, וועט
איר זעען: אין מיזרח ברענט א רויטער, בלוטיקער ים.

און ווען קין האָט געהרגעט הבלן, האָט א טראָפּן פון
הבלס בלוט אַ שפּריץ געטאָן און געטראָפּן דעם האָן
פונקט אין קאם.

איז דער קאם געוואָרן רויט ווי פייער.

און אלע פרימאָרגן, איידער די זון גייט אויף, פונקט אין
דער מינוט ווען הבלס בלוט האָט אַ שפּריץ געטאָן אויפן
קאם פונם האָן, טוט דעם האָן א ברי אין קאם, כאפט זיך
דער האָן אויף און שרייט: „זון, זון, קום ארויס! קאָך א רוח
אַפּ! קאָך א רוח אַפּ! קו-קו-דע-קו!“

דער אומשולדיקער וועכטער

אמאל האט פאסירט ... אין א שטעטל,

מען האט שוין פארגעסן איר נאמען —

געשען איז אויפן מארק א גנבה:

מען האט דארט באגנבעט די קראמען.

אויף מארגן איז יעדער געקומען

אין מארק צו זיין קראם מיט א שליסל —

דערזעט ער: די קראם איז שוין אפן.

און סחורה — ניטא דארט קיין ביסל.

מען האט זיך גענומען צום וועכטער —

א ייד מיט א בארד שוין א גרויע ...

„ווי ביסטו געוועזן?“ — דער אלטער

געשטאנען איז שטיל מיט הכנעה.

האט אויסגעהערט אלערליי טענות,

ווי ס'פאסט פאר א וועכטער — געדולדיק,

און נאכדעם געענטפערט: „אוי, גלייבט מיר,

איד בין דא, רבותי, נישט שולדיק!

איד האב געהיט, ווי מיין שטייגער

ווי איד פלעג זיי אלע נאכט היטן:

איד זאג א קאפיטעלע תהילים

דאָ זע איד, עס פאָרן צו וועגננס
און עטלעכע מענטשן דאָרט זיצן;
איד האָב גלייך פארשטאנען: גנבים...
צו וואָס זאָל איד, טראכט איד מיר, רייצן?

ווי באלד אז איד בין דאָך דער וועכטער,
איז וואָס איז צו האָבן דאָ מורא?...
ווי באלד אז איד היט, איז דען מעגלעך,
זיי זאָלן אוועקפירן סחורה?

איד האָב זיך פאררוקט אין אַ ווינקל
אומישנע... וואָס וועלן זיי מאכן?
ווי באלד אז איד בין דאָך דער וועכטער! —
איז קוק איד און פלאץ שיר פאר לאכן...

איד זע פון מיין ווינקל, ווי איינער
אז נאָך דעם אַ צווייטער, אַ דריטער —
זיי גייען צו שטיל צו די קראַמען —
איז לאַך איד: איד בין דאָך דער היטער!

די העזה ביי זיי ווערט נאָך גרעסער,
זיי הייבן די קראַמען אָן שליסן...
איז לאַך איד — ווי באלד אז איד היט זיי —
און מאַך זיך אזוי ווי נישט וויסן.

זיי הייבן אָן עפענען קראַמען...
און איד, אייער ערלעכער וועכטער,
איד קוק און גיב אכטונג פון ווינקל
און ווער שיר דערשטיקט פאר געלעכטער.

„ווארט-ווארט, לאך איד, וואס וועט זיין ווייטער?...
איד וועט שוין א צענטן פארזאגן...“
איד זע, ווי זיי פאקן שוין סחורה
און הייבן אן אין דרויסן צו טראגן.

„אזוי גאר גנבימלעך! — לאך איד —
איד ווילט דווקא פרעמדע פארמעגנס!“
און קוק זיך דערווייל, ווי זיי טראגן
און לייגן דאס ארויף אויף די וועגנס.

איז לאך איד... וואס קען עס מיר ארן —
איד בין דאך שוין אלט... נישט קיין יינגל...
איד וועל איד, גנבים, שוין ווייזן —
און לאך מיר אזוי אין מיין ווינקל.

דא זע איד, זיי גרייטן זיך פארן
און איטלעכער שפרינגט אין זיין וואגן.
דא האב איד שוין אויפגעהערט לאבן,
פארשטאנען: מען דארף זיי שוין זאגן.

און איידער איד האב נאך באוויזן
דעם יחוס פון גנב פארטייטשן,
זיי האבן גענומען גלייך שמייסן
די פערד נאך אנאנד מיט די בייטשן.

איד האב זיי געיאגט בין בית-עולם...
פארטאגן... א סכנה... פול מתים...
די פרוץ האב איד נישט דעריאגט דאך —
נן, בין איד דען שולדיק, רבותים!?!... —

וואס וויל דאס מיידעלע

יאמע, יאמע, שפיל נאָר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל?
„דאָס מיידעלע וויל אַ פּאַר שיכעלעך האָבן,
מוז מען גיין דעם שוסטער זאָגן!“
— „גיין, מאמעשי, גיין!
דו קענסט מיך נישט פארשטיין,
דו ווייסט נישט וואָס איך מײן!“

יאמע, יאמע, שפיל נאָר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל?
„דאָס מיידעלע וויל אַ הימעלע האָבן,
מוז מען גיין צו דער פּוצערקע זאָגן!“
— „גיין, מאמעשי, גיין!
דו קענסט מיך נישט פארשטיין,
דו ווייסט נישט וואָס איך מײן!“

יאמע, יאמע, שפיל נאָר אַ לידעלע,
וואָס דאָס מיידעלע וויל?
„דאָס מיידעלע וויל אַ פּאַר אוירינגלעך האָבן,
מוז מען גיין דעם גאַלדשמיד זאָגן!“
— „גיין, מאמעשי, גיין!
דו קענסט מיך נישט פארשטיין,
דו ווייסט נישט וואָס איך מײן!“

אלף - ב' י ת

- אלף — אן אַלפער טוט אונטערן הימל פליען.
 - בית — א בארן-בוים טוט אלע זומער בליען.
 - גימל — א גלח טוט זיך צו דער עבודה זרה קניען
 - דלת — א דאַקטאָר טוט געבן אויף שוויצן.
 - הא — א הימל טוט אלע זומער דונערן און בליצן.
 - וּו — א וויינער טוט אויף די פעסלעך וויין זיצן.
 - זין — א זעלנער טוט אין דער מלחמה שיסן.
 - חית — א חזן טוט זיך ביים דאוונען מיט טרערן באגיסן.
 - טית — א טייד טוט לויפן און פליסן.
 - יוד — א יאטקע-קלאַץ מען טוט אויף איר פלייש האַקן.
 - כּה — א כלה טוט מען פאר איר לעקער באַקן.
 - למד — א לעבער טוט מען בראַטן און באַקן.
 - מם — א מיידל טוט זיך פּוצן און צירן.
 - נון — א נאַן טוט מען אלע ווינטער אַפּפּירדן.
 - סמך — א סאַך טוט מען אין אים אלע זומער גיין שפּאַצירן
 - עין — אן עקדיש טוט אין די פיס בייסן.
 - פה — א פּויער וואָס דער פּריץ טוט אים שמויסן.
 - צדיק — א צאַן טוט דער דאַקטאָר אַרויסרייסן.
 - קוף — א קאַכלעפל טוט דעם טאַפּ אויסמישן.
 - ריש — א רב טוט אלע דינים וויסן.
 - שין — א שייגעץ טוט פון קיין אלף ניט וויסן
 - תוו — תמיד אין הימל האַבן מיר א פאַטער.
- ווען וועלן מיר שוין ווערן פון גלות פטור?

משה מורשה

משה מורשה אויף יענער וועלט,

ווארף מיר אראפ א זעקעלע געלט!

צו וואס טויג דיר א זעקעלע געלט?

צו קויפן א פערד און וועגעלע!

צו וואס טויג דיר א פערד און וועגעלע?

שטיינרעלעך צו פירן!

צו וואס טויגן דיר שטיינרעלעך?

אויפצומויערן א בית המדרש!

צו וואס טויג דיר א בית המדרש?

אריינצומרעמן.

און גאט צו בעטן!

דער קלוגער משפט

דער אלטער שטאט פראג זיינען אמאל געווען צוויי קרעמער, שכנים אין איין הויז, און נאָר אַ דיין ווענטל פון ברעטער האָט אָפגעטיילט זייערע קראַמען. איינער איז געווען אַ קצב און דער צווייטער האָט געהאט אַ בשמים-קראַם. פלעגן די שכנים, ווען זיי פלעגן צייט האָבן זיך דורכשמועסן דורכן ווענטל און מען פלעגט אויך קע-גען זען פון איין קראַם וואָס עס טוט זיך אין דער צוויי-טער. זיצט אמאל דער בשמים-קעמער און האָט ניט וואָס צו טאָן, קוקט ער דורך אַ שפאלט צום שכן און זעט ווי ער ציילט אָנגעלייזטע געלט און פאַרפאַקט זיי אין פעק-לעך. גאַנצע דריי הונדערט טאַלער האָט דער קצב היינט אָנגעזאַמלט. און ער, דער בשמים-קרעמער, האָט היינט אזוי ווייניק פאַרדינט. נעמט אים אַן אַ קנאה, פאַרדריסט עס אים און גלייך קומט אים אַ בייזער געדאַנק אין קאָפּ אַרײַן.

און ער הייבט עס אָן צו שרייען אויף דער גאַנצער גאַס:

— גוואלד, גוואלד! מען האט מיך באגנבעט! מען
האט ביי מיר צוגענומען דריי הונדערט טאלער ...
קומט אן פאליציע. פרעגט מען דעם בשמים-קרעמער
וואסערע געלט עס איז געווען און ווי עס איז געווען פאר-
פאקט. זאגט ער:
אזוי פיל פאפיר-געלט, אזוי פיל גאלד. ער געדענקט
ריכטיק.

— פרעגט מען אים ווייטער:
— האסטו אויף עמיצן א חשד? ווער, מיינסטו, האט
עס געטאן?
און דער בשמים-קרעמער טראכט ניט קיין סך און ער
ענטפערט:

— קיינער איז דא ניט געווען פון אונט אן, נאך דעם ווי
די קונים זיינען אוועק. איך האב רויק איינגעפאקט דאס
געלט, עס באהאלטן און בין ארויס א וויילע. קיין אנדער
מענטש האט עס ניט געקאנט טאן, נאר מיין שכן,
דער קצב.

האט מען געזוכט ביים קצב, און טאקע געפונען דריי
הונדערט טאלער, איינגעפאקט פונקט ווי דער בשמים-
קרעמער האט עס דערציילט.

שווערט אבער דער קצב מיט אלע שבועות אין דער
וועלט, אז דאס געלט איז זיינס, ער האט עס היינט פארן
טאג געלייזט.

ווייס ניט פאליציע וואס צו טאן. שיקט מען אפ די
צוויי קרעמער צום ריכטער פון שמאט, ווייס ער אויך ניט

ווי צו געפינען דעם אמת, הייסט ער זיי קומען אין א וואך ארום, וועט מען דערווייל זען ווי עס איז צו געפינען אן עצה:

— דער זאגט: ס'איז מיינס, און יענער זאגט: ס'איז מיינס, — מאָ וואָס דאַרף מען דאָ טאָן און ווי קומט מען צום אמת?

רעדט מען אין דער גאנצער שטאָט פראַג וועגן דעם שווערן מישפט, און קלונגע קליגלען זיך, און נאָרישע קרי-גן זיך, און קיינער ווייס ניט וואָס צו טאָן.

גייט איין מאָל דער ריכטער אין אַוונט שפּאַצירן, הערט ער — יידישע קינדער שפּילן זיך. זאָגט איין קינד: — מיר וועלן זיך איצט שפּילן אין קצב און בשמים-קרעמער און איך וועל זיין דער ריכטער.

שטעלט זיך דער אמתער ריכטער פון שטאָט אַוועק באַהאַלטן הינטער אַ בוים די קינדער זאָלן אים ניט באַ-מערקן און ער קוקט — וואָס וועט דאָ זיין, שטייט ער און ער זעט דאָס מישפט-שפּיל.

עס זיצט דער יינגל-ריכטער אויף אַ שטיין, און פאַר אים שטייען די צוויי כלומרשטע קרעמער און זיי קריגן זיך:

— ס'איז מיין געלט! דו ווילסט מיין געלט! שרייט דער קצב. און דער קרעמער שרייט:

— דו האָסט מיך באַגנבעט, צוגענומען מיין געלט!
און דער יינגל-ריכטער הערט אויס און ניט אַ זאָג:
— וווּ איז דאָס געלט?

שטעלט א פארשטעלטער פאליציאנט אוועק פארן
ריכטער א טיכל מיט כלומרשטן געלט.

— איצט זאל מען מיר ברענגען א שיסל זודיק וואסער,
און מיר וועלן אריינזאָרפן דאָס געלט אין וואסער אריין.
איז דאָס געלט דעם קצבם, איז עס געוויס פארפעצט מיט
שמאַלץ פון זיינע הענט, וועלן אין הייסן וואסער אַרויפ-
שווימען שמאַלץ-פלעקן, אויגן, וועלן ניט זיין אזוינע
שמאַלץ-אויגן — איז עס א סימן אז דאָס געלט איז דעם
קרעמערס.

דער אמתער ריכטער וואָס איז געשטאנען באַהאַלטן
האַט זיך דערפרייט, ער איז צוגענאַנגען צום יינגל, אים
די האנט געדריקט און געהייסן מאַרן קומען אין געריכט
אריין. די יינגלעך האָבן ניט פארשטאנען וואָס דאָ איז
פאַרגעקומען, זיי האָבן זיך דערשראָקן און זיינען זיך צע-
לאָפן אַהיים.

אויף מאַרן האָט מען געמאַכט דעם מישפט פון די
צוויי קרעמער. די גאַנצע שטאַט פראַג איז געקומען הערן
וואָס זייער ריכטער האָט צוגעטראַכט ווי אזוי צו געפינען
דעם אמת. האָט מען געבראַכט הייס וואסער, אַריינגע-
וואָרפן דאָס געלט אין וואסער און ווען די שמאַלץ-פלעקן
זיינען אַרויפגעשווומען פון אויבן, האָט זיך דער ריכטער
געשטעלט און געוויזן אַלעמען:

— זעט אַלע, אַרנטלעכע לייט פון פראַג; אַט די
שמאַלץ-פלעקן זיינען דער בעסטער עדות, אז דאָס געלט
איז דעם קצבם, און דער בשמים-קרעמער דאַרף באַ-
שטראַפט ווערן פאַר וועלן צונעמען יענעמס געלט.

ווען די גאנצע שטאט האט גענומען שטארק לויבן די
חכמה פון זייער ריכטער, האט דער ריכטער זיך גע-
שטעלט, צוגערופן דעם יינגל וואס געשמאנען א דער-
שראקענער אין א ווינקל פון זאל, און דער ריכטער האט
אים אויפגעהויבן פארן גאנצן עולם און געזאגט:
— די חכמה איז נישט מיינע, — ס'איז אט דאס קינד
וואס האט מיך אויסגעלערנט ווי צו געפינען דעם אמת.
ווען דאס קינד איז אויסגעוואקסן, איז ער געווען דער
גרויסער, בארימטער רב — דער מהר"ל פון פראג.

דוד המלך'ס הייל

דער אלטער יידישער שטאָט ווילנע זיינען געווען
יידן וואָס פלעגן גאנצע טעג און נעכט זיצן און לערנען
און דאוונען. ניט פארדינען, ניט אויסגעבן גארניט. נאָר
זיצן אין קלויז און נאָר דאוונען. עסן פלעגן זיי וואָס יידן
פלעגן זיי ברענגען. און שלאָפן — אויף דער זעלביקער
באנק וווּ מען פלעגט בייטאָג לערנען. צען אזוינע יידן
פלעגן זיצן און לערנען אין קלויז פון ווילנער גאון. האָט
מען זיי גערופן די עשרה בטלנים, דאָס מיינט — די צען
מענטשן וואָס זיינען מבטל, זיי האַלטן ניט פון דער גאַנ-
צער וועלט, זיי טראַכטן ניט וועגן געלט — בטלנים זיינען
זיי, זיי דאַרפן נאָר ניט, זיי ווילן נאָר ניט, און נאָר געדאוונט
און נאָר געלערנט.

ביי דער זייט, אין דער צפונדיקער וואַנט פון קלויז
איז געווען איין אָרט פאַרמויערט — דאָ טאָר קיינער ניט
זיצן: אויף דעם אָרט פלעגט אַמאָל זיצן דער ווילנער גאון
און לערנען ווען ער האָט נאָך געלעבט. פלעגן יידן פון

וויילנע גיין דאוונען אין קלויז פון ווילנער גאון, און אלע יאר השעה באב פלעגן יידן גיין ווייט צום אלטן בית עולם, זיך אויסטאן די שיד און אין זאקן פלעגט מען גיין צום גאונס קבר — דארטן וויינען אויף יידישע צרות און גאט בעטן עס זאל שוין נעמען א סוף צו זיי האבן אויך די עשרה במלנים געגלויבט, אז זייער לערנען און דאוונען וועט גיכער קומען פאר גאט פון גאונס קלויז. און די עלטסטע און פרומסטע צווישן די עשרה במלנים זיינען געווען צוויי. האט מען זיי גערופן אברהם און יצחק.

אין מאָל ביינאכט ליגט אזוי אברהם דער בטלן אויף דער הארטער באנק און ער דרעמלט. שטיל איז אין קלויז, מען הערט נאָר ווי דער אלטער זייגער אויף דער וואנט קלאפט און ערגעץ הינטערן אויוון גרילצט א גריל. אין פענצטער שיינט אריין די לבנה און באלייכט די שטילע ווענט פון קלויז.

ער האט זיך נאָר וואָס צוגעלייגט, ווייל פונקט האלבע נאכט, פונקט ווען דער זייגער פלעגט אַפּשלאָגן צוועלף, פלעגן זיך די יידן אויפהייבן פון זייערע געלעגערס, זיך זעצן אויף דער ערד אין אַ ווינקעלע מיט אַ קליין ליכטע-לע אין די הענט און באוויינען און באַקלאָגן יידישע צרות. אזוי פלעגן אויך די יידן אין גאונס קלויז אַפּריכטן חצות. און ערשט נאָכן אַפּריכטן דעם חצות, פלעגן זיי זיך צו-לייגן דרעמלען אַ ביסל.

ליגט דער אלטער אברהם אזוי, און די גרויסע לבנה וואָס קוקט אריין אין פענצטער באלייכט זיין צעקנייטשט

פנים. און עס חלומט זיך אים, אז דער ווילנער גאון גייט
צו צו אים און ער וועקט אים:

— ר' אברהם! אברהם, אברהם!

ענטפערט אברהם דער בטלן אין חלום און ער זאגט:

— הנני, אָט בין איד, אייער קנעכט מוט הערן!

— זייט וויסן, ר' אברהם, אז מען טאר נישט שלאָפן, איר

טאַרט נישט שלאָפן; יידן האָבן אזוי פיל צרות, און איר

שלאָפט גאַר! קינדער אין די וויגן שלאָפן — זיי ווייסן דאָך

נישט, קינדער ווייסן נישט, קינדער פילן נישט. אָבער איר

דאַרפט העלפן, איר טאַרט נישט שלאָפן.

— וואָס זאָל איך טאָן? פרעגט אברהם אין שלאָף.

און דער ווילנער גאון ענטפערט אים:

— זייט וויסן אז דוד המלך, דער גרעסטער יידישער

קיניג איז נישט געשטאַרבן. ער ליגט אין זיין הייל, אויף זיין

בעט און ער ווארט. איבער זיין צוקאָפנס הענגט זיין פירל,

ביי דער זייט הענגט זיין שווערד און אויף דער ערד שטייט

א קרוג וואסער וואָס אדם הראשון האָט נאָך געשעפט אין

גן עדן אידער גאָט האָט אים פון דאַרטן אַרויסגעטריבן.

און אַלע האַלבע נאַכט ווען יידן ריכטן אָפּ חצות און וויי-

נען אויף יידישע צרות, גיט אַ בלאַז אַ ווינטל און דוד

המלךס פידעלע נעמט פון זיך אַליין שפילן; דוד המלך

כאַפט זיך אויף פון שלאָף, הערט ער דאָס טרויעריקע

שפילן און ער גיט אַ קרעכץ, ער שטרעקט אויס זיינע

הענט און ער ווארט מען זאָל זיי אָפּגיסן מיטן גן-ערדן-ווא-

סער, ער זאָל קענען אויפשטיין און גיין ראטעווען זיין

פאלק. אבער קיינער, קיינער קומט ניט, און ער שלאפט
ווידער איין, און דער יידישער גלות ציט זיך, און די יידי-
שע צרות ציען זיך אָן אַ סוף.

און דערביבער — זאגט דער ווילנער גאון ווייטער, —
נעם דיין חבר יצחק און גייט געפינט די הייל פון דוד
המלך און פונקט האלבע נאכט ווען דודס פידעלע וועט
נעמען שפילן און ער וועט זיינע הענט אויסשמרעקן,
זאלט איר גלייך נעמען דעם קרוג גן-עדן-וואסער און אויף
זיינע הענט ארויפניסן. וועט ער אויפשטיין, וועט ער זיין
שווערד נעמען און — צו יידישע צרות וועט קומען אַ סוף.
אבער געדענקט: קיינער טאָר ניט וויסן, קיינער טאָר ניט
הערן, ווהיין איר גייט און וואָס איר גייט טאָן.

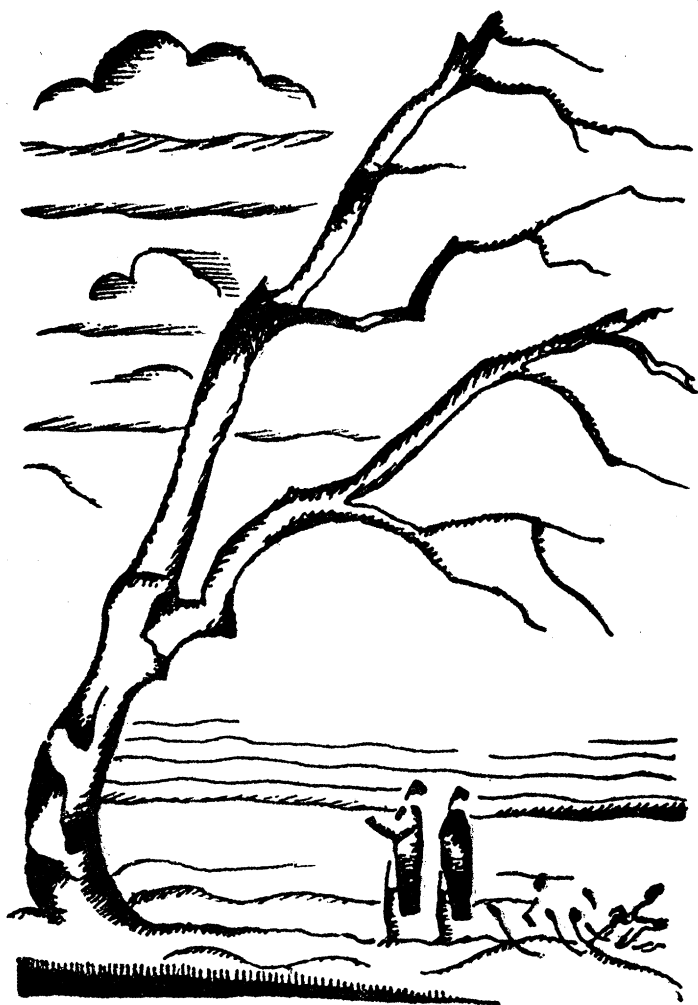
האַט אברהם זיך אויפגעכאפט, האָט ער פארשטאנען
וואָס דער חלום איז, האָט ער שטיל זיין חבר אויפגעוועקט,
האַבן זיי ביידע נעגל-וואסער אָפגעגאָסן און זיך אין וועג
געלאָזט.

ב.

דרייסיק טעג און דרייסיק נעכט — אלץ זיי גייען. יידן
זיינען אומעמום פאראנען, און אומעמום גיט מען אַרעמע
דורכגייער אָפצוועסן און אין דרויסן שלאָפן לאָזט מען זיי
אויך ניט. אבער אַט זיינען זיי שוין דערגאנגען צו אזוי-
נע לענדער ווו קיין מענטשן וווינען נישט, ווו קיין הענער
קרייען נישט, און קיין וועגן גייען נישט. גייען אזוי אברהם
און יצחק. איבער בארג און טאָל גייען זיי, איבער טייך

און טייכל שפרייזן זיי. אבער גיי ווייס ווו איז דוד המלכס
הייל! זעען זיי א טויב שטייט אויף א שטיין און זי וואר-
קעט.

זאגן אברהם און יצחק צו דער טויב:

— א גרום און א לויב
 צו דיר, טייבעלע-טויב!
 פלי אונדז פארויס און פארויס,
 ווייז אונדז דעם וועג צו דודס הויז.
 און אז דו וועסט קומען אהין, ליב פייגעלע
 זאלסטו אַנקלאַפן אין שייבעלע. —
 וועלן מיר שוין האָבן דעם גוטן סימן, אז מיר וועלן אין
 אונדזער וועג הצלחה האָבן.

ענטפערט זיי דאָס טייבעלע:

— ניין גוטע אלטע, קיין גוטס קען איך אייך נישט ווייזן.
 זינט איך בין ארויסגעפלויגן פון נוחס קאסטן, ווי איר האָט,
 ווי אלע קינדער אין חומש געלערנט, פלי איך נאָך אלץ
 ארום און איך האָב אלץ נישט געפונען קיין אָפרו פאר
 מיין פוס, ווי אין חומש שטייט. דער מבול פון וואסער איז
 שוין טאָקע לאַנג טרוקן געוואָרן, אָבער דער שלעכטער
 קין האָט א סך קינדער געהאט און זיי זיינען אזוי פיל
 אויף דער ערד, מאכן זיי אן אנדער מבול: מענטשן שלאָ-
 גן זיך, פארגיסן זיי בלוט; מענטש וויינען, פארגיסן זיי
 טרערן, ווערט פון בלוט און פון טרערן א מבול אויף דער
 וועלט, און דער מבול ווערט קיין מאָל נישט טרוקן. ווייס
 איך גאַרנישט קיין גוטס אויף דער וועלט. גייט, ליבע
 יידן, — לאַזט מיר וואַרקען און לאַזט מיר ברומען. גייט
 צום טייך צום גרויסן. ער טראַגט זיינע וואסערן פון ווייטע
 ערטער, — אפשר האָבן זיינע וואסערן ערגעץ ווו געזען
 דוד המלכס הייל.

גייען אברהם און יצחק זיבן טעג און זיבן נעכט, און זיי
קומען אן צום טייד צום גרויסן.

— גוט מאַרגן, טייכעלע-טייד,
מיט וואסער ביסטו רייד,
פון אלע ווינקעלעך דאָס ברענגסטו,
טאָ זאָג אונדז, אפשר ווייסטו,
וון געפינט זיך די הייל פון דוד דעם יידישן מלך?

נעמט דאָס וואסער אין טייד רוישן-שטראָמען
און דער טייד נעמט ברומען:

— גייט ווייטער, גייט,

דאָ לעבן מיר נישט שטייט!

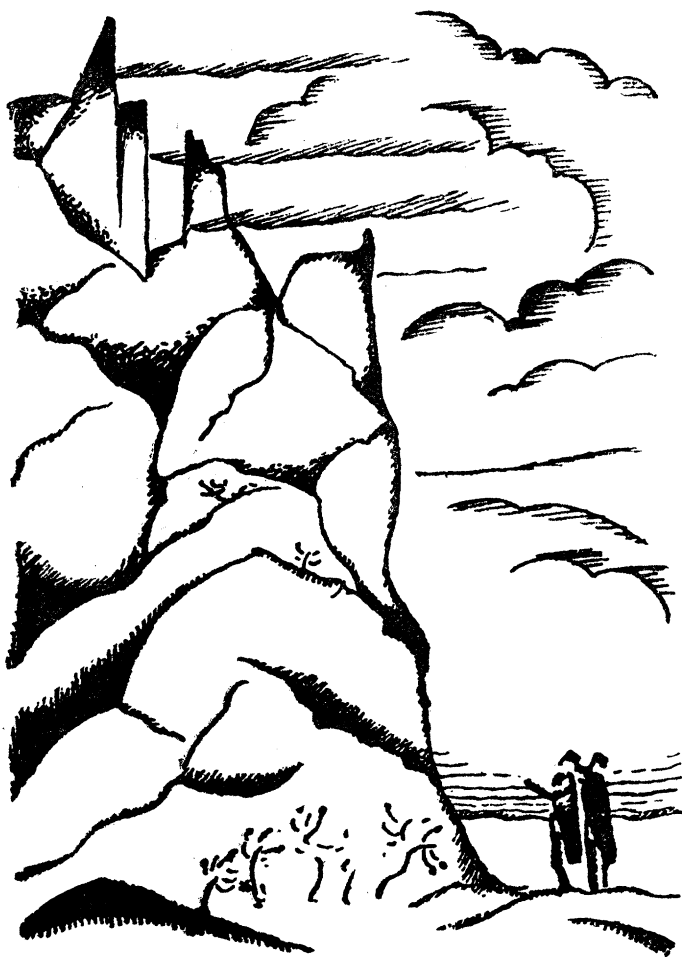
אין מיינע קלאַרע וואסערן איז א סך בלוט אריינגע-
פלאָסן. א וואָלף האָט דאָ נישט לאנג א ציגעלע פאר-
צוקט, א ווייס ציגעלע, האָט דאָס בלוט זיינס אין מיינע
וואַסערן אריינגערונען. — טאָ ווי זאָל איך וויסן איך גוטס
צו דערציילן? גייט דאָרטן צום באַרג גייט, ער איז העכער
פון אלעמען, ער זעט אלץ, ער ווייסט אלץ.

ג.

זיינען אברהם און יצחק נאָך זיבן טעג און זיבן נעכט
געגאנגען, און זיי זיינען געקומען צום באַרג דעם תיכון.
און איידער זיי זיינען צום באַרג דערגאנגען, באגעגנט זיי
אן אַלטער הויכער מאן. האָר — ווי זילבער, באַרד און
ברעמען — ווי דער שניי אויף די בערג און דער אַלטער
מאן נעמט מיט צוויי לאנגע פינגער און הייבט אויף זיינע

ווייסע ברעמען, גיט ער א קוק אויף די צוויי גייערס,
שמייכלט ער צו זיי:

— א גאט העלף איך, גייערס! גייט ווייטער אייער וועג,
גראד פאר זיך זאלט איר גיין, נישט אויף רעכט און נישט
אויף לינקס זאלט איר נישט קוקן...

ווילן זיי אים עפעס פרעגן, גיט אָבער דער אלטער שוין
א ביזן מאך מיט דער האנט:

— גאַרנישט נישט גערעדט, גאַרנישט נישט געפרעגט!
אפילו צווישן זיך זאָלט איר נישט ריידן, מיט די ליפן זאָלט
איר תהילים זאָגן און אין די הערצער זאָלט איר גאָט בעטן
ביז איר וועט קומען צו א שטיין, זאָלט איר דאָרטן בלייבן
שטיין און ווארטן ביז דריי ווינטן וועלן בלאָזן און שטן-
רעמען, ביז דריי דונערן וועלן דונערן, ביז דריי פייערן
וועלן פון דער ערד ארויספלאמען. און איר זאָלט רויק
שטיין און איבערווארטן. און אז נאך דעם שטורעם וועט
איר דערהערן א דינעם שטילן קול, זאָלט איר א ברכה
מאכן און דעם שטיין אוועקקיקלען און אין הייל אריין-
גיין. זאָלט איר אין פאָדער-צימער בלייבן שטיין, איטלע-
כער אין אן אנדער ווינקל, און אין הארצן זאָלט איר די
גאנצע צייט גאָט בעטן. און אזוי ביז האלבער נאכט ווען
יידן ריכטן אָפּ הצות און אז איר וועט דערהערן
א ווינטעלע בלאָזט,

דודס פידעלע שפילט,

דוד המלך גיט א קרעכץ, —

זאָלט איר אויף גיך אריינגיין, אויף קיין זאך נישט קוקן,
דעם קרוג וואסער נעמען און אויף דודס הענט אויסגיסן.

ד.

האַבן אַברהם און יצחק די גייערס די אלטע טאָקע אזוי גע-
טאָן: זיינען זיי געגאנגען אלץ פאָרויס און פאָרויס, אויף
לינקס און אויף רעכטס נישט געקוקט, צווישן זיך נישט

גערעדט, נאך מיט די ליפן תהילים געזאגט און אין די
הערצער גאט געבעטן.

זיינען זיי אזוי געגאנגען דריי נעכט און דריי טעג, און
זיי זיינען געקומען צו א שטיין. און דער שטיין אין געווען
הויך ווי די כמארע און לאנג ווי דער גלות און ברייט ווי
דער ים. זיינען אברהם און יצחק שטיין געבליבן. שטייען
זיי און זיי ווארטן. ווארטן, ווארטן און זיך דערווארטן!

עס איז געווארן שוין פארנאכט, פינצטערלעך. און עס
האט עפעס ווי פון אונטער זייערע פיס גענומען קלאפן.
און א שטיק שטיין האט זיך געעפנט, און פון דער לאך
האט זיך א ווינט ארויסגעריסן און גענומען לויפן. און
בלאזן. בלאזן און שמורעמען ווי ער וואלט עפעס געשרי-
ען. דער ווינט, — נאך וואס דער ווינט האט געשריען האבן
זיי נישט געוואוסט, נישט פארשטאנען.

און אז דער ערשמער ווינט איז איינגעשטילט געווארן,
האט פון דער ערד זיך ארויסגעריסן א צווייטער ווינט נאך
א שמארקערער און נאך א בייזערער. האט ער גענומען
דרייען און ווייען. האט ער שטיקער שטיין ווי די הייזער
די גרייס געהויבן און זיי איינעם אן צווייטן געריבן און
אויף שטויב זיי צעריבן. און גערוישט און געשמורעמט
האט דער ווינט, און אברהם און יצחק האבן שוין אין
שמורעם געקאנט הערן ווי דער ווינט האט געוויינט און
געשריען. אויף לשון קודש האט דער ווינט געשריען און
מיר זעצן עס איבער אויף יודיש. האט דער ווינט אזוי גע-
שריען:

— וויי איז מיר וואס איך האב מיינע קינדער פארטרי-
—

בן, זייער היים פארברענט, זיי אין גלות פארטריבן...
האָבן אברהם און יצחק פארן וויינען און פארן וואַיען
פון ווינט זיך דערשראָקן, זיינען זיי קוים אויף זייערע פיס
איינגעשטאנען פון שרעק און פון ציטערן. האָבן זיי אָבער
מיט די ליפן אין דער שטייל תהילים געזאָגט און זיי זיינען
איינגעשטאנען.

און נאָך דעם איז געקומען דער דריטער ווינט. האָט
ער א ברומ געטאָן ווי טויזנט לייבן, האָט ער א שמורעם
געטאָן ווי טויזנט ימים, — האָבן פעלדז און באַרג זיך דער-
שראָקן און ציטערן גענומען, און אין שמורעם און אין יא-
מער פון ווינט האָבן אברהם און יצחק דייטלעך געהערט:
— וויי און ווינד, — ווו איז מיין קינד!

און דער הימל איז שוואַרץ געוואָרן ווי טינט, און די
ערד האָט געציטערט ווי א דערשראָקענע. און פון
שוואַרצן הימל האָט עס גענומען דונערן, דריי דונערן
איינער נאָכן אנדערן, אָבער אזוינע שטאַרקע, אז מען האָט
זיי געקאָנט הערן פון איין עק וועלט ביז דעם צווייטן.
און פייערדיקע בליצן האָבן זיך אין דער פינצטערניש צע-
בליצט, האָבן זיי ווי מיט א פייער די גאַנצע וועלט ארומ-
גענומען, און

מיט איין מאָל — שא, שטייל, אן אויסגעשטערנטער הימל
איבער זיי און א שטייל, קיל ווינטעלע בלאָזט אויף זיי, אָט
ווי אַ מאַמע פארוויינט איר קינד זאָגט עס צו זיי פון ווינט
ארויס:

— שרעקט זיך נישט, גייט, מען ווארט אויף איך, שוט
וואָס איר דארפט און זייט געבענטשט.

האַבן אברהם און יצחק פארשטאנען אז עס איז האל-
בע נאכט, האָט זיך זיי אויסגעראכט ווי ארום זיי וואָלטן
א סך, א סך יידן געזעסן און אָפגעריכט הצות, און זיי האָבן
דערהערט ווי אַלע יידן וויינען און קלאָגן אויף יידישע
צרות. זיינען זיי צום שטיין צוגעגאנגען, האָבן זיי זיך אָנ-
גענומען מיט כוח און זייערע הערצער ווי שטיינער גע-
שטארקט און גענומען אין שטיין א מיר זוכן, אן אריין-
גאנג אין הייל. האָבן זיי נישט געפונען. האָבן זיי זיך אנט-
קעגן שטיין געשטעלט און אזוי געזאָגט:

— שטיינער פארמאכטע זאָלן זיך עפענען,
וועגן פארהוילטע זאָלן אנטפלעקט ווערן,
ווענט פארשטעלטע זאָלן זיך פאנאנדעררוקן,
און מיר לאַמיר גיין, לאַמיר גיין דוד דעם יידישן מלך
פון זיין שלאָף אויפוועקן!

און עס איז געווען ווי זיי האָבן דאָס נאָר אָפגעזאָגט,
האָט זיך אין שטיין א מיר געעפנט, זיי זיינען אין הייל
אריין און גלייך דערהערט ווי דוד המלכס פידעלע האָט
גענומען שפילן. האָבן ביי אברהם און ביי יצחקן די הער-
צער גענומען קלאָפן ווי די האמערס.

זיי זיינען אויף גיך אריינגעלאָפן, דעם קרוג וואסער
געוואָלט נעמען, — אָבער דאָ האָט זיי אין די אויגן א
גלאַנץ געטאָן א גרויסער דימענט אין דוד המלכס קרוין,
האַבן זיי זיך אויף דעם דימענט פארקוקט, פארטראכט,
— און פארשפעטיקט: דוד המלך האָט א צווייטן קרעכץ
געטאָן, די אויסגעשטרעקטע הענט איינגעצויגן, און ווי-
דער איינגעשלאָפן. אברהם און יצחק האָבן זיך א כאַפּ
געטאָן, — אָבער עס איז שוין שפעט געווען.

און פון דאן אָן זיצן אברהם און יצחק אויף א שטיין
און זיי וויינען א גרויס געוויין.

דער שלאָף

איינס, צוויי, דריי, פיר,
קינדער קלאַפן אין מיין טיר.

— קינדער גוטע קומט אריין,
וועט איר גוטע געסט דאָ זיין.

און ביי מיר אין קליינעם הויז
אין אַ רעדל זעצט זיך אויס.

זיצט און שווייגט און ביזקל סוף
הערט אַ מעשהלע פון שלאָף:

אז דער ליבער טאָג פאַרגייט,
און אין מערב זייט ווערט רוים,

און די זון אין פייער פלאַם
שלאַפן גייט אין ווייטן ים —

דעמאַלט, ערגעץ פון דער ערד
ניט געזען און ניט געהערט,

קומט דער אַוונט שטיל אַרויס
און גייט אום גאַס איין גאַס אויס.

איז נאָר ווי און וווּ ער גייט
ווערט אַ פינצטערניש פאַרשפּרייט.

און אז קינדער גאר גאר קליין
שרעקן זיך צו זיין אליין.

און מען זעט ניט וואס צו טאן,
צינדט מען באלד די לאמפן אן.

לייכט א לאמפ אין יעדן הויז.
זעצן זיך די קינדער אויס

ארום טיש, און רעדן ניט.
עסן, טרינקען וואס מען גיט.

און א זייגער אויף א וואנט
ציילט זיך טיק-טאק גאר אנאנד.

און אז קינדער עסן גאר —
מאכט דער שלאף דערווייל א לאך

ערגעץ אונטער בעט אין דיל,
שארט פון לאך זיך שטיל, שטיל, שטיל.

זעט ער, קינדער עסן גאר —
קריכט צוריק אריין אין לאך.

זעט ער, קינדער עסן אפ,
עסן אפ, און טרינקען אפ,

קריכט דער שלאף פון לאך ארויס,
שארט זיך ביי די ווענט פון הויז,

קריכט אין שיין פון לאמפ אריין,
רוימט פון שיין צו מאמעס איין:

„האָט איר קינדער קליין און שיין,

איז שוין צייט זיי שלאָפן גיין.“

זעען מאַמעס אז ס׳איז שפּעט.

נעמט מען אויסבעטן דאָס בעט,

און די קינדער גוט און פיין

לייגן זיך אין בעט אַריין.

מאָכן זיי די אייגעלעך צו,

שלאָפן איין אין גומער דו.

און אַ זייגער אויף אַ וואַנט

ציילט זיך טיק-טאָק נאָך אַנאָנד.

און אז קינדער שלאָפן איין,

קריכט דער שלאָף צוריק אַריין

אונטער בעט אין לאָך פון דיל,

און ער ליגט דאָרט שטיל, שטיל, שטיל.

און אַ זייגער אויף אַ וואַנט

ציילט זיך טיק-טאָק נאָך אַנאָנד.

ליגט דער שלאָף אין לאָך אַזוי,

ליגט אַ שעה און ליגט זיך צוויי.

און אז מאַמעס ווערן מיד,

גייען אום מיט מידע טריט.

האַבן אַלץ שוין אַפּגעטאָן —

און די האַלבע גאַכט קומט אָן —

און אין פענצטער מיט איר שיין

די לבנה קוקט אַריין —

קריכט דער שלאָף פון לאַך אַרויס,
שאַרט זיך ביי די ווענט פון הויז,

קריכט אין שיין פון לאַמפּ אַרײַן,
רוימט פון שיין צו מאַמעס איין:

„דאַרפט איר מאַרגן אויפצושטיין,
צײַט שוין איצטער שלאָפן גיין.“

זעען מאַמעס אז ס'איז שפעט,
לײַגן זיך אַרײַן אין בעט,

לעשן זיי די לאַמפּן אויס.
און אז פינצטער ווערט אין הויז

מאַכן זיי די אויגן צו,
שלאָפן איין אין גוטער רו.

און אז מאַמעס שלאָפן איין —
קריכט דער שלאָף צוריק אַרײַן

אונטער בעט, אין לאַך פון דיל,
און ער ליגט דאַרט שטיל, שטיל, שטיל.

און אַ זײַגער אויף אַ וואַנט
צײַלט זיך טיק-טאַק נאָך אַנאַנד.

און אין פענצטער מיט איר שיין
די לבנה קוקט אַרײַן.

און מיין מעשהלע פון שלאָף
איז שוין איצטער ביי איר סוף.

שלמה המלכס מאכטער

שלמה

המלך איז געווען קליינער פאר אלע מענטשן, שענער פאר אלע מאנצבילן, שטארקער פאר אלע גיבורים, רייכער פון אלע מלכים. זיינע אוצרות זיינען געפאקט געווען מיט זילבער, גאלד און בריליאנטן. זיינע שטאלן — פול מיט די בעסטע פערד פון מצרים. פעלקער פון ווייטן און פון נאנטן האבן צו אים געטראגן מתנות. חיות פון די וועלדער און פייגל פון אונטערן הימל זיינען אים געווען אונטערטעניק. ארץ-ישראל האט ער באפוצט מיט שלעסער און מיט פאלאצן פון מירמל-שטיינער און פון צעדערביימער, און א בית-המקדש האט ער אויסגעבויט אין ירושלים פון גאלד און פון העלפאנד-ביון. און זין א סך האט ער געהאט, אלע גוטע און שיינע, אלע גיבורים, חכמים. און לויב האט אים געהאט דאס פאלק, און שלום איז געווען צווישן אים מיט די ארומיקע שכנים, די מלכים. קיין זאך האט שלמהן נישט געפעלט. און ער וואלט נישט געהאט מער פון גאט צו פארלאנגען, ווען זיינע ווייבער וואלטן אים א טאכטער געבוירן.

ב.

איז די שמחה זייער גרויס געווען, ווען עס זיינען גע-
קומען די פרויען, די דינסטן און האָבן שלמהן געבראַכט
די בשורה, אז ביי זיין ליבסטער מלכה איז אַ טאַכטער גע-
בוירן געוואָרן.

שלמה האָט גלייך געהייסן פיל אַקסן און לעמער
ברענגען פאר קרבנות אויפן מזבח, פיל צדקה צעטיילן
פאר די אַרעמעלייט פון ירושלים און גרויסע מאַלצייטן
מאכן פאר אלע האַרן און פאר אלע קנעכט פון די קיניג-
לעכע פאלאצן. גאַנצענע טעג האָט מען אויף די גאַסן
געשפילט מוזיק, און ביי דער נאַכט איז די גאַנצע שטאַט
געוועזן באַלויכטן מיט פייערן.

און שלמה איז געזעסן אין טראָנוואַל אויף זיין גאַלדע-
נעם שטול, און האָט פון אלע שטאַטלייט מזל-טוב אויפ-
גענומען, און מיט אַלעמען פריינדלעך גערעדט, און אלע-
מען מיט ליבשאפט אויסגעהערט, און אַלעמענס בקשות
צוגעזאָגט צו דערפילן. און שפעט אין דער נאַכט, ווען
דער עולם איז זיך צעגאַנגען אַהיים שלאָפן, האָט ער זיך
געזעצט לעבן דער קינפעטאַרין, גענומען דאָס נייגעבוי-
רענע טעכטערל אויף אַ זיידן קישעלע אויף די קני, האָט
געקוקט דערויף מיט גרויס פאַרגעניגן און געטראַכט
וועגן דעם, ווי דאָס עופעלע וועט אויסוואַקסן, און ער וועט

פאר איר אראפגעמען א מאן — דעם שענסטן און דעם
שטארקסטן און דעם ריינסטן פון די מלכים.

זיצט אזוי שלמה פארטראכט אין גליקלעכע געדאנ-
 קען, און פלוצלונג דערהערט ער, ווי צוויי מייזעלעך שמו-
 עסן צווישן זיך אונטער דער בעט ביי דער קינפעטאָרין.
 און שלמה המלך האָט פארשטאנען די שפראך פון אלע
 חיות און עופות. הערט ער, ווי איין מויו, די עלטערע, די
 מאמע זאגט צו דער יינגערער, צו דער טאכטער, מיט א
 געלעכטער:

— כא כא-כא! דער קיניג מאכט מאַלצייטן, סזיינען די
 קיכן פול מיט עסנווארג, די עסציימערן — מיט ברעקלעך,
 וואָס פאלן פון די טישן. האָבן מייזלעך, וואָס צו עסן. אומ-
 זיסט חלומט ער אזעלכע חלומות מיט דעם טעכטערל
 אויף די קני.

פרעגט די יונגע מויו, די טאכטער:

— וואָס-זשע חלומט דער קיניג?

ענטפערט די עלטערע מויו:

— ער חלומט, אז ער וועט פאר דעם טעכטערל אראָפּ-
 נעמען א מאן — דעם שענסטן און דעם רייכסטן פון אלע
 מלכים, וואָס אין מיזרח און אין מערב. און ער ווייס ניט,
 אז זיין איידעם וועט זיין דער גרעסטער אַרעמאן אין גאנצן
 לאַנד כנען, א פשוטער בעטלער-זון.

האָבן זיך ביידע מייזלעך פונאָנדערגעלאכט. און
 שלמה איז גריילעך אין כעס געוואָרן און האָט זיי פאר-
 טריבן אין זייערע לעכער אריין.

ד.

שלמה המלך איז שוין יענע נאכט ניט געשלאפן און אויך א סך געכט נאך דעם. די גאנצע שימחה איז פאר-שטערט געווארן. די געסט זיינען זיך פונאנדערגעגאנגען און די מוזיק אין די גאסן איז אנטשטומט געווארן, ווייל שלמה איז ארומגעגאנגען א טרויעריקער און א פארצארגן-טער. אים איז זייער ניט אנגעשטאנען וואס זיין איידעם וועט זיין א פשוטער מענטש, און לא-די וואס א פשוטער מענטש, וועט ער נאך זיין א בעטלערס א זון.

ער האט געטראכט אין צאָרן:

— זיי זאָגן ליגן, די מיאוסע באשעפענישן, די קליינע שרצים, פון וואנען ווייסן זיי? זיי האָבן גלאַט אזוי זיך גע-פֿרוידערט. זיי האָבן מיך געוואַלט רייצן. איך וועל אויף זיי אַנשיקן די פֿלינקע קעץ, און זיי וועלן אלע מיין אין גאַנצן לאַנד אויסטראַטן.

נאָר צוריק פֿלעגט ער אַ טראַכט טאָן:

— און טאַמער זאָגן זיי פֿאַרט אמת?

איז שלמה ארומגעגאנגען גאנצענע טעג אן אומצו-פֿרידענער. און ביי דער נאכט האט ער ניט געקאנט אנטשלאפן ווערן. ער פלעגט נעמען דאס קליינע טעכ-טערל אויף די הענט און קוקן דערויף מיט גרויס צער און טראכטן:

— ווי פֿאַרהיט מען דיר, מיין טייערע טאַכטער, פון דעם אומגליק? ווי פֿאַרהיט איך דיר, דו זאַלסט ניט אַרײַן-פֿאַלן צו דעם בעטלער אין די הענט?

און שלמה האָט מיט זיין גרויסער חכמה עפעס צו-
געטראַכט.

ער האָט אויסגעזוכט צווישן די בערג און צווישן די
אָפּגרונטן אזא אַרט, וואָס קיין לעבעדיקער מענטש קאָן
אהין גיט צוקומען. ער האָט צונויפגעטריבן קנעכט פון
גאַנצן לאַנד און מייסטערס פון צור און צידון און פון אלע
אַנדערע לענדער. און מען האָט אויסגעבויט איבער די
אָפּגרונטן בריקן צו די הויכע פעלזן. און אויף דעם העכסטן
פון די שפיצן און צווישן די טיפסטע פון די אָפּגרונטן האָט
מען אויסגעבויט אַ שלאַס מיט אַ הויכן טורעם מיט איי-
זערנע טויערן. און מען האָט אַהין אָנגעבראַכט שאַף און
רינדער און עופות. און מען האָט אַהינצו אָנגעפירט מעל
און גרויפן און פירות. און אָנגעפירט די קעלערס מיט
בוימל און מיט וויין. אז עס זאָל קלעקן פאַר אַ סך
מענטשן אויף אַ פולע, אַ פולע יאָרן. צו לעבן אין רחבות
און קיין זאך זאָל גיט פעלן.

און אין דעם דאָזיקן שלאַס האָט שלמה געבראַכט זיין
טעכטערל מיט איר אַם און מיט אירע דינסטן, און האָט
זיי דאָרט געלאָזן. די טויערן פאַרשלאָסן, דעם שליסל צו
זיך גענומען, און ביי זיך פאַרשלאָסן אין אַן אייזערנעם
קאַסטן; און אלע בריקן, וואָס פירן צום שלאַס, געהייסן
פאַרברענען און חרוב מאַכן. און אויף אלע זייטן אַרום און
אַרום אין די בערג און אויף די ברעגן פון די אָפּגרונטן —
אויסגעשטעלט באַוואָפנטע שומרים, זיי זאָלן היטן, אז

קיין מענטש זאל זיך ניט דערוועגן נאָנט צוצוגיין, ביז ער, שלמה המלך אליין, וועט ניט קומען, ווען די טאָכ-טער וועט אַכצן יאָר אַלט ווערן, מיט דעם התן, וואָס ער וועט פאַר איר אויסדערוויילן — פון די רייכסטע און שטאַרקסטע צווישן די מלכים אויף מיזרח און מערב. אזוי האָט שלמה המלך גערעכנט צו פאַרהיטן זיין טאָכטער פון אַ בעטלער אַ מאַן, אין פאַל אויב די מיין-לעך האָבן אמת געזאָגט.

1.

אזוי איז שלמהם בת-מלכה געוואַקסן אָפּגעהיט און אָפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט, אז קיין פרעמד אויג זאל ניט קענען אויף איר קיין בליק טאָן, און זי זאל אויף קיין פרעמדן מאַן קיין אויג ניט קענען אויפהייבן. די שטאַלן, די קעלערס און די שפייכלערס זיינען מיט כל-טוב פול געווען. און די דינסטן זיינען אַלע געווען יונגע און פריילעכע. און די בת-מלכה זייערע האָבן זיי שטאַרק ליב געהאַט און וועגן איר געזאָרגט און זי געהיט, ווי דאָס אויג אין קאָפּ, און ניט געלאָזן איר אומעטיק זיין און בענ-קען. און שטענדיק איז געווען שמחה וששון אין שלאָס אויף די בערג. טעגן און שפילן און געלעכטערן און מאַל-צייטן.

און אז די טעגן און שפילן און די געלעכטערן און מאַלצייטן פלעגן דערעסן ווערן, פלעגט די יונגע בת-מלכה אַרויפגיין אויפן דאָך פון שלאָס און פון הויכן טו-רעם קוקן אין דער ווייטן. און אַריבער די בערג און אַרי-

בער די טאלן האבן זיך געצויגן ברייטע פעלדער מיט
גרינע וועלדער, מיט בליענדיקע וויינגערטנער, ווייט-ווייט
ביון סאמע ברעג פון ים, און דארטן — ביז דעם שיינען-
דיקן ים מיט די הויכע כוואליעס ביון בלויען הימל און
ביון עק וועלט.

דעמאלט פלעגט די בת-מלכה אפטמאל אנהייבן
בענקען. זי האט אליין נישט געוואסט, נאך וואס און נאך
וועמען.

אזוי זיינען געגאנגען יארן נאך יארן. שלמה המלך
האט שוין פונאנדערגעשיקט שלוחים איבער אלע מדינות
פון מזרח און פון מערב אויסצוזוכן א פאסיקן בן-מלך
פאר אן איידעם.

ז.

איז אויף איינעם פון די וועגן אין כנען געגאנגען אן
אלטער בעטלער מיט זיין יונגן זון פון איין דארף אין א
צווייטן נרבות קלייבן. און דער וועג איז געווען א שווע-
דער. הויכע בערג און טיפע טאלן האבן אים איבערגע-
שניטן, און שארפע שטיינער האבן אים איינגעדעקט.
און א טרוקענער שטויב איז איבער אים געהאנגען. און
קיין שאטן פון קיין געוויקס איז ארום נישט געווען, און די
זון האט געברענט, ווי אן אַנגעגליטער אויוון.

ביי דעם אלטן בעטלער און ביי זיין זון זיינען די פיס
געווען צעבלוטיקט פון די שטיינער, און די ליפן צע-
שפאלטן פון שטויב און פון היץ און דער חונגער האט זיי
גריילעך געפייניקט, און די כוחות זיינען זיי אויסגעגאנגען
פון וואנדערן.

זאגט דער אלטער בעטלער צו זיין זון:

— איד קען מער ניט גיין אין וועג. מיינע כוחות גייען
מיר אויס. געקומען די צייט מיינע, איד זאל אוועק צו מיי-
נע עלטערן.

און ער האט זיך געלייגט אויף דער ערד אין שטויב,
צוגעמאכט די אויגן, געטאן א זיפץ און די נשמה ארויס-
געלאזן.

ה.

דער יונגער זון האט אן א זייט ביים וועג מיט א
שארפן שטיין א גרוב געמאכט, דעם אלטן טאטן בא-
גראבן, פארשאטן, א שטיין אויפן קבר אויפגעשטעלט,
אז פארבייגייער זאלן פאר זיין נשמה גאט בעטן, און
ווער עס האט גוטסקייט אין הארצן, זאל דא א בוים
פארפלאנצן.

און ער האט זיך געזעצט ביים קבר אויפן שטיין און
געטראכט:

— וואס זאל איד איצט טאן, איד, איינזאמער און עלט-
טער אויף דער גארער וועלט? ווהיין זאל איד גיין אז איד
האט ניט קיין היים און קיין קרוב און קיין נפש, וואס זאל
פאר מיר זארגן און מיד, ליב האבן? און אויף, וואס זאל איד
נאך האפן, אז איד בין אין אזא ביטערן מזל געבוירן גע-
ווארן? און וואס זאל איד טאן, אז מיינע כוחות זיינען מיר
אזוי שוואך געווארן?
טראכט ער נאך:

— סידן אויסגראַבן אַ צווייטע גרוב לעבן מיין טאַטנס
און לייגן זיך און שטאַרבן, ווי ער.

טוט ער אזוי. וויקלט זיך איין אין די אלטע שמאַטעס,
וואָס ער האָט געהאַט, און אין דעם טאַטנס טאַרבעס, וואָס
זיינען אים געבליבן ירושה, און לייגט זיך אַריין אין דער
צווייטער גרוב, וואָס ער האָט אויסגעגראַבן. ליגט ער און
ווארט, דער טויט זאָל קומען און מיט זיין טאַטן אים
באַהעפטן; ליגט ער אזוי אַ טרויעריקער, ביז ער ווערט
אַנטשלאָפן.

ט.

און ווי ער ליגט דאָ אזוי אין שווערן טרייסטלאָזן שלאָף
פאַרוונקען, קומט אָן פון דער ווייטן אָן אַדלער צופליען.
דער שאַטן פון זיינע שטאַרקע פליגלען האָט פאַרדעקט
דעם גאַנצן וועג און נאָך מער. און מיט די שאַרפע אויגן
זיינע קוקט ער אַראָפּ צו דער ערד, און זוכט רויב פאַר
זיך און פאַר זיינע קינדער. זעט ער: אין גרוב ליגט דער
יונגער זון דעם בעטלערס, הייבט ער אָן צו קרייזן איבער
אים אין דער לופטן. און זיינע קרייזן ווערן אַלץ שמעלער
און שמעלער, און גידעריקער און גידעריקער; און דע-
מאָלט טוט ער אַ פאַל אַראָפּ אויפן בחור, ווי אַ שטיין,
טשעפעט זיך איין מיט די אייזערנע נעגל אין די שמאַטעס
און אין די טאַרבעס, וואָס דער בחור איז אין זיי געווען
פאַרוויקלט; טוט זיך אַ הייב מיט אים אין דער לופטן.

און פליט מיט אים אוועק איבער די בערג און איבער די
טאלן און איבער די טיפע אפגרונטן און איבער די שאר-

פע פעלדזנשפיצן אהין, ווו זיין נעסט איז, און ווו זיין אד-
 לערטע מיט די קינדער ווארטן אויף זיין רויב.
 ליגט אים דער וועג איבער דעם ארט, ווו עס געפינט
 זיך דער שלאס, וואס שלמה המלך האט געלאזט אויס-
 בויען פאר זיין מאַכטער, די יונגע בת-מלכה.
 און ווי עס פליט אזוי דער אַדלער איבער דעם ווו-
 דערלעכן טורעם, אזוי בינדן זיך פונאנדער די שמאטעס און
 די מאַרבעס, וואס דער בחור איז אין זיי פארוויקלט, און
 דער בחור גליטשט זיך ארויס און פאלט אראפ אויפן
 דאך פון טורעם צו די פיס פון שלמהם בת-מלכה.

י

א גרויסער טומל איז געוואָרן אין שלאס, ווי דער
 בחור איז אראפגעפאלן. ער איז געווען א געחלשטער, און
 מען האט אים אָפגעמינטערט און אויסגעוואשן, און אין
 א בעט אריינגעלייגט, און אָנגעווארעמט, און עסן געגעבן,
 און טרינקן געגעבן, ביז ער איז צו זיך געקומען.
 די יונגע בת-מלכה איז פון אים ניט אָפגעטראָטן,
 האט אים געהיט זיין עסן און זיין טרינקען, זיין שלאפן
 און זיין וואכן, ביז ער איז געזונט געוואָרן. און אז ער איז
 געזונט געוואָרן, האט זי אים געטרייסט אין זיין איינזאם-
 קייט און געטריבן זיין אומעט מיט אירע לידער און מיט
 איר טעניץ און מיט אירע שפילן, ביז ער איז מונטער גע-
 וואָרן און אלע זיינע פריערדיקע פיינען פארגעסן.

און דעמאלט איז שוין צו דער בת-מלכה קיין מאָל
קיין בענקשאפט אין האַרצן ניט געקומען. אז עס פלעגן
דערעסן די שפילן און די געזאנגען און די מאַלצייטן אין
שלאָס, פלעגט זי אַרויס אויפן דאָך פון טורעם צוזאמען
מיט בחור און זיי האָבן ביידע געקוקט אין די שיינע ווייטן
און צוזאמען פאַרגעניגן געהאַט. און איינמאָל האָבן זיי
זיך אזוי שטייענדיק אויפן דאָך דאָס וואָרט געגעבן, איי-
נע די אַנדערע צו ליבן, און מאַן און ווייב צו ווערן, און
אזוי אייביקער געטריישאפט זיך געשוואָרן.

יא.

און שלמה המלך האָט אין זיסע טרוימען וועגן דעם
גליק פון זיין געליבטער טאכטער מיט אומגעדולד גע-
וואָרט, ווען זי וועט אַכצן יאָר ווערן, און ער וועט זי פון
איר שלאָס אַרויסנעמען און צו דער חופּה פירן מיט אַ
געהויבענעם בן-מלך.

און אז די דאָזיקע גליקלעכע צייט איז געקומען, האָט
ער ווידער צונויפגעטריבן קנעכט פון גאַנצן לאַנד און
מייסטערס פון אַלע לענדער; און מען האָט צוריק די
בריקן אויפגעבויט, און שלמה האָט דעם שליסל פון איי-
זערנעם קאַסטן אַרויסגענומען, און מיט די שענסטע האַרן
זיינע און מיט זינגער און טענצערינס און מוזיקאַנטן זיך
צום שלאָס אוועקגעלאָזן, און די טויערן אויפגעעפנט מיט
גרויס שמחה און מיט גרויס פאַראַד.

און באַגעגנט אים האָט די טאכטער זיינע מיט דעם
בעטלער-זון געאַרעמט.

און ניט מיט דעם בן-מלך, וואָס ער האָט פאַר איר
צוגעגרייט, נאָר מיט דעם בעטלער-זון, וואָס זי האָט ליב
געהאַט, האָט שלמה די טאכטער זיינע צו דער חופּה
געפירט.

רבה בר בר חנה דערציילט

איז שבת צו נאכט אין אלטן בית-מדרש. מען דארף
באלד דאוונען א וואכעדיקן מערב — דער שבת גייט
אוועק, און עס קומט אן די וואך. מען ווארט נאך אבער
אז די ערשטע שטערן זאלן זיך באווייזן אויפן הימל, א
סימן אז דער ליבער שבת גייט אהין. זיצן יידן אין דער
פינצטער פון דער שול און מען שמועסט — אין די וויג-
קעלעך. מען דערציילט זיך מעשיות פון פארצייטן. אמא-
ליקע מענטשן. אמאליקע ווונדער, היינט גאר ניטא אזוי-
נע מענטשן.

און אין איין גרופע דערציילט מען זיך מעשיות ווי
מען פלעגט פארצייטן פארן.

— איר ווייסט דען היינט וואס פארן מיינט? מען זעצט
זיך אריין אין אן אעראפלאן און מען פלייט. איז דאס עפעס
א קונץ אזוי צו פארן. אבער פארצייטן אז מען פלעגט
דארפן פארן, איז דאס עפעס געווען שוין איין מאל א
פארן: טעג, און וואכן, און חדשים פלעגט מען דארפן אפ-

זיצן אין וואָגן. און מען פלעגט גאָר דאַרפן רייטן אויף אן
אייל, אויף אַ קעמל, אָדער אויף אַ פערד. און דאָך פלעגט
מען פאָרן ווייט, ווייט.

— וואָס, איר רעדט וועגן פאָרן? — זאָגט איין ייד, —
אַט הערט נאָר וואָס עס דערציילט דער פארציטיקער
רבה בר בר חנה פון זיינע רייזעס, וועט איר שוין וויסן.
— אַנן, אַדרבה, דערציילט, וועלן מיר הערן. — בעטן
זיך אַלע יידן. — און דער ייד זעצט זיך צו און ער דער-
ציילט:

— עס דערציילט רבה בר בר חנה אַט אזוי:

— א —

נִיט אַ אױפן הִימל קײן גנבים

— איין מאָל האָבן מיר זיך געלאָזט אין וועג אַריין. ווו-
היין? — ווו די וועלט האָט אן עק. ווו איז דער עק פון דער
וועלט? — אַט דאַרמין ווו עס טרעפן זיך הימל און ערד,
ווייט, ווייט. זיינען מיר געווען אַ גאַנצע מחנה, האָבן מיר
מיטגענומען קעמלען אויף צו רייטן אויף זיי, אייזלען צו
טראָגן פאַר אונדז עסן און וואַסער צום טרינקען, און מיר
האָבן זיך געלאָזט אין וועג אַריין, אַלץ אַהין, אַהין ווו די
וועלט האָט אן עק, ווו די ערד האָט אַ ברעג, אַט דאַרמין
ווו דער הימל ליגט מיט זיין ראַנד אויף דער ערד.

איז מען געגאַנגען און געגאַנגען, געריטן און געריטן,
געקראָכן אין טאַלן, געקלעטערט אויף הויכע בערג, —
און מען איז נאָך ניט דערגאַנגען צום אַרט ווו הימל און
ערד קומען זיך צונויף. האָבן אַ סך פון די מיטפאָרער זיך

דערשראָקן און זיך אומגעקערט אַהיים. איז אַבער רבה
בר בר חנה דאָך אַן איינגעשפּאַרטער, האָט ער זיך גע-
נומען צו עפעס, וועט ער קיין חרטה ניט האָבן, פּאַרט ער
אַליין. פּאַרט ער אַ טאָג און אַ וואָך און אַ סך וואָכן און אַט
איז ער געקומען צום סאַמע אָרט וווּ הימל און ערד קושן
זיך. געקומען, אַראָפּ פון קעמל, געלאָזט אים עסן גראַז
אויף דער ערד און ער אַליין האָט זיך צוגעשפּאַרט אָפּ-
רוען אויף דעם ראַנד פון דער ערד און מיט דער הימל
אַנגעשפּאַרט אַן הימל.

דערמאָנט ער זיך: ער האָט דאָך זיין עסן ניט באַ-
האַלטן! ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט נעמען ביז ער וועט
קומען צוריק צו מענטשן, און ער דאַרף היטן זיין ביסל
עסן. הייבט ער זיך אויף, גייט צו צום אייזל, נעמט זיין
פּעקל מיט דעם זעקל און לייגט עס אַוועק אויף איינעם
פון די פענצטערלעך וואָס אין הימל, פון וואַנען עס רע-
גענען די רעגנס, עס האַגלען די האַגלען און עס שנייען
די שנייען. איינגעאַרדנט, און זיך אַוועקגעלייגט צוריק אָפּ-
רוען זיך. איז ער איינגעשלאָפּן רבה בר בר חנה, וויפּל ער
איז אַזוי געשלאָפּן דאַרטן וווּ הימל און ערד קושן זיך ווייס
ער ניט, — נאָר אז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט איז ער גע-
ווען הונגעריק, גייט ער צו איין פענסטערל, גיט אים אַ
דריק, — און עס גיסט זיך וואַסער ווי פון אַ קראַן, וואַשט
ער זיך, און ער זוכט זיין עסן וווּ ער האָט עס פאַרן שלאָף
אַוועקגעלייגט, ערשט, אוי וויי: ניטאָ קיין עסן! ער זוכט אין
איין פענצטערל, אין אַ צווייטן, אין אַלע פענצטערלעך

וואָס אַרום — און ניטאָ זיין ברויט. ווערט ער זייער טרויע-
ריק, ווילט זיך אים וויינען; אָבער איז דען רבה בר בר חנה
א קינד ער זאל וויינען? הייבט ער אָן צו טראַכטן: ווער
האַט עס געקענט צונעמען זיין עסן? אַז קיין מענטשן זיי-
נען דאָ ניטאָ אויף דעם עק פון דער ערד און אויפן הימל
זיינען דאָך געוויס קיין מענטשן ניטאָ, טאָ ווער האָט דאָ
געקענט גנבענען? סײַדן ניט אנדערש — אַ מלאַך פון הימל
האַט עס צוגענומען. טאָ צו וואָס דאַרף ער דאָס, אַז עסן
עסן ניט די מלאַכים? ווערט רבה בר בר חנה גאָר שטאַרק
אין כעס און ער הייבט אָן צו שרייען:

— וואָס איז דאָ? זיינען אויך אין הימל פאַראַן גנבים?
און ווי ער שטייט אזוי מיט אַן אָפענעם מויל, מיט די
הענט אין דער הייך, הערט ער ווי אַ שטימע רעדט צו אים
פון הימל אַרויס, אַ בת-קול; און דער בת-קול זאָגט:

— שאַ, רבה בר בר חנה, שרייט ניט אזוי! ניטאָ ביי
אונדז אויפן הימל קיין גנבים. נאָר איר מענטשן פאַר-
שטייט ניט ווי די וועלט פירט זיך, מיינט איר, אַז אנדערע
זיינען שולדיק. האָט אזאַ קלוגער ייד ווי איר זייט, דאָך
געדאַרפט זען אַלע געכט ווי אַלע שטערן מיט דעם
גאַנצן הימל דרייען זיך אַרום און אַרום דער ערד, נו האָט
זיך אויך דאָס פענצטערל מיט אייער ברויט שוין אוועקגע-
רוקט. וועט איר וואַרטן אַ טאַג מיט אַ נאַכט, גאַנצע פיר
און צוואַנציק שעה, וועט דאָס פענצטערל מיט אייער
ברויט קומען צוריק אויף זיין פריערדיקן אָרט.

האַט זיך רבה בר בר חנה פאַרשעמט און זיך געלייגט

א הונגעדיקער ווארטן אויף זיין ברויט וואס אויף דעם
פענצטער פון הימל.

זיצן די יידן און שאקלען מיט די קעפ: א פיינע מעשה!

— 1 —

א פאלשער אינדזל אין ים

און אמאל, — דערציילט ווייטער דער ייד, — האט
זיך מיט רבה בר בר חנה געטראפן נאך א מעשה: מען
האט זיך געלאזט פארן אויף דעם ים. איך ווייס אליין ניט
וועהן — אפשר אין דעם לאנד אופיר, ווו גאלד וואלגערט
זיך אויף דער ערד אדער אנדערש ווו. פארט מען אזוי טעג
און וואכן. און אמאל פארן אויף שיפן איז שוין גאר ניט ווי
איצט. איצט זיינען דא מאשינען, שיט מען קוילן, גיסט
מען וואסער, קאכט דאס וואסער, ווערט א דאמף, דרייען
זיך די רעדער פון דער שיף — און פאר וועהן דו ווילסט.
און די שיפן איצט זיינען גרויסע, ווי די גרעסטע הייזער —
זיצט מען אין שיף און מען עסט, און עס פארט זיך. ניט
אזוי איז געווען אמאל: קיין מאשינען זיינען ניט געווען.
טא ווער האט די שיפן געשלעפט? — דער ווינט. פלעגט
מען אנציען אויף הויכע מאסטיבימער פון שיף אזוינע
לייוונטן, זעגלען פלעגט מען דאס רופן. פלעגט דער ווינט
בלאזן אויף די זעגלען און טרייבן די שיף. גיי אבער, הייס
דעם ווינט בלאזן אהער, אז ער וויל גאר בלאזן אהין. זיינען
שוין איין מאל געווען צרות מיט יענע שיפן, פרעגט ניט.
פלעגט זיין דאס פארן אויף די ימים זייער א גרויסע סכנה.
איז אבער רבה בר בר חנה דאך ניט פון די שרעקעדיקע

— פארט ער. טראַגט זיך זיין שיה מיט ווינטן שוין לאַנגע טעג. וואַסער אונטן, הימל אויבן. גייט אלע פרימאָרגן די זון אַרויס פון ים, מאַכט איר שפּאַציר איבערן הימל און פאַרגייט פאַרנאַכט ווידער אין ים. איז גוט אַז דער ים איז רויק, שטיל, די ווינטן זיינען ניט צו שטאַרק. האָט זיך אַבער דאָ געמאַכט אַן אומגליק — אַ שטורעם אַ שטאַרקער אויפן מיטן ים. דער הימל איז אין גאַנצן באַדעקט מיט וואַלקנס, פינצטער ווי ביינאַכט. און די ווינטן שטורעמען, יאַגן, טרייבן, און זיי שרייען, וואַיען, קלאַנגן ווי די הונגערי-קע וועלף אין וואַלד, דאָ וויינען זיי ווי טויזנטער קינדער דערשראָקענע וואַלטן זיך צעוויינט, דאָ ברומען זיי ווי הונדערטער לייבן. עס דרייען זיך די וואַלקנס אויפן הימל און עס הייבן זיך אויפן ים כוואַליעס ווי בערג די גרייס, דער ווינט שמייסט זיי ווי מיט בייטשן און זיי טראַגן זיך איבערן פינצטערן ים ווי די פייערדיקע טאַנקען אין אַ מלחמה. און רבה בר בר תנאים שיה איז אין מיטן ים! שוין לאַנג ניטאָ די זעגלען — דער ווינט האָט זיי אַראָפּגעריסן, די מאַסטביימער זיינען צעבראַכן און די גרויסע כוואַליעס טראַגן זיך אויף דער שיה פון אלע זייטן ווי זיי וואַלטן גע-ווען חיות ווילדע און זיי ווילן זי איינשלינגען.

די מענטשן אויף דער שיה קענען אויף די פיס ניט שטיין, עס וואַרפט זיי אַהין און אַהער. זיי זיינען אלע גע-ניטע ים-פאַרערס, אַבער אַזאָ שטורעם האַבן זיי נאָך קיין מאַל ניט געזען.

וואָס טוט רבה בר בר תנאים? — ער שטייט אין אַ וויי-

קעלע, האלט זיך אן און א שטיקל פון צעבראכענעם
מאסטבוים און ער בעט ביי גאט. ער שטייט און קוקט אין
זיין שפאקטיוון אפשר לייטערט זיך דער הימל אויס, אפשר
וועט דאך דער שמורעם אויפהערן, אפשר וועט דער ים
זיך איינשטילן...

און ווי ער קוקט אזוי, באמערקט ער: אן אינדזל אין
ים! ווערט א שמחה, ווערט א פרייד: גאט ראטעוועט זיי!
אויפן אינדזל וועלן זיי איבערווארטן דעם שמורעם! נעמט
מען זיך אן מיט פרישע כוחות און מען נעמט קערעווען
די שיף ווי מען קען צום אינדזל.

— צום אינדזל! צום אינדזל, — און מיר זיינען גערא-
טעוועט! — שרייען די מענטשן אויף דער שיף און מען
רודערט מיט די לעצטע כוחות ביז מען קומט טאקע צום
אינדזל. א אינדזל ווי אלע אינדזלען דאכט זיך. א קליינער
אינדזל, אבער עס וואקסט גראז, מען קען א שטוב אוועק-
שטעלן אויף דעם אינדזל.

גייען זיי ארויס פון שיף אויפן אינדזל, רוט מען זיך אפ
פון שרעק און פון דער שווערער ארבעט. דערווייל בא-
רויקט זיך אויך דער ים. גענוג שוין געשמורעמט. און ווי
זיי ליגן אזוי, גיט איינער א זאג: מען דארף גאר אויפקאכן
טיי, שוין לאנג קיין ווארעמס ניט געהאט אין מויל.

— אדרבה, פארוואס ניט? זאגן אנדערע. און מען
קלייבט אן פרוקענע ים-גראזן אויף דעם אינדזל, מען גע-
פינט אין א קעשענע א פרוקן שוועבעלע און מען
מאכט פייער.

ערשט ווי נאָר דאָס פייער האָט זיך גוט צעברענט,
האָט זיך דער אינדזל גענומען וואַרפן, ציטערן, שליידערן
זיך. אַ גליק — די שיף איז געשטאַנען דערביי, איז מען
אויף גיך אין שיף אַריינגעשפרונגען. שטייען זיי אין שיף
שוין און זיי קוקן — ערשט דער אינדזל איז נאָר ניט קיין
אינדזל ניט געווען. אַ גרויסער פיש אַזאַ פון ים איז עס גע-
ווען. ער איז געלעגן און זיך גערומט. און זיין רוקן האָט
אַרויסגעשטעקט פון וואַסער. ווער ווייס ווי לאַנג אַזאַ פיש
קען זיך ליגן. אַז זיי האָבן אַנגעצונדן פייער, געוואַלט זיך
מאַכן אַ שטיקל היים אויף דעם, וואָס זיי האָבן געמיינט
אַז עס איז פאַר זיי אַ רו-אינדזל, נו, האָט עס זיי געוויזן:
געטרויט ניט קיין פיש אין אַ שטורמישן ים...

אַ פאַטש אין טיש האָט אַלעמען אַנגעזאָגט, אַז מען
נעמט זיך דאוונען. אַלע מעשיות האָבן אויפגעהערט. גענוג.

א מעשה מיט פיר קארטאנל

ווען

די דייטשן האָבן זיך גענומען נאָך שטארקער ווי פריער אומצוברענגען די יידן: די געזינטערע האָבן זיי געמאכט פאר קנעכט, די שוואכערע, קראַנקע, אַלטע און קינדער — גענומען פארברענגען אין קאַלכאיוונס, איז דער טרויער אין געטאָ אין ווילנע געוואָרן נאָך גרעסער. מען זוכט עצות און מען געפינט ניט. ווער קען זיך ראַטעווען? ווי קען מען זיך ראַטעווען?

אין יענע טעג האָט איין קליינע משפּחה זיך פאַרקליבן אין אַ באַהאַלטענעם צימער און דאָרטן געלעגן, כדי זיך צו באַהאַלטן פון די בייזע דייטשן. עס זיינען דאָרטן גע-ווען אַ מאַמע מיט דריי קינדער, וואָס דער עלַטסטרער צווישן זיי, שמוליק, איז געווען ניין יאָר אַלט.

דער טאַטע איז ניטאָ שוין. די דייטשן זיינען געקומען אין מיטן נאַכט און האָבן אים אוועקגעפירט. „אויף אַר-בעט דאָרפן זיי אים האָבן“ — האָבן זיי געזאָגט, אָבער אין דער אמתן האָבן זיי אים אוועקגעפירט אין אַ וואַלד

ניש ווייט און דאָרט האָבן זיי שוין געהאַט צונויפגענומען
א סך יידן וואָס זיי האָבן אָפגענאַרט. האָבן די דייטשן גע-
צוונגען די יידן, זיי זאָלן אויסגראָבן גרויסע גריבער. נאָך
דעם האָבן זיי די יידן אין די גריבער אַרײנגעטריבן, זיי
דערשאַסן אַלעמען און מיט אַ ביסל ערד פאַרשאַטן.

האַט די מאַמע מיט אירע קינדער געוואַרט, ווען וועט
דער טאַטע שוין קומען פון דער אַרבעט, וואָס די דייטשן
האַבן געזאָגט, האָבן זיי געוואַרט און געוואַרט און אומ-
זיסט. האָבן זיי שוין פאַרשטאַנען, אַז דער טאַטע וועט
צוריק נישט קומען. און וואָס צו עסן איז נישט און בעטן ביי
אַנדערע יידן אין געטאָ קען מען אויך נישט, קיינער האָט
נישט. און אַרויסגיין פון געטאָ האָט מען מורא: די דייטשן
וועלן כאַפן און זיי וועלן טייטן. איז וואָס זאָל מען טאָן?
וואָס קען מען טאָן?

זיצט די מאַמע און קוקט מיט געשוואַלענע אויגן ווי
די קינדער אירע ווערן פון טאָג צו טאָג אַלץ שוואַכער, ווי
זיי גייען אויס פון הונגער און פון קעלט אין דעם באַהאַל-
טענעם קליינעם צימער. ליגט אויך דער ניינאַריקער
שמוליק און ער טראַכט שטילערהייט אין זיך: וועט ער
זיצן אין שטוב, וועלן זיי דאָך אויסשטאַרבן, — וועט ער
פרובירן אַרויסגיין פון געטאָ עפעס קריגן, קען דאָך זיין
אַז ער וועט עפעס קריגן פאַר אַלעמען צום עסן, — און
אַז מען וועט אים כאַפן, — וועט ער אַליין דאָך שטאַרבן,
וועט די מאַמע מיט די קינדער דאָך אפשר געראַטעוועט
ווערן.

האַט ער גענומען דעם טאַטנס אַלטן מאַנטל, שטי-

לערהייט זיך פון שטוב ארויסגעכאפט און ווען עס איז געווארן פינצטערלעך, איז ער איבער דעם מויער פון גע-טאָ, אריבערגעקראָכן צו דער גויישער זייט און גענומען זוכן צו קריגן וואָס צו עסן פאר דעם מאַנטל פון געשמאַר-בענעם טאַטן. ער איז געלאָפן צו זייער גאָס וווּ זיי האָבן געוווינט איידער מען האָט זיי פאַרשפּאַרט אין געטאָ. דאַרטן קען ער דאָך אַלע גויישע שכנים, מיט די קינדער זיך געשפּילט, זיין טאַטע-מאַמע האָבן דאַרטן גוטע פּריינד געהאַט — זיי וועלן אים העלפן.

אַט איז זייער שטוב, עס איז ליכטיק דאַרטן, עמיצער שפּילט אויף זייער פּיאַנע, ער זעט דורכן פענצטער זייער מעבל... ער וועט אהער ניט צוגיין — אפשר וווינט דאָ גאָר אַ דייטש, מען וועט אים כאַפן. ער וועט אַנקלאָפן צו די קיסעלעווסקים, אַ סך מאָל געווען דאַרטן אין שטוב, מיט די קינדער זיך געשפּילט, גוטע פּריינד געווען.

אַנגעקלונגען אין טיר.

— ווער איז דאָ?

— ס'איז איד, שמוליק, אייער סטאטיקס חבר. מיר שטאַרבן אין געטאָ פון הונגער. גיט מיר פארן טאַטנס מאַנטל עפעס צו עסן...

— אַנטלויף גיכער פון דאַנען, דו קליינער טייוול פון געטאָ! מיר וועלן באַלד דערציילן די דייטשן, וועסטו שוין ניט דאַרפן עסן מער, פאַרשפּאַרן צו בעטלען...

ווי אַן אַנטערגעשאַסענער איז שמוליק אַנטלאָפן פון דער טיר.

ער וועט נאך פרובירן אין אנדערע הייזער. ניט אלע זיינען אזוינע שלעכטע. ער טראכט: ווי קענען מענטשן זיין אזוינע בייזע. — און געווען זיינען זיי דאך די בעסטע גוטע פריינד. נאך גאר ניט לאנג. שמוליק קען דאס ניט פארשטיין.

ער גייט ווייטער, צוגעגאנגען צו א צווייטער טיר.
ער וועט שוין ניט זאגן ווער ער איז, עס טויג ניט מען זאל וויסן.

אנגעקלונגען. ער הערט אין דרויסן, ווי דאס גלעקל קלינגט אינעווייניק אין שטוב. עס קלאפט אים שטאר-קער אין הארצן.

— ווער איז דארטן?

— גיט אן ארעמען קינד א נדבה! נאט אייך א גוטן מאנטל, גיט א שטיקל ברויט!

די טיר האט זיך געעפנט, א קריסטלעכע פרוי האט זי געעפנט, זי האט אויף שמוליקן א קוק געטאן און אים דערקענט.

— דו, שמוליק? קום אריין! — זי האט אויף גיך פאר-האקט די טיר אויפן שלאס. שמוליק איז געשטאנען און האט געציטערט: מען וועט באַלד דערציילן די דייטשן און ער וועט אפילו גיט קענען אנטלויפן. אין שטוב איז ווארעם און ליכטיק. אמאל איז ביי זיי אויך געווען אזא שטוב, נאך א שענערע.

די פרוי האט אויף אים געקוקט און געשוויגן, נאך די אויגן האט זי זיך געווישט מיט א טיכל.

— וואס ווילסטו, שמוליק?

שמוליק האָט, כאַפּנדיק, אויף גיך דערציילט וואָס
עס טוט זיך ביי זיי: — דער טאַמע ניטאָ, די דייטשן האָבן
אים פאַרפירט, ניט צוריקגעקומען. ניטאָ וואָס צו עסן.
שלאָפן אויף דער ערד אַן אַ קישן איז קאַלט, די הייזער
ניטאָ מיט וואָס צו הייצן... נאָר עסן! אַן עסן איז ערגער
ווי אַלץ. נאָט אייך דעם מאַנטל און גיט מיר עפעס צום
עסן.

די פרוי האָט נאָך אַלץ געווישט די אויגן, האָט דאָך
גענומען דעם מאַנטל, אים גוט באַטראַכט, אַרויס מיטן
מאַנטל איז קיך און איז געקומען צוריק מיט אַ פאַפירע-
נעם זעקל.

— נאָ דיר פאַר דיין מאַנטל און לויף אויף גיך אַהיים
— איך האָב מורא ריך צו האַלטן אין מיין שטוב. זאָל אייך
נאָט העלפן! — האָט זי צוגעגעבן און זיך איבערגעצלמט
פרום. זי האָט שמוליקן צוגעפירט צו דער טיר, אים אַרויס-
געשטופט גיך און גלייך די טיר צוריק פאַרהאַקט. אין
דער פינצטער, שוין אין גאַס, האָט שמוליק אָנגעטאַפט אין
זעקל אַ שטיקל ברויט און פיר קאַרטאַפּל.

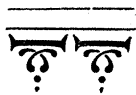
איז ער מיט די פיר קאַרטאַפּל געלאָפן גיך צוריק.
ס'איז פינצטער, מען וועט ניט באַמערקן, אַז ער איז אַ
יידיש קינד. די מאַמע וועט אַפּקאָכן די קאַרטאַפּל, און
מען וועט עסן. עס וועט זיין גוט... אָט איז ער שוין ביי
דער געטאָ-וואַנט, ער קריכט שוין צוריק אין געטאָ אַרײַן...
מען האָט אים אָבער באַמערקט, דער דייטשישער היטער
האָט דערזען — עמיצער קריכט, האָט ער אויסגעשאָסן.

די קויל האט שמוליקן געטראפן און אים פארווונדעט. ער
איז אראפגעפאלן פון מויער, אבער שוין אינעווייניק אויף
דער יידישער זייט, שוין אין געטא. איז ער געלעגן און
האט געקרעכצט פון ווייטאק. עטלעכע יידן זיינען צו
אים צוגעלאפן. האט זיי שמוליק פריער פאר אלץ דער-
לאנגט די פיר קארטאפּל.

— גיט עס אוועק מיין מאמען, זאל זי זיי אַפּקאַכן און
עסן מיט די קינדער. איך וועל שוין בעסער דאָ שטאַרבן.
— האט שמוליק געזאָגט צו די יידן.

אבער די יידן האָבן אים נישט געלאָזט שטאַרבן — זיי
האָבן אים גענומען און אוועקגעטראָגן.
וואָס?

אין באַהאַלטענעם ייִדישן שפּיטאַל.

צו די לערער

עס איז דער טיפסטער גלויבן ביים צוזאמענשטעלער, אז די יידישע שול, דער יידישער טייל אירער מוז בלייבן ווי זיי זיינען געווען דורך אלע דורות הומאניסטיש-ליטעראריש. דער ציל פון דער יידישער שול איז אויס-צוהאָדעווען אַקטיווע יידן אין יידישן לעבן. און די אַקטיוויטיס דאַרף זיין ניט סוגעסטירט, איינגערעדט דורך פעיקע אַניטאַטאָרס. די יידישע אַקטיווי-טיס דאַרף זיין אָרגאַניש פאַרבונדן מיטן נאַצן אינהאַלט פון דעם מענטשן אין זיין אַנטוויקלונג. קיינע אַנדערע פעלקער וואָס לעבן אַ פאַרזי-כיקן סאָציאַל-פּאָליטישן לעבן דאַרפן פאַר דעם ניט זאָרן: די סביבה ניט שוין דעם נאַציאָנאַלן אינהאַלט און פאַרמע אפילו אָן ספעציעלער באַלער-נונג און דערציונג. אזוי איז עס אויך געווען ביי יידן אין די ניטעמאַנציר-פירטע קיבוצים — אַ ייד האָט געקאָנט זיין דער גרעסטער עם הארץ, און דאָך איז ער געווען אַ ייד. פאַר אונדז אין די עמאַנציפּירטע קיבוצים איז דווקא דאָס די הויפּט-אויפּגאַבע פון דערציונג.

פעלקער באַמיען זיך צוצובינדן די יוגנט צום קאָמפּלעקס „פּאַטער-לאַנד“ לויט מדרגות פון מאַטעריעלן צום גייסטיקן אינהאַלט פון דעם באַ-גריף.

עס איז תמיד ריכטיק דער כלל: וויל מען דאָס קינד זאָל איינגעגלידערט ווערן אין פּאָלק, דאַרף מען דעם געבן די גייסטיקע אינהאַלטן פון פּאָלק. און אינהאַלט מיינט פון די פּרימיטיווסטע פּאָלקס מעשיות און זוערמלעך ביז דעם כוזרי, מורה נבוכים און יוחנן מלמד (יוחנן מלמד איז דער גרוי-סער קאָלעקטיווער פּילאָסאָף פון יידישקייט, וואָס פּרץ האָט זוכה געווען צו געבן נאָר אַ פּראַגמאַנט פון אים). בהדרגה, לויטן ביאָגענעטישן כלל — וואָס יינגער דאָס קינד, אַלץ יינגער דאַרף זיין דער פּאָלקס-מאַטעריאַל. און „יינג אָדער אַלט“ ביי אַ פּאָלק איז ניט קיין היסטאָרישער באַגריף, ניערט אַ פּסיכאָלאָגישער. איינצייטיק קענען אין פּאָלק זיין יינגערע און עלטערע קולטור-עלעמענטן. איינצייטיק לעבן אין פּאָלק פשוטערע קרייזן — „עמך“ און ראַפּינירטערע, טיפּערע. איז דאָס פשוטע — דאָס יינגע-רע, דאָס וואָס מוז קומען פריער אין שול אויך. חומש מעשהלעך, מעשיות וועגן סמבטיון זיינען קולטורעל פון איין עלטער, כאָטש געשיכטלעך ליגן צווישן זיי טויזנטער יאָרן. דאָס פּרימיטיווע פּאָלקס-שאַפן הערט אין אַ

פאלק קיין מאָל ניט אויף, סײַדן דאָס פּאַלק האַלט אין בהדרגהדיקן אָפּ-
שטאַרבן.

און דערפאַר איז דער גאַנג פון די אינהאַלטן אין שול אַזאַ: פּאַלקס-
שאַפן — פּאַלסטימלעך שאַפן ביז צו מײסטערשאַפן פון יחידים אין פּאַלק.
דער פּרינציפ פון אָפּטלייב איז ניט קדושה און וואַכעדיקייט, נײערט
— די גאַנגבאַרקייט אין פּאַלק. דאָס וואָס דאָס פּאַלק נוצט (אָדער האָט
גענוצט) מערער איז בילכער. ווייניקער אין פּאַלק — אויך ווייניקער אין
שול. הייליקייט, טיערקייט, אָדער פאַרקערט איז ניט קיין זאַך פון רעלי-
גיע, נײערט פון באַליכטיקייט אין פּאַלק און פון אַרויסברענגען דעם פּאַלקס
אַריגינעלן גײסט.

שפּראַכן זײנען ניט ווי פּלאַשן וואָס מען האַנדלט איין כּדי אין זײ
אַריינצוגיסן נוטן ווײן, נײערט זײ דאַרפן אויפגענומען ווערן ווי אַ לבוש
צוזאַמען מיטן אינהאַלט. מיר לערנען ניט קיין הייליקייט, ווי מען האָט
געהאַלטן אין מיטלעלטער. „האַרציקער גאַט“, „קודשאַ ברוך הוא“ זײנען
ניט ווייניקער הייליק ווי „הקדוש ברוך הוא“. איטלעך וואָרט וואָס ס'פּאַלק
האָט אין דעם אַריינגעטאָן זײן אַריגינעלן גײסט איז שוין דערמיט אַליין
הייליק. די ווערטער פון הומש זײנען געגעבן געוואָרן לְמִשָּׁה מַסִּינִי צוזאַמען
מיט זײערע טײטשן, האָט דעם געדאַנק אויסגעדריקט אַ פרומער ייד אויף
זײן שטייגער (חומש טײטש, יוואָ, זײט 14, אין הערה נומ' 1). אונדזער
מעטאָדיק וועט דערגרייכן איר שלמות ווען עס וועלן אָפּגעמעקט ווערן
די תּחומים צווישן יידיש און העברעיִש אין לערנען.

דער צוזאַמענשטעלער האַלט אויך ניט פון ווערטער-אָפּטלייב, פון
צוצײלן ווערטער פאַר איטלעכן קלאַס, כאַטש עס איז איצט שטאַרק אין
דער מאַדע אין אַמעריקע. מיר לערנען ניט קיין ווערטער, נײערט אינהאַלטן
מיט זײער וואָרט-לבוש. פאַרשטיין אַ וואָרט מײנט ניט קענען מיט אים
אַסאַצירן אַ צווייטן וואָרט אין אַ צווייטער שפּראַך, אָדער עפעס אַ פּאַר-
שטעלונג. נײערט עס מײנט קענען דאָס וואָרט (און נאָך בעסער — דעם
זאַץ) באַנוצן אַדעקוואַט אין געהעריקן קאָנטעקסט. האָבן אונדזערע מאַמעס
זײער גוט „פאַרשטאַנען“ דעם אויסדרוק „דער סוואַרן איז מחיה“ (די
סברא איז מחיב), והא ראייה — זײ האָבן עס גענוצט ווו עס פאַסט. די
פּילאָגאָגישע עלעמענטן — מעגן מיר לאָזן אויף שפּעטער. מיר דערשרעקן
זיך ניט פאַר אַן אויסדרוק „הערט אַ משאַ מתן“ אין צווייטן לערן-יאָר.
און זאָל דער לערער זיך אָפהיטן פון פּרווון דערקלערן די סינדער די
פּינקטלעכע באַגריפן פון די ווערטער! זאָל ער נאָר שאַפן עטלעכע זאַצן
מיט די ווערטער אין אַ פאַסיקער אַקטועלער אָדער ווערבאַלער סיטואַציע.
זאָל דער לערער די זעלביקע אויסדרוקן נוצן אויך שפּעטער בײַ פאַסיקע
סיטואַציעס. דערקלערונגען זײנען נאָר ניט נײטיק.

בכלל איז עס אײנער פון די גרעסטע פּעדאַגאָגישע פעלערן וואָס זײ-

נען צום באדויערן שטארק פארשפרייט — דאָס וועלן לערנען סינטעטיש — פון עלעמענטן צו גאַנצקייטן. פון ווערטער צו אינהאַלטן, ווי פון ציגל באַזונדערע וויל מען אין די מוחות אויפבויען דאָס גאַנצע. מען לערנט צו פיל ביי אונדז ווערטער און פאַרטייטשן איידער מען גיט די קינדער עפעס אַ גאַנצע זאַך. די קנאַפסטע רעזולטאַטן פלעגן געבן אין חדר די טייטשן וואָס מען פלעגט טייטשן יאָרן לאַנג די ווערטער פון חומש. קיין נער האָט זיך פון דעם ניט אויסגעלערנט פאַרשטיין דעם קלענסטן העב־רעישן טעקסט, סײַדן מען איז דערגאַנגען צו גמרא ווו מען האָט קיין מאָל ניט געליינט קיין אַכט אויף באַזונדערע ווערטער. לאָמיר ניט קלייבן קיין ווערטער, לאָמיר ניט דערקלערן קיין ווערטער, לאָמיר געבן גאַנצע קאַנדיטעסטן, אינהאַלטן — וועלן די ווערטער במילא קומען אַגב דעם אינדי האַלט. אַן אָרגאַניזם קען מען מיט עלעמענטן ניט האַדעווען.

און דערפאַר גיבן מיר אָפּ די ערשטע פּאַר יאָר אין שול איבערהויפט אויף מעשהלעך — פּאַלקסטישאַפונג, פּאַלקסטימלעכע שאַפונג און קונסט־ווערק. אין דעם ערשטן יאָר, גלייך ווי די קינדער לערנען זיך אויס לײַע־נען (דאָס ווערט דערגרייכט אָן ספּעציעלע לערן־ביכער) גייען מיר צו צו מעשהלעך און לידלעך — די סאַמע איינפאַכסטע. פאַר עטוואָס עלטערע קינדער קומט דער צווייטער באַנד וואָס מיר גיבן דאָ. דער גאַנצער מאַטעריאַל איז גענומען פון פּאַלקס.

אַ גרויסן טייל האָט דער צוואַמענשטעלער אַליין געדאַרפט באַאַרבעטן. דאָס האָט ער געטאָן ניט דערפאַר ווייל ער האַלט זיך פאַר מומחה אויף דעם געביט, נאָר ווייל אונדזערע וואָרט־מייסטערס האָבן דעם געביט פון פּאַלקלאָר שטאַרק פאַרלאָזן. מוז אַ לערער נעמען די אויפגאַבע אויף זיך. דער גאַנצער מאַטעריאַל שטאַמט פון פּאַלקס־קוואַלן. עס האָט זיך אָבער שטאַרק געבעטן ניט באַגרעניצן זיך מיט דעם מאַטעריאַל פון פּיקסירטן, פון אַלטן; מען מוז כּסדר אויך דעם היינט פאַרוועבן אין אַ מעשה. זיכער האָט ערנעץ דאָס פּאַלקס אויך אונדזער גרויליקן היינט אַריינגעוועבט אין זיין שאַפן. עס איז לײַדער צו אונדז ניט דערגאַנגען, האָבן מיר געמוזט עס טאָן פאַרן פּאַלקס. אויף וויפּל דאָס איז אונדז געלונגען וועלן מיר הערן פון אַנדערע — פון קריטיקער, פון לערער וואָס וועלן דאָס בוך נוצן אין זײַער אַרבעט. און מיר גאַראַנטירן, אַז מיר וועלן גערן אין אַ ווייטערדיקער אויפלאַגע פאַרבייטן דעם מאַטעריאַל אויף אַ בעסערן וואָס ייִדישע וואָרט־קינסטלער וועלן שאַפן.

אויך דער געוויינטלעכער מעטאָד פון לערנען דערציילונגען ווי לערער זיינען זיך ביי אונדז נוהג שמעקט מיט דעם אַלטן הערבאַרטן: איבער־לייענען, דערקלערן די ווערטער און אויסדרוקן, מעכאַניש לײַענען, איבער־דערציילן מינדלעך און שריפטלעך, איינחזרן די נייע אויסדרוקן און גיין ווייטער (גענעדיהי דעם „מעטאָדישן איינס“!). די ריכטיקע סרטימע ווי

דורכצונעמען א ווערק אין קלאס, גלייב איך צו האָבן גענעבן אין מין
 „כעמע פון דורכנעמען א ווערק אין קלאס“ (א. גאַלאַמב, געקליבענע
 שריפטן, ערשטער באַנד, זייט 277), און איך וועל זיך דאָ מער ניט אָפּ-
 שמעלן אויף דעם. מען דאַרף נאָר צוגעבן אז עס איז קאָמענאַריש נייטיק
 אויסצונוצן דאָס שוין איין מאָל געלערנטע ביי אַלע געלעגנהייטן שפעטער,
 אַריינפלעכטן דאָס אַלטע אין דעם נייעם, מען דאַרף שאַפן געלעגנהייטן
 וווּ דער אַלטער שוין דורכגענומענער מאַטעריאַל זאָל ווידער און ווידער
 קומען אין וואַרשטאַט פון באַאַרבעטונג, פאַרבונדן מיט אַלע נייע סיטואַ-
 ציעס, געקניפט מיט נייעם מאַטעריאַל און איבערהויפט אין קאָמבינאַציעס
 מיט געשאַפענע דורכן לערער אַקטיווע מאַמענטן פון קאָלעקטיוון לעבן אין
 קלאַס. בשום אופן ניט לשם דעם אַזוי פיל עקספּלאַאטירטן „איבערחזרן“.
 ניטאָ אַ זאָך וואָס איז אַזוי אומפּעיס אַריינצוציען אין דער אַרבעט די
 טיפּערע עמאַציאָנעלע מקורים פון ענערגיע פון די קינדער ווי אַט דאָס
 סתם לערנען „כדי בעסער צו וויסן“. ניט אומזיסט עקסיסטירט אין גמרא
 דער פּראַכטיקער כלל, אז מען דאַרף דעם „מנובל“ — דעם יצירהרע שלעפּן
 אין בית־מדרש אַרײַן. מיר, דערוואַקסענע קענען דען זיך צווינגען צו זיצן
 שעהן לאַנג און לערנען זאָכן נאָר כדי מיר זאָלן וויסן? וואָס זשע ווילן
 מיר פון די קינדער אזא אַנשטרענגונג? האָבן זיי דען צו דעם גייסטיקע
 כוחות? די אַנציוונגס־מיטלען וואָס שולן באַנוצן געוויינטלעך ווי באַלוי-
 נונגען און שטראַפּן ברענגן מער שאַדן שוין דערמיט אַליין וואָס זיי דרייען
 איבער די יוצרות! דער ציל פאַרן קינדס באַוווסטײַן איז די מיינונג, די
 גוטע לײַן. דאָס וויסן, דאָס קענען ווערט דעגראַדירט נאָר צו אַ פּשוטן
 מיטל איינצוהאַנדלען די גוטע מיינונג. צו קויפּן זי פון לערער און יוצא.
 נאָך דעם ווי די מיינונג איז שוין דאָ, — האָט דאָך דאָס וויסן שוין מער
 ניט קיין זינען, קיין ציל, טאָ צו וואָס דאַרף מען דאָס? זיינען דאָס צוויי
 פאַרשטעלונגען — דעם לערערס (אַלע לערער אין דער וועלט!)
 און פון די קינדער. דערפאַר טאַקע זיינען אַזוי אָפט די פאַלן וואָס די
 „בריות“ איינצוהאַנדלען גוטע מיינונגען אין שול, האָבן פון זייער לערנען
 אין שול אויסער די מיינונגען פאַר זיך נאָר ניט, זייער אינטעליגענץ און
 זייער פּשוטער וויסן איז גאַרניט רייכער געוואָרן.

אין דער זעלביקער צייט קען איטלעכער לערער מיט עטוואָס דערפיני-
 דערישקייט געפינען מעגלעכקייטן אָן אַ צאָל צו שאַפן סיטואַציעס פון
 קאָלעקטיוון אויסלעבן זיך אין דעם געלערנטן מאַטעריאַל אויף אַ שעפּע-
 רישן אופן. און דאָ וועלן געוויס אַריינקומען אין אַקטיוויטיס דער ווילן,
 „דער יצירהרע“, דערפינדערישקייט, און דאָס אָרגאַניש פאַרדייען דעם
 געלערנטן מאַטעריאַל, דאָס פאַרוואַנדלען אים אין טיילן פון אייגענעם גייסט,
 וואָס בלייבט ניט הענגען נאָר אויף דעם טײַטן זיכרון בלױז.

צוליב גרויסע טעכנישע שוועריקייטן ביים ארויסגעבן יידישע ביכער האבן די אַנשטרענגונגען פון מחבר און פון דרוקער ניט געראטעוועט דאָס בוך פון גרויסע דעפעקטן וואָס דארפן אין אַ בוך פאַר קינדער ניט זיין. מיין האַרציקן דאַנק דעם ח' 5. באַיאָן פאַר זיין גרויסער הילף ביים רעדאַקטירן, קאַרעגירן און ביים פורעמען דאָס בוך. פאַר אלע באַמערקונגען און אַנווייזונגען וועלן מיר זיין זייער דאַנקבאַר.

א. גאַלאַמב.

יידישע שול.

מעקסיקע, 15 יאַנואַר 1947.

א י נ ה א ל ט :

3	זייט		
		דאס קינד און זיין חומש — לויט ביאליק	
20	"	גאָט באַצאָלט פאַר גוטס — סיוושעט לויט בערדיטשעווסקי	
29	"	וועסטו זאָרגן פאַרן מאָרגן וועסטו ניט דאַרפן זאָרגן — "	
38	"	מיזעלע מיזעלע — דער נסתר	
41	"	מאַרצעפאַנעס — פון קאַדיע מאַלאַדאָווסקי	
44	"	אַלקע — פון קאַדיע מאַלאַדאָווסקי	
49	"	אַ מעשה מיט אַ האָן — פון דער נסתר	
54	"	דער פרעמדער — פון מאַני לייב	
59	"	אַ האָן מיט אַ הון — לויט א. שטיינבאַרג	
63	"	דער סמבטיוון-פליער	
69	"	ל"ג בעומר — לויט א. שטיינבאַרג	
79	"	חד גדיאָ — פון מ. וואַרשאַווסקי	
83	"	אַ מעשה מיט אַ ציג אַ ווייסער — פון מנחם	
84	"	אַ ציגעלע אַ ווייס	
85	"	אַ שבת אין גן-עדן — לויט י. פיכמאַן	
93	"	דער פאָרויכטיקער האָן — פון א. שטיינבאַרג	
99	"	אין אַ קליין שטיבעלע — פאָלקס-ליד	
100	"	שטיפערייען	
101	"	פאַרוואָס קרייט דער האָן? — פון א. שטיינבאַרג	
		ווער עס ווייס זאָל ענטפערן — פאָלקס-ליד	
103	"	דער אומשולדיקער וועכטער — פון א. רייזען	
106	"	וואָס וויל דאָס מיידעלע	
107	"	אַלף-בית — פאָלקס-ליד	
108	"	משה מורשה — פאָלקס-ליד	
109	"	דער קלוגער משפּט — לויט ש. בן-ציון	
114	"	דוד המלכס הייל — לויט ביאליק	
126	"	דער שלאָף — פון מאַני לייב	
130	"	שלמה המלכס טאָכטער — פון פאלק האַלפערן	
143	"	רבה בר בר חנה דערציילט — לויטן תלמוד	
151	"	אַ מעשה מיט פיר קארטאָפּל	
158	"	צו די לערער	

